Leszek Zugaj

HISTORIA ADMINISTRACJI W GMINIE ŁĘCZYCA

LUBLIN 2013

WSTĘP

Współczesna gmina Łęczyca funkcjonuje już 40 lat. Jednak początki samorządu gminnego sięgają połowy XIX wieku i reform z czasów zaboru rosyjskiego. Wtedy to powołano gminy Topola i Tkaczew, w skład których wchodził prawie cały obszar współczesnej gminy Łęczyca.

Tamte gminy, formalnie samorządowe, podlegały ścisłej kontroli ze strony urzędników carskich. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w 1918 roku, do już ustanowionego systemu samorządu gminnego, dodano rady gminne. W 1933 roku weszła w życie reforma samorządu gminnego jednolitego dla całej II Rzeczpospolitej (tak zwana ustawa scaleniowa). W czasie I i II wojny światowej gminy wykonywały ściśle polecenia władz okupacyjnych.

Po II wojnie światowej stopniowo ograniczano samorząd, aż do jego zniesienia w 1950 roku. W czasach PRL przeprowadzono zupełnie nieudaną reformę podziału kraju na gromady (1954–1972).

Od 1973 roku zaczęto naprawiać błędy i ustanowiono większe gminy. Ówcześnie ustanowiony podział gminny w większości funkcjonuje do dziś, co stanowi dowód, że się sprawdził. W 1973 roku powołano gminę Łęczyca w dotychczasowych granicach.

Od 1990 roku gminy funkcjonują według nowych norm prawnych ustalonych w ustawie z 8 marca 1990 roku „o samorządzie gminnym”.

Praca niniejsza ma na celu przedstawienie dziejów administracji i samorządu obszaru gminy Łęczyca na przestrzeni ostatnich 150 lat.

GMINY TOPOLA i TKACZEW W LATACH 1864-1918

Samorząd gminny został zapoczątkowany w 1809 roku w czasach Księstwa Warszawskiego. Utworzono wtedy gminy wiejskie, mające pewne formy samorządu, ale pod ścisłą kontrolą właścicieli ziemskich, którzy sprawowali również, obligatoryjnie urząd wójta. Każda wieś stanowiła oddzielną gminę wiejską. Bywały gminy składające się z zaledwie 10 domów.

W czasach Królestwa Polskiego (po 1815 roku), system ustrojowy odnośnie gmin niewiele się zmienił. Dopiero w 1859 roku władze przeprowadziły ważną reformę ustroju gminnego. Od tej pory gmina musiała składać się z przynajmniej 50 dymów[1] pod zarządem jednego wójta. Powołano zatem większe jednostki terytorialne.

Jeżeli jeden właściciel ziemski miał co najmniej 50 dymów i posiadał kwalifikacje, to zostawał wójtem. Mniejsze majątki ziemskie mogły być połączone w jedną gminę. Właściciele ziemscy sami wybierali spośród siebie wójta i przedstawiali do zatwierdzenia przez Komisję Rządową do Spraw Wewnętrznych. Jeżeli przedstawiony kandydat nie miał kwalifikacji, właściciele musieli przedstawić inną osobę. W razie kłopotów ze znalezieniem kandydata, wójta wyznaczała Komisja Rządowa na koszt właścicieli. Do pomocy wójt miał radnych wybranych przez mieszkańców zatwierdzonych przez naczelnika powiatu. Na wsiach powołano sołtysów wybieranych przez społeczność wiejską.

Każda większa wieś (lub kilka wsi) wokół Łęczycy stanowiła oddzielną gminę wiejską na czele z dziedzicem wójtem – urzędnikiem państwowym. Te obszary związane były w czasach Królestwa Polskiego z województwem kaliskim (1816-1837), następnie gubernią kaliską (1837-1844). W latach 1844-1866 okolice Łęczycy należały do guberni warszawskiej. Cały czas funkcjonował powiat łęczycki w ramach województwa i guberni.

[1] Inaczej domów.

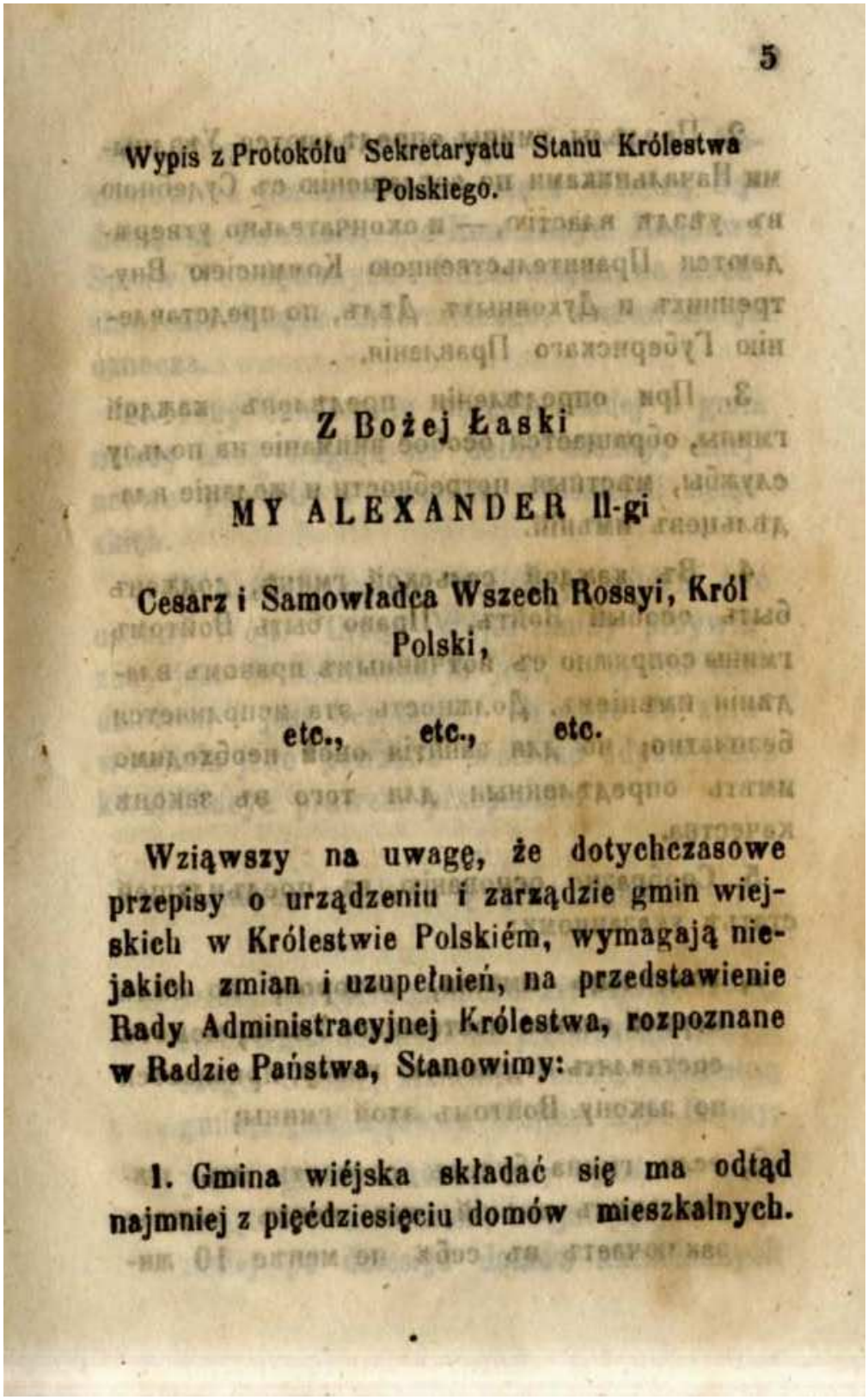

5

Wypis z Protokółu Sekretaryatu Stanu Królestwa Polskiego.

Z Bożej Łaski

MY ALEXANDER II-gi

Cesarz i Samowładca Wszech Rossyi, Król Polski,

etc., etc., etc.

Wziąwszy na uwagę, że dotychczasowe przepisy o urządzeniu i zarządzie gmin wiejskich w Królestwie Polskiém, wymagają niejakich zmian i uzupełnień, na przedstawienie Rady Administracyjnej Królestwa, rozpoznane w Radzie Państwa, Stanowimy:

1. Gmina wiéjska składać się ma odtąd najmniej z pięćdziesięciu domów mieszkalnych.

Fragment dziennik Praw Królestwa Polskiego z 1859 roku. Dekret o reformie podział gmin wiejskich

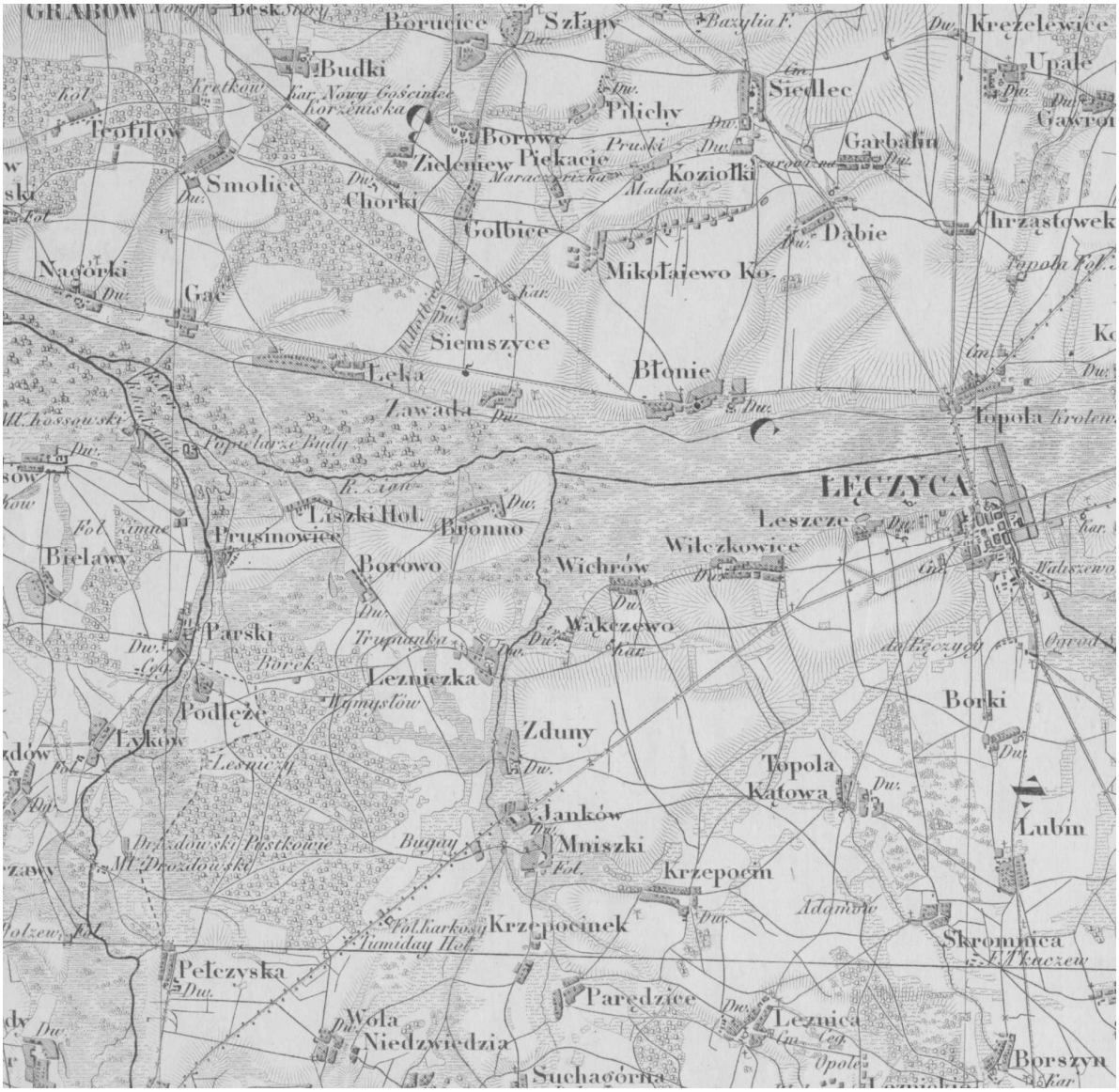

Fragment mapy Królestwa Polskiego z 1839 roku (*Topograficzna Karta Królestwa Polskiego*, Warszawa 1839)

W 1863 roku wybuchło powstanie styczniowe. Władze carskie w rok po wybuchu powstania przystąpiły do uwłaszczenia ziemi dworskiej, aby w ten sposób odciągnąć chłopów od walki. Ziemia dworska użytkowana przez chłopów stała się ich własnością. W każdej wsi przystąpiono do wymierzania gruntów. Powstały *Tabele Likwidacyjne* osobne dla poszczególnych miejscowości, w których dokładnie określono ilość gruntów należących do każdego gospodarza. Powstały szczegółowe mapki gruntów. Chłopi musieli spłacić otrzymaną ziemię, ale otrzymywali ją na własność. Zmieniło to zupełnie stosunki własnościowe na polskiej wsi.

Drugą reformą władz carskich było powołanie samorządowych gmin wiejskich. Ukaz carski z 1864 roku zupełnie zmienił ustrój gminny na polskiej wsi. Po raz pierwszy gmina miała charakter samorządowy i została oddzielona od władzy właścicieli ziemskich (dziedziców). Władze preferowały na urzędach gminy ludzi chłopskiego pochodzenia. Gminę tworzyły

zarówno grunty włościańskie (chłopskie), jak i dworskie (folwarki). Ukaz carski wprowadzający ustrój samorządu gminnego został podpisany w dniu 19 lutego (2 marca) 1864 roku.[2] Od tej pory każda gmina składała się z wiosek, kolonii, folwarków i dworów, niezależnie od podziałów własności dworskiej. Utworzono gromady wiejskie na czele z zebraniem gromadzkim i sołtysem.

Jak wspomniano wyżej w 1864 roku nadano nowy ustrój gminom funkcjonującym od 1859 roku. Ich granice początkowo pozostawały bez zmian. Najważniejsze był to, że nowe gminy zbiorowe były wyłączone z pod władzy właścicieli ziemskich.

W 1866 roku przystąpiono w Królestwie Polskim do reformy administracji państwa. Miało to na celu unifikację tego kraju z Cesarstwem Rosji. Z początkiem 1867 roku zreorganizowano podział na gubernie. Powstała na nowo gubernia kaliska (funkcjonowała na początku XIX wieku, następnie włączona w skład guberni warszawskiej) wraz z powiatem łęczyckim.

Wraz z reformą „gubernialno-powiatową" przeprowadzono nowy podział na gminy wiejskie w ramach guberni i powiatów. Mniej więcej z dwóch gmin z czasów 1859 roku powołano jedną, nową gminę. Zmiany zostały ogłoszone z końcem 1866 roku (19/31 grudnia) i weszły w życie z początkiem 1867 roku.

Podzielono nowo powołany powiat łęczycki w guberni kaliskiej na gminy wiejskie. To właśnie wtedy powołano gminy: Grabów, Sobótka, Mazew, Witonia, Balków, Topola, Pokrzywnica, Rogóźno, Puskowice, Tkaczew, Tum, Borki, Gostków, Leśmierz, Dalików, Poddębice i Chociszew. W większości powyższe gminy funkcjonowały do 1954 roku.

Obszar współczesnej gminy Łęczyca został podzielony między dawne gminy: Topola – na północy oraz gminy Leśmierz i Tkaczew na południu.

[2] Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1864, tom 62.

— 279 —

W Imieniu Najjaśniejszego

ALEXANDRA II-go,

Cesarza i Samowładcy Wszech Rossyj, Króla Polskiego,

Wielkiego Księcia Finlandzkiego,

etc., etc., etc.,

Komitet Urządzający w Królestwie Polskiém.

Na zasadzie uwagi do art. 2-go Najwyżéj zatwierdzonej dnia 19 (31) Grudnia 1866 r. Ustawy o Zarządzie Gubernijalnym i Powiatowym w Królestwie Polskiém, Komitet Urządzający, na przedstawienie Kommissji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych, postanowił i stanowi:

Art. 1. Powiaty wyszczególnione w dołączonym do art. 2-go pomienionej Ustawy Rozpisie podziału gubernij na powiaty, składają się z miast i gmin niżej wymienionych:

Nagłówek ukazu carskiego o podziale guberni i powiatów na gminy wiejskie (Dz. Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 279)

5. Ленчицкій уѣздъ.

Города: Ленчица, Грабовъ, Парженчевъ, Озорковъ, Піонтекъ, Поддембице.

Сельскія гмины: Грабовъ, Собутка, Мазевъ, Витоня, Бальковъ, Тополя, Покрживница, Рогузно, Пусковице, Ткачевъ, Тумъ, Борки, Гостковъ, Лесмержъ, Даликовъ, Поддембице, Хоцишевъ.

6. Турекскій уѣздъ.

Города: Турекъ, Варта, Унеіовъ, Добра.

Сельскія гмины: Гощановъ, Гжибки, Бартоховъ, Островъ-Вартскій, Пекары, Немысловъ, Люболя, Скаржинъ, Стржалковъ, Маляновъ, Пенхержевъ, Вихертовъ, Пептно, Ковале-Панскіе, Воля-Свинецкая, Костельница, Невѣржъ, Зельгощъ, Бернацице, Токары, Скотники.

7. Сѣрадскій уѣздъ.

Города: Сѣрадзъ, Злочевъ, Бурженинъ, Шадекъ, Здуньска-Воля.

Сельскія гмины: Вержхи, Грущице, Годынице, Кленово, Злочевъ, Врублевъ, Харлупя, Дзержонжна, Задзимъ, Крокоцице, Шадекъ, Войславице, Менка, Богумиловъ, Барчевъ, Бржезно, Маячевице, Здунска-Воля.

8. Велюнскій уѣздъ.

Города: Велюнь, Лютутовъ, Верушовъ, Болеславецъ, Прашка, Дзялошинъ.

Сельскія гмины: Скржинки, Галевице, Кузница-Грабовская, Сокольники, Лютутовъ, Нарамнице, Частары, Болеславецъ, Дзетржковице, Скомлинъ, Мокрско, Куровъ, Выдржинъ, Скржинно, Конопница, Старженица, Каміонка, Рудникъ, Мержице, Радошевице, Дзялошинъ, Строецъ, Келчигловъ, Семковице.

III. По Петроковской губерніи.

1. Петроковскій уѣздъ.

Города: Петроковъ, Вольборжъ, Сулеіовъ, Роспржа, Белхатовъ, Грохолице, Каменьскъ.

Сельскія гмины: Буйны, Клюки, Хабелице, Клещовъ, Ленкава, Белхатувекъ, Вадлевъ, Возники, Гомулинъ, Паржневице, Горжковице, Ренчно, Роспржа, Ленчно, Кржижановъ, Каменьскъ, Ущинъ, Голеше, Богуславице, Подолинъ, Бржоза, Грабица.

2. Брезинскій уѣздъ.

Города: Брезинъ, Стриковъ, Гловно, Бендковъ, Уяздъ, Томашевъ, Ежевъ.

Fragment ukazu carskiego o powołaniu gmin w ramach guberni warszawskiej (Dz. Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 364- wersja rosyjska)- pozycja 5 – powiat łęczycki.

— 365 —

5. *Powiat Łęczycki.*

Miasta: Łęczyca, Grabów, Parzenczew, Ozorków, Piątek, Poddembice.

Gminy Wiejskie: Grabów, Sobótka, Mazew, Witonia, Balków, Topola, Pokrzywnica, Roguźno, Puskowice, Tkaczew, Tum, Borki, Gostków, Leśmierz, Dalików, Poddembice, Chociszew.

6. *Powiat Turekski.*

Miasta: Turek, Warta, Uniejów, Dobra.

Gminy Wiejskie: Goszczanów, Grzybki, Bartochów, Ostrów-Wartski, Piekary, Niemysłów, Lubola, Skarzyn, Strzałków, Malanów, Pęcherzew, Wichertów, Piętno, Kowale-Pańskie, Wola Świniecka, Kostelnica, Niewierz, Zelgoszcz, Bernacice, Tokary, Skotniki.

7. *Powiat Sieradski.*

Miasta: Sieradz, Złoczew, Burzenin, Szadek, Zduńska-Wola.

Gminy Wiejskie: Wierzchy, Gruszczyce, Godynice, Klenowo, Złoczew, Wróblew, Charłupia, Dzierzążna, Zadzim, Krokocice, Szadek, Wojsławice, Męka, Bogumiłów, Barczew, Brzeźno, Majaczewice, Zduńska-Wola.

8. *Powiat Wieluński.*

Miasta: Wieluń, Lututów, Wieruszow, Bolesławiec, Praszka, Działoszyn.

Gminy Wiejskie: Skrzynki, Galewice, Kuźnica-Grabowska, Sokolniki, Lututów, Naramnice, Czastary, Bolesławiec, Dzietrzkowice, Skomlin, Mokrsko, Kurów, Wydrzyn, Skrzynno, Konopnica, Starzenica, Kamionka, Rudnik, Mierzyce, Radoszewice, Działoszyn, Strojec, Kiełczygłów, Siemkowice.

III. Gubernja Petrokowska.

1. *Powiat Petrokowski.*

Miasta: Petrokow, Wolborz, Sulejów, Rozprza, Bełchatów, Grocholice, Kamieńsk.

Gminy Wiejskie: Bujny, Kluki, Chabielice, Kleszczów, Łękawa, Bełchatówek, Wadlew, Woźniki, Gomulin, Parzniewice, Gorzkowice, Ręczno, Rosprza, Łęczno, Krzyżanów, Kamieńsk, Uszczyn, Golesze, Bogusławice, Podolin, Brzoza, Grabia.

2. *Powiat Brezinski.*

Miasta: Brezin, Strykow, Główno, Będków, Ujazd, Tomaszów, Jeżów.

Tom LXVII. 47

Fragment ukazu carskiego o powołaniu gmin w ramach guberni warszawskiej (Dz. Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 365- wersja polska)

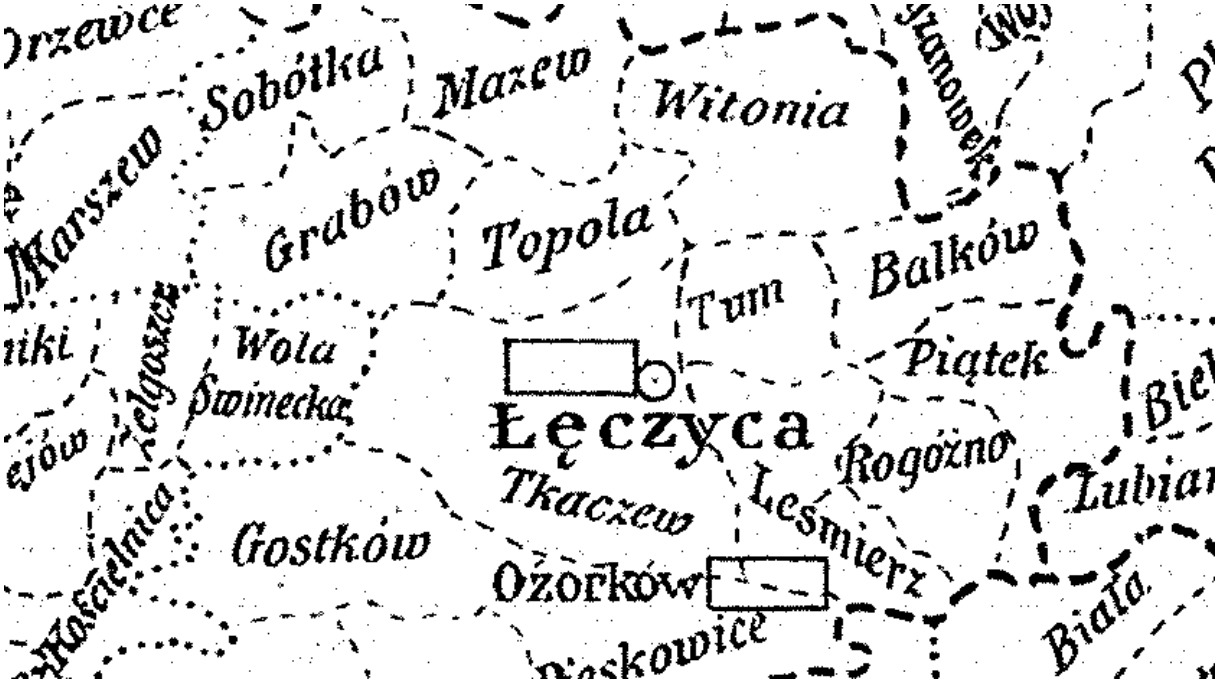

Fragment mapy administracyjnej z początku XX wieku

Największy obszar współczesnej gminy Łęczyca wchodził w skład gminy Topola z siedzibą w Topoli Królewskiej. Według danych z około 1890 roku w skład gminy Topola wchodziły miejscowości (ówczesna pisownia): *Bachorza, Bazylia, Belszyna, Błonie, Błonie-Dąbie, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Garbalin, Gawronki alias Gawrony, Gołocice, Goszczynno A, Goszczynno B, Jabłonna, Kozuby Średnie, Kozuby- Żarnowizna, Łęki (prywatna i rządowa), Mikołajów, Prądzew alias Luberadz, Piekacze, Pruszki-Szarowizna, Pruszki-Pierdatki, Romartów, Siedlec prywatny i proboszczowski, Siedlew, Siąszyce, Siąszyce-Sybirka, Skrzynki, Topola prywatna i rządowa, Topola Królewska prywatna i rządowa, Topola- Proboszczowska, Topola Szlachecka, Upale i Zawada*. Siedziba władz gminnych znajdowała się w Topoli Królewskiej. Tam też był kościół parafialny, szkoła początkowa, zajazd, karczma i zakład kowalski.[3]

[3] *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, Tom XII, s. 392. Według danych z początku XX wieku w skład gminy Topola wchodziły wsie (główne miejscowości): W skład gminy Topola wchodziły wsie: Błonie, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Garbalin, Gawronki, Gawrony, Gołocice, Goszczynno, Kozuby Średnie, Łęka, Mikołajew, Piekacice, Siedlec, Siemszyce, Skrzynki, Topola Królewska, Topola Szlachecka, Upale i Zawada, *Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej*, województwo łódzkie, powiat łęczycki, nakładem GUS, Warszawa 1925.

Na południowy zachód od Łęczycy położona była gmina Tkaczew z siedzibą w Tkaczewie (dziś na terenie gminy Ozorków). Prawie cały obszar gminy Tkaczew bez południowych krańców leży dziś w granicach gminy Łęczyca.

W skład gminy Tkaczew wchodziły między innymi wsie: Wilczkowice, Bronno, Borów, Leźnica Mała, Janków, Wąkczew, Zduny, Mniszki, Krzepocin, Wichrów, Topola Kątowa, Lubień oraz kolonie: Karkosy, Borek, Leszcze (powstałe na parcelowanych gruntach dworskich).[4]

Południowo-wschodnie obszary współczesnej gminy Łęczyca należały natomiast do dawnej gminy Leśmierz. W skład tejże gminy wchodziły między innymi wsie: Borki i Dzierzbiętów.

Warto wspomnieć, że część obecnego sołectwa Siedlec stanowiąca miejscowość Pilichy wchodziła w skład dawnej gminy Grabów.

Należy opisać ówczesny ustrój gminny, ponieważ w większości obowiązywał aż do 1933 roku. Według ukazu carskiego z 1864 roku organem uchwałodawczym gminy było **zebranie gminne.** W zebraniu gminnym mogli brać udział wszyscy pełnoletni gospodarze bez względu na wyznanie. Należało mieć na terenie gminy przynajmniej 3 morgi gruntu, aby uczestniczyć w obradach. W zebraniu gminnym udziału nie brali: sędziowie pokoju, duchowni, urzędnicy policji powiatowej oraz osoby pozostające pod nadzorem policji. Zebrania gminne odbywały się raz na kwartał pod przewodnictwem wójta. Wójt mógł zwołać też nadzwyczajne zebrania. W przypadku, gdy wójt kandydował ponownie na urząd lub też składał sprawozdanie finansowe, zebraniu przewodził wybrany przez zebranych sołtys lub najstarszy wiekiem sołtys. Do uprawnień zebrania gminnego należało:

– *wybór wójta gminy, ławników, pisarza i innych urzędników gminnych,*
– *uchwały we wszelkich interesach gospodarczych i innych dotyczących całej gminy,*
– *przeznaczenie środków opiekuńczych i na urządzenie szkół gminnych,*
– *ustanowienie działań i rachunków osób z wyboru w gminie pracujących,*
– *rozporządzanie nieruchomym majątkiem całej gminy,*
– *wybór pełnomocników do załatwiania spraw gminy,*
– *wyrzeczenie we wszelkich takich przypadkach, w których na zasadzie ogólnego prawa lub innych postanowień zajdzie potrzeba wyrażenia zgody całej gminy lub wypowiedzenia się.*

Do ważności uchwał zebrania gminnego potrzebna była obecność przynajmniej połowy uprawnionych. Uchwały zapadały jednomyślnie lub większością głosów, a w przypadku równości decydował głos wójta. Każdy uprawniony miał jeden głos.

W przypadku rozpatrywania spraw zamiany, sprzedaży czy regulacji gruntów gminnych potrzebna była zgoda przynajmniej dwóch trzecich wszystkich uprawnionych gospodarzy. Uchwały zapisywane były w specjalnej księdze.

Mogło się zdarzyć, że zebranie gminne nie dokonało rozkładu ciężarów (podatków)

---

[4] *Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej,* województwo łódzkie, powiat łęczycki, nakładem GUS, Warszawa 1925.

skarbowych (państwowych) lub gminnych. W takim przypadku wójt, uprzedziwszy ławników i sołtysów, taki rozkład sporządzał oraz zawiadamiał o tym naczelnika powiatu.

Uchwały zebrania gminnego nie wymagały zatwierdzania przez naczelnika powiatu, jeśli podejmowane były w ramach kompetencji. W praktyce naczelnik powiatu osobiście lub poprzez swoich przedstawicieli kierował często obradami zebrania gminnego.

W czasach carskich wybory wójtów przebiegały często nie zawsze zgodnie z prawem. Podczas zebrań gminnych częstowano wódką, piwem pozyskując w ten sposób głosy.

Według ukazu carskiego gmina dzieliła się na gromady. Gromada składała się z włościan jednej wsi lub kolonii posiadających w niej prawo własności lub jakąkolwiek nieruchomość. Takim gospodarzom przysługiwało prawo głosu na zebraniach gromadzkich. W zebraniach nie mogli uczestniczyć pracownicy folwarczni oraz robotnicy rolni. Zebranie gromadzkie zwoływał wójt lub sołtys. Mogli w nim uczestniczyć pełnoletni właściciele nieruchomości na terenie gromady. Do 1880 roku mogły w nich także uczestniczyć kobiety – właścicielki gruntów.

Zebranie gminne wybierało sołtysa, rozporządzało mieniem wspólnym (gromadzkim) oraz naradzało się w sprawach całej gromady.

Wójt gminy. Władza wójta rozciągała się na wszystkich mieszkańców gminy. Był on zobowiązany:

– *donosić zwierzchności o samowolnie wydalających się z gminy i o popełnionych w gminie nieporządkach,*
– *donosić zwierzchności policyjnej o wszelkich nadzwyczajnych w gminie wypadkach jak pożary, wylewy wód, choroby epidemiczne itp.,*
– *zabezpieczać ślady przestępstw, dochodzić i zatrzymywać winowajców,*
– *wykonywać wyroki sądów,*
– *zwoływać i zamykać zebranie gminne,*
– *wnosić sprawy pod jego obrady,*
– *mieć nadzór nad urzędnikami i sołtysami,*
– *czuwać nad wypełnieniem rządowych i gminnych powinności oraz wojskowego zaciągu,*
– *mieć dozór nad gruntami opuszczonymi w gminie,*
– *przestrzegać rzetelności miar i wag w publicznych miejscach sprzedaży,*
– *opiekować się ubogimi, sierotami i dotkniętymi kalectwem lub chorobą.*

W ukazie carskim zapisano: *wójt winien się naradzać z ławnikami i sołtysami i wzywać ich do wspólnego z sobą działania, a w szczególności w tych sprawach, które dotyczą ogólnego zagospodarowania i dobra gminy.*

Wójt miał prawo ukarać każdego w swojej gminie za wykroczenia policyjne najwyżej dwudniowym aresztem lub karą pieniężną do wysokości 1 rubla z zamianą na dwudniową robotę publiczną. Wójt miał prawo kontrolować świadectwa osób przejeżdżających przez gminę i czasowo na jej terenie przebywających. Miał prawo przywoływać do urzędu każdą osobę oraz przeprowadzać rewizję prywatnych domów w obecności dwóch ławników lub sołtysów. Wójt był na terenie gminy przedstawicielem i wykonawcą władzy państwowej oraz wykonawcą uchwał zgromadzenia gminnego.

Urzędnicy gminni składali przysięgę przed naczelnikiem powiatu. Pobierali

wynagrodzenie i byli wolni od świadczeń w naturze i służby wojskowej. Jeżeli wójt przez dwie kadencje sprawował „należycie” urząd, mógł zwolnić od służby wojskowej syna lub krewnego. Była to poważna zachęta dla wójtów. Wójt posługiwał się pieczęcią i podlegał naczelnikowi powiatu, przez którego mógł być ukarany.

Sołtys był pomocnikiem wójta i wykonywał jego polecenia. Każda wieś lub kolonia stanowiła oddzielną gromadę wiejską z wybieranym spośród mieszkańców sołtysem. Sołtys miał następujące uprawnienia:

– *zwoływać i zamykać zebranie gromadzkie oraz czuwać nad porządkiem na zebraniach,*
– *wnosić pod obrady zebrania gromadzkiego sprawy dotyczące dobra gromady,*
– *wykonywać uchwały zebrania gromady.*

W gromadach, w których nie było osobnego poborcy podatkowego zbieraniem podatków zajmował się właśnie sołtys. Podobnie jak wójt w gminie, tak i sołtys w gromadzie mógł ukarać winnych.

Prowadzeniem ksiąg gminnych zajmował się **pisarz gminny.** Sprawował swoje obowiązki pod nadzorem wójta. Pisarz pociągany był do odpowiedzialności za brak dokładności w treści podjętych uchwał. Zdarzało się czasem, że nie stać było gminy na utrzymanie pisarza, wtedy obowiązki prowadzenia ksiąg spadały na wójta. Pisarz był przyjmowany do gminy na zasadzie najmu, kontraktu za zgodą wójta, ławników i sołtysów lub też na zasadzie uchwały zebrania gminnego. Osoba piastująca stanowisko pisarza musiała być wykształcona. Władze powiatowe, według ukazu, miały czuwać nad tym, aby pisarze nie przywłaszczyli sobie zbyt wielkiej władzy. W praktyce pisarze często stawali się faktycznymi kierownikami pracy w gminie.

Urzędów w gminie (wójt, pisarz, sołtys) nie mogły sprawować osoby poniżej 25 roku życia, niechrześcijanie, osoby bez stałego miejsca zamieszkania, skazani za przestępstwa oraz osoby pozostające pod dozorem policji lub sądu. Umiejętność czytania i pisania nie była konieczna, aby zostać urzędnikiem gminnym, z wyjątkiem pisarza. Kadencja urzędowania wójta i sołtysów trwała trzy lata.

Na wójtów i sołtysów zebranie gminne lub gromadzkie wybierało dwóch kandydatów. Jednego z nich zatwierdzał naczelnik powiatu, drugi zostawał zastępcą (podwójcim, podsołtysem). Naczelnik powiatu mógł nie dopuścić do urzędowania niewygodnych dla siebie osób i zarządzał ponowne wybory.

Wójt i sołtysi obejmowali urzędy po zaprzysiężeniu przez naczelnika powiatu. Wójta ze stanowiska mógł zwolnić gubernator, natomiast sołtysa – naczelnik powiatu.

Wójt miał do pomocy ławników wybieranych przez zebranie gminne. Od 1876 roku ławnicy byli tylko urzędnikami sądowymi, w gminie powoływano w ich miejsce pełnomocników gminnych bez potrzeby ich zatwierdzenia. Pełnili oni swe funkcje bezpłatnie.

Władze carskie generalnie chciały na urzędach wójtów widzieć chłopów, odsuwano szlachtę i ziemian. Wójt i sołtysi łączyli władzę samorządową oraz państwową. Wypełniali różne czynności zlecone przez władze powiatowe. Chodziło głównie o podatki i funkcje porządkowe. Nieraz zlecone zadania wypełniały cały czas wójtów czy sołtysów. Praktyka stale wskazywała, że rząd nad gminą sprawował naczelnik powiatu i starszy strażnik ziemski za pośrednictwem posłusznych sobie wójtów. Naczelnik dysponował prawnymi, jak

i pozaprawnymi możliwościami, aby nieposłusznego wójta podporządkować *bądź usunąć z urzędu*[5].

Gminy wiejskie początkowo były też po części organem sądowniczym dla miejscowej ludności, powstały sądy gminne na czele z wójtem i ławnikami. Od wyroków takiego sądu nie było odwołania[6].

W 1876 roku zreformowano system sądownictwa podstawowego. Sądy oddzielono od gmin. Powstały okręgi sądowe złożone z dwóch lub więcej gmin na czele z sędziami pokoju oraz ławnikami. Sędzia oraz ławnicy byli wybierani na zebraniach gminnych. Sądy te zajmowały się cywilnymi sprawami mieszkańców[7].

[5] Szumski J., *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, „Studia Łomżyńskie”, tom IV, s. 40.
[6] Tamże, s. 41.
[7] Tamże.

Ukaz o urządzeniu Gmin Wiejskich.

z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II-gi,

Cesarz i Samowładca Wszech Rossyi,
Król Polski, Wielki Xiążę Finlandzki,

etc., etc., etc.

Objawiamy wszystkim Naszym wiernym poddanym
w Królestwie Polskiem:

Z dniem wstąpienia Naszego na Tron przodków Naszych, powzięliśmy zamiar udoskonalenia stopniowo i gruntownie Instytucyj Rządowych Królestwa Polskiego, w duchu odpowiadającym potrzebie dzisiejszych czasów i obecnemu rozwojowi społecznej cywilizacyi.

Wybuchłe powstanie i zaburzenia, wstrzymały na samym wstępie, wprowadzenie nowych nadanych Królestwu Instytucyj. Pomimo to i teraz jeszcze zachowujemy w Sercu Naszem stałe postanowienie, uorganizować Instytucje Rządowe w Królestwie, na trwałych i sprawiedliwych zasadach.

Ukazem w dniu dzisiejszym przez Nas podpisanym, ustala się ostatecznie byt licznej klassy włościan, którzy jednocześnie stają się właścicielami gruntów, dotąd w posiadaniu ich zostających; dziedzicom zaś, za przejście

Ukaz carski o urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskim z 2 marca 1864 roku
(Dziennik Praw Królestwa Polskiego, tom 62, rok 1864, s. 37)

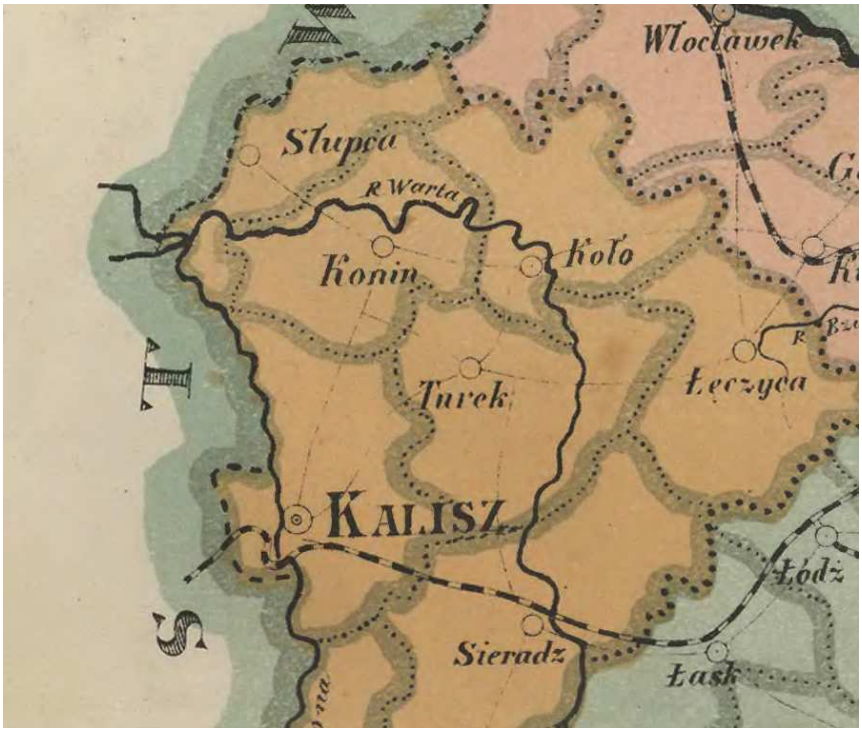

Fragment mapy Królestwa Polskiego z 1917 roku – podział na powiaty i gubernie. Gminy Topola, Tkaczew i Leśmierz należały do powiatu łęczyckiego i guberni kaliskiej.

Fragment mapy powiatu łęczyckiego z 1907 roku

Ówczesne gminy były narzędziem rusyfikacji. W urzędach gmin prowadzono korespondencję po rosyjsku. Pisarze gminni musieli znać ten język i często byli to Rosjanie. Szkolnictwo także prowadzono po rosyjsku. Dodatkowo każdy mieszkaniec gminy musiał płacić dość duże podatki na utrzymanie szkół. Powodowało to opór ludności wiejskiej.

I WOJNA ŚWIATOWA

Latem 1914 roku rozpoczęła się I wojna światowa. Wkrótce działania wojenne wkroczyły na terytorium Królestwa Polskiego. Już w końcu 1914 roku cały region został zajęty przez wojska niemieckie i austriackie. Niemcy zajęli północną część regionu łódzkiego, natomiast Austriacy południową, czyli powiaty: radomszczański, piotrkowski oraz część łaskiego, łódzkiego, rawskiego i wieluńskiego. Rosjanie ustąpili na wschód likwidując urzędy i zabierając ze sobą wszelkie akta.[8]

W 1915 roku po zajęciu całego Królestwa Polskiego Niemcy i Austriacy podzielili ten kraj między dwie strefy okupacyjne. Dla ziemi okupowanych przez Niemców utworzono Generał Gubernatorstwo Warszawskie. Dla ziem austriackich utworzono Generał Gubernatorstwo Lubelskie.

Powiat łęczycki należał do niemieckiej strefy okupacyjnej.

Działania wojenne bardzo wyniszczyły kr aj. Niemcy rozpoczęli pobór kontyngentów. Spowodowało to szybkie ubożenie ludności. Niemcy i Austriacy pozwalali na działalność organizacji o charakterze charytatywnym. W gminach powołano komitety obywatelskie w celu niesienia pomocy i zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz współdziałania z władzami.

Początkowo komitety gminne działały nieskoordynowane. Dopiero 1 stycznia 1916 roku powstała w Warszawie Rada Główna Opiekuńcza z podległymi jej radami miejscowymi (gminnymi). Komitet Gminny został rozwiązany i powołano Radę Miejscową. Rady były organizacjami samopomocy społecznej mającej na celu niesienie pomocy poszkodowanym przez wojnę. Współdziałały w rozdzielaniu żywności i innych towarów.

Nadal działały urzędy gminne z wójtem na czele, podległe całkowicie władzy okupacyjnej. Nowością było to, że akta spisywano w języku polskim. Zadaniem gmin było głównie zbieranie kontyngentów dla wojsk okupacyjnych. Władze niemieckie zezwoliły na działalność polskiego szkolnictwa. Lata I wojny światowej to czas żywiołowego powstawania polskich małych szkół wiejskich opłacanych przez rodziców.

Okupacja niemiecka i austriacka miała też swoje pozytywne strony. Spolszczono administrację gminną. Akta pisano w języku polskim. Gminy podlegały jednak całkowicie władzy okupacyjnej. Zadaniem gmin było głównie zbieranie kontyngentów dla wojsk okupacyjnych. Władze zezwoliły na działalność polskiego szkolnictwa. Lata I wojny światowej to był czas żywiołowego powstawania polskich małych szkół wiejskich opłacanych przez rodziców.

[8] Bandurka M, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995, s. 67.

Fragment mapy Królestwa Polskiego z okresu I wojny światowej

GMINY TOPOLA I TKACZEW W II RZECZPOSPOLITEJ

Jesienią 1918 roku wojskowa władza austro- węgierska i niemiecka załamała się. Już 7 listopada 1918 roku w Lublinie ogłoszono powstanie Rządu Ludowego Republiki Polskiej. Gdy w kilka dni później Józef Piłsudski wyruszał z Magdeburga (z obozu dla internowanych) zamierzał przyjechać właśnie do Lublina, ale Rada Regencyjna w Warszawie[9] przekazała mu swoje uprawnienia i wkrótce także rząd lubelski podporządkował się Piłsudskiemu.[10]

Władze lokalne tworzono w oparciu o dawne powiaty. Początkowo rządzili nimi komisarze wyznaczeni przez rząd w Warszawie, następnie starostowie. W sierpniu 1919 roku powołano województwo łódzkie wraz z powiatem łęczyckim.[11]

Odrodzone państwo tworzono z czterech różnych jednostek państwowych (zabór rosyjski, pruski, austriacki i Królestwo Polskie) o różnych tradycjach, językach urzędowych i różnych ustrojach samorządu. Zewsząd zagrażali wrogowie. Początkowo władze w Warszawie utrzymały w mocy odrębne dla dawnych zaborów ustroje samorządu lokalnego. W dawnym Królestwie Polskim utrzymano w mocy ustawę o samorządzie gminnym z marca 1864 roku. Zmodyfikowano ją jednak dekretem Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918 roku. Według dekretu Naczelnika Państwa gmina, tak jak poprzednio, pozostała formą samorządu zbiorowego, w jej skład wchodziły gromady wiejskie – sołectwa. Nadal główną instytucją gminy pozostało zgromadzenie gminne, jednak odtąd mogli w nim uczestniczyć wszyscy pełnoletni obywatele gminy (w tym także kobiety) bez względu na stan majątkowy.

[9] Powstała z inicjatywy Niemców w czasie I wojny światowej.
[10] Ćwik W., Reder J., *Lubelszczyzna, dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 124.
[11] Dziennik Praw Państwa Polskiego, nr 65, poz. 395.

Zebrania winny się odbywać się raz na kwartał, w praktyce działo się to w miarę potrzeby, najczęściej raz w roku dla uchwalenia budżetu. Zgromadzenie zajmowało się sprawami majątku gminy, zatwierdzało budżet, zajmowało się sprawami dróg i mostów, zasadami prowadzenia handlu, ochroną zdrowia, opieką nad ubogimi.

Co roku zebranie gminne uchwalało budżet. Koszty działalności gminy pokrywano we własnym zakresie. Dochody pochodziły z majątku gminy, ze świadczeń od mieszkańców i dodatków do państwowego podatku gruntowego (gmina pobierała podatki państwowe) liczonego od 1 ha. Czasem ustalano dodatkowe podatki, na przykład od zbytku mieszkaniowego. Płaciły go osoby posiadające wolne, niezamieszkałe pomieszczenia.

Zupełnie nowym organem była rada gminy wybierana przez zgromadzenie gminne na okres 3 lat. Składała się z 12 członków oraz 6 zastępców (w razie śmierci lub wygaśnięcia mandatu do rady wchodził automatycznie zastępca z największą liczbą głosów). Rada przygotowywała wnioski i budżet, zarządzała majątkiem i funduszami gminnymi, kontrolowała urzędników gminnych i wójta. Rada zbierała się przynajmniej raz w miesiącu lub częściej na żądanie co najmniej 5 członków. Uchwały podejmowano większością głosów. Raz w roku rada gminy przedstawiała wyniki swojej działalności na forum zebrania gminnego. Wybory do rad gminnych zarządzał starosta. W razie słabej działalności rad gminnych wojewoda miał prawo ją rozwiązać i zarządzić nowe wybory.

Na czele rady gminy stał wójt wybierany przez zgromadzenie gminne. Wójtowie i sołtysi byli jednocześnie funkcjonariuszami państwowymi i przedstawicielami władzy samorządowej. Zarządzenia dotyczące wyborów wójta, radnych i sołtysów wydawał starosta powiatowy. To on zatwierdzał (bądź nie) wójtów i sołtysów i to przed nim składali oni przysięgę służbową. Zebranie gminne wybierało dwóch kandydatów na wójta. Pierwszego na liście zazwyczaj starosta mianował wójtem, drugiego podwójcim. Kandydaci musieli mieć dobre opinie z posterunku policji. W razie odmowy przez starostę zatwierdzenia jednego z kandydatów na wójtów przeprowadzano ponowne wybory.

Wójt reprezentował gminę na zewnątrz. Zawierał umowy w jej imieniu. Dokumenty musiały mieć podpis jego i dwóch radnych. Wójt wypełniał zadania narzucone przez władze zwierzchnie. Wójtowie nie pracowali codziennie. Bywali w urzędzie gminy w miarę potrzeby. Z kasy gminnej otrzymywali wynagrodzenie, lecz było ono bardzo niskie – na poziomie najniższych wynagrodzeń pracowników gminnych. Wójtowie posiadali najczęściej gospodarstwa rolne i to one były podstawą dochodów. Często w aktach można znaleźć zażalenia wójtów na niskie wynagrodzenie za pracę na rzecz gminy. Była to zatem praca społeczna.

Wójt miał do pomocy aparat urzędniczy – urząd gminy, który składał się z kilku urzędników: sekretarza (zwanego też pisarzem gminnym), jego pomocników (było ich zazwyczaj dwóch) oraz woźnego.

Pisarza gminnego zatrudniano w porozumieniu ze starostwem. To właśnie on ponosił prawie cały ciężar pracy biurowej w gminie. Przez jego ręce przechodził praktycznie każdy dokument. Sekretarz musiał mieć odpowiednie wykształcenie – najczęściej średnie. Wysyłano ich na rozmaite kursy doszkalające. Za swoją pracę otrzymywał największe uposażenie. Najczęściej było ono trzykrotnie większe od zarobków wójta.

Sekretarz gminy najczęściej mieszkał w urzędzie gminy na jej koszt. Miał czasem

kawałek gruntu gminnego na swoje potrzeby. W czasach II RP często przenoszono pisarzy z jednego urzędu do drugiego. Preferowano osoby z zewnątrz nieposiadające rodziny na terenie gminy. Wójtowie i pisarze gminni stanowili elitę gminną. To najczęściej oni zakładali ochotnicze straże pożarne, spółdzielnie mleczarskie. Z racji zamieszkiwania na terenie urzędu gminy byli zawsze do dyspozycji mieszkańców i z reguły przepracowywali się. Urząd gminy był czynny od poniedziałku do soboty. Tylko wójt i sekretarz posiadali klucze do kasy gminnej.

Pomocnicy sekretarza to najczęściej miejscowi młodzi mężczyźni po ukończeniu gimnazjum. Czasem mieszkali w urzędzie gminy. Wyróżniający się pomocnicy zostawali pisarzami gminnymi.

Funkcje pomocnicze i porządkowe spełniał woźny gminny. To on pilnował więźniów w areszcie gminnym, rozpalał w piecach, roznosił dokumenty i chodził do siedziby starostwa z korespondencją.

Poszczególne wsie tworzyły tak zwane gromady wiejskie, czyli wspólnoty samorządowe mieszkańców jednej wsi. Organem gromady były zebrania wiejskie oraz sołtys. Zebrania wiejskie decydowały samodzielnie w sprawach wspólnot gruntowych, ustalały podatki, podejmowały decyzje w sprawach remontów dróg, zajmowały się działalnością opiekuńczą. Zebranie wiejskie wybierało sołtysa na 3-letnią kadencję. Równocześnie wybierano podsołtysa – zastępcę sołtysa. Wybory na sołtysa zarządzał starosta powiatowy i to przed nim składał on przysięgę. Przed zatwierdzeniem wójta czy sołtysa starosta zawsze wysyłał pismo do Policji Państwowej, by sprawdzić czy „prowadzi się on moralnie” i czy nie ma żadnych zastrzeżeń wobec kandydata. Ówczesne prawo pochodziło z czasów carskich i było dosyć restrykcyjne. Gdy na przykład sołtys chciał zrezygnować z funkcji (a zdarzało się to często), władze powiatowe mogły nie wyrazić na to zgody i za uchylanie się od obowiązków oporny sołtys trafiał do więzienia.

Sołtys reprezentował wieś, zbierał wszelkie podatki gminne, przekazywał ogłoszenia gminne i powiatowe, czasem pracował w charakterze listonosza. Raz w tygodniu w urzędzie gminy miała miejsce odprawa sołtysów, na której omawiano ważne sprawy gminy, przekazywano zarządzenia władz zwierzchnich. Sołtys posiadał specjalną odznakę. Podobną odznakę miał też wójt.

Sołtys organizował warty nocne. Każdy gospodarz, co pewien czas miał obowiązek pełnić nocne warty w celu ochrony przed złodziejami i pożarami. Sołtys kontrolował wykonanie szarwarków, czyli nieodpłatnych prac na rzecz gminy, które świadczyli wszyscy gospodarze w zależności od areału gruntów. Przeliczano je na dniówki piesze i konne. Z pomocą szarwarków remontowano i budowano drogi. Sołtys wyznaczał kolejność stójki konnej – obowiązek każdego gospodarza do przewożenia furmanką urzędników gminnych, policjantów i nauczycieli podczas pełnienia obowiązków służbowych. Wiązało się to z brakiem innych środków lokomocji (rower był rzadkością).

.

48.

DEKRET

o utworzeniu Rad Gminnych na obszarze b. Królestwa Kongresowego.

Do czasu wydania przez Sejm ustawy o samorządzie gminnym zarządza się co następuje:

Art. 1. Ustawa o urządzeniu gmin wiejskich w Królestwie Polskiem z dnia 2 marca 1864 r. (zbiór praw, t. II, rozdział V: Organizacja Zarządu Królestwa Polskiego, art. 194—313) zachowuje moc obowiązującą ze zmianami i uzupełnieniami, w poniższych artykułach przewidzianemi.

Art. 2. W każdej gminie tworzy się Radę Gminną. Jednocześnie znosi się dotychczas istniejący urząd pełnomocników gminnych (art. 229 i 230 organ. zarz. K. P.). Wykonanie uchwał Rady Gminnej należy do wójta.

Członkowie Rady Gminnej.

Art. 3. Rada Gminna składa się z wójta i 12-tu członków, wybieranych za pomocą tajnego głosowania przez Zgromadzenie Gminne względną większością głosów.

Członkowie Rady Gminnej pełnią swe obowiązki bezpłatnie.

Dekret Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918 roku

Art. 4. Na członków Rady Gminnej oraz na wójta mogą być obrane osoby, które mają prawo udziału w Zgromadzeniu Gminnem, jednak wójt musi mieć 25 lat skończonych, a również umieć czytać i pisać po polsku.

Art. 5. Zgromadzenie Gminne wybiera jednocześnie z wójtem i członkami Rady Gminnej zastępcę wójta i 6-iu zastępców członków Rady Gminnej.

W razie ustąpienia którego z członków Rady Gminnej lub wybrania go na wójta, miejsce jego zajmuje zastępca, który otrzymał z kolei największą ilość głosów.

Art. 6. Okres urzędowania członków Rady Gminnej i ich zastępców trwa lat 3.

Zakres działalności.

Art. 7. Do zakresu działalności Rady Gminnej należy:

a) przygotowywanie wniosków i budżetu na Zgromadzenie Gminne oraz czuwanie nad wykonaniem jego uchwał;
b) zawiadywanie nieruchomościami i funduszami, należącemi do gminy lub przez nią zarządzanemi;
c) kierownictwo i dozór nad instytucjami i zakładami gminnemi;
d) mianowanie, kontrola i usuwanie urzędników gminnych, nominację i uwolnienie pisarza zatwierdza jednak władza nadzorcza;
e) kontrola działalności wójta.

Z działalności swej Rada Gminna conajmniej raz do roku składa sprawozdanie wobec Zgromadzenia Gminnego.

Urzędowanie.

Art. 8. Wójt jest przewodniczącym Rady Gminnej. Przewodniczący zwołuje Radę Gminną na posiedzenia przynajmniej raz na miesiąc, w razie potrzeby zaś częściej. Przewodniczący obowiązany jest zwołać Radę Gminną na żądanie pięciu członków. Zebrania Rady Gminnej są prawomocne przy udziale conajmniej połowy członków. Uchwały zapadają większością głosów obecnych, w razie równego podziału głos przewodniczącego przeważa.

Art. 9. O ile członek Rady Gminnej opuści trzy z rzędu posiedzenia Rady bez podania ważnych powodów, Rada Gminna może wykluczyć takiego członka na wniosek trzech członków Rady Gminnej.

Art. 10. Obrady Rady Gminnej są jawne. O ile przeto miejsce pozwala, na posiedzenia Rady mogą przychodzić za biletami, wydanemi przez przewodniczącego Rady Gminnej, mieszkańcy gminy, nie mają jednak prawa zabierania głosu i mogą być z polecenia przewodniczącego usunięci w razie przeszkadzania obradom. Rada Gminna może wiekszością głosów uznać swe posiedzenia za poufne.

Wszystkie uchwały Rady Gminnej wpisuje się do specjalnej księgi protokułów, która jest dostępna dla każdego mieszkańca gminy. Sekretarzem Rady Gminnej jest pisarz, który ma głos doradczy.

Dekret Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918 roku

Jak wspomniano wyżej od 1919 roku gminy wokół Łęczycy wchodziły w skład powiatu łęczyckiego i województwa łódzkiego.

Według spisu powszechnego z 1921 roku w skład gminy Topola wchodziły miejscowości: Błonie folwark, Błonie wieś, Błonie Poduchowne kolonia, Chrząstówek wieś, Dąbie wieś, Dobrogosty kolonia, Dobrogosty wieś, Garbalin folwark, Garbalin wieś, Gawronki wieś, Gawrony folwark, Gołocice folwark, Gołocice wieś, Goszczynno folwark, Goszczynno wieś, Jabłonna kolonia, Kozuby – Dobrogosty folwark, Kozuby Średnie folwark, Kozuby Średnie wieś, Kozuby- Żarnowizna kolonia, Łęka kolonia, Łęka wieś, Mikołajew wieś, Piekacie kolonia, Piekacie wieś, Prądzew folwark, Prądzew kolonia, Pruszki kolonia, Siedlec folwark, Siedlec wieś, Siedlec Bazylia folwark, Siedlec Bazylia kolonia, Siedlew Karsy folwark, Siedlew Karsy wieś, Siemszyce folwark, Siemszyce wieś, Skrzynki wieś, Szarowizna kolonia, Topola Królewska kolonia, Topola Królewska wieś, Topola Szlachecka kolonia, Topola Szlachecka wieś, Upale folwark, Upale wieś, Zawada kolonia, Zawada wieś.[12]

Gmina liczyła 694 domy, 14 innych budynków mieszkalnych, 6364 mieszkańców. W tym 6220 osób podało wiarę katolicką, 100 ewangelików, 41 wyznania mojżeszowego i 3 prawosławnych. Pod względem narodowości 6267 osób podało narodowość polską, 63 niemiecką, 33 żydowską i 1 białoruską.[13]

Według tych samych danych w skład gminy Tkaczew wchodziły między innymi: Borki kolonia, Borów wieś, Bronno wieś, Janków folwark, Janków wieś, Korkosy kolonia, Krzepocin folwark, Krzepocin wieś, Leszcze wieś, Leźnica Mała wieś, Lubień wieś, Mniszki folwark, Mniszki wieś, Topola Kątowa wieś, Wąkczew kolonia, Wąkczew wieś, Wichrów folwark, Wichrów wieś, Zduny folwark, Zduny kolonia i Zduny wieś.[14]

Natomiast w gminie Leśmierz funkcjonowały, według danych z 1921 roku, między innymi miejscowości: Borki folwark, Borki wieś, Dzierzbiętów kolonia, Dzierzbiętów Duży wieś, Dzierzbiętów Mały wieś.[15]

---

[12] *Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej*, województwo łódzkie, powiat łęczycki, nakładem GUS, Warszawa 1925.
[13] Tamże.
[14] Tamże.
[15] Tamże.

Miasta, Gminy, Miejscowości	Charakter miejscowości	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)													
							W tej liczbie było wyznania						Podało narodowość				
		z przezn. mieszkalne	inne zamieszkałe	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	rzymsko-katolick.	ewangelickiego	innego chrześc.	mojżeszowego	innego	niewiadomego	polską	niemiecką	żydowską	inną	niewiadomą
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
12. Gm. Tkaczew		**1000**	**12**	**7748**	**3884**	**3864**	**7692**	**49**	—	**7**	—	—	**7726**	**22**	—	—	—
1. Borki	kol.	26	—	211	100	111	211	—	—	—	—	—	211	—	—	—	—
2. Borów	wieś	38	—	247	124	123	247	—	—	—	—	—	247	—	—	—	—
3. Borszyn	folw.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
4. Borszyn	kol.	9	2	84	43	41	77	—	—	7	—	—	84	—	—	—	—
5. Borszyn	wieś	23	1	173	82	91	173	—	—	—	—	—	173	—	—	—	—
6. Bronno	wieś	58	—	389	191	198	374	15	—	—	—	—	374	15	—	—	—
7. Chrząstówek	wieś	8	—	59	28	31	59	—	—	—	—	—	59	—	—	—	—
8. Grzymałów	wieś	11	—	77	38	39	77	—	—	—	—	—	77	—	—	—	—
9. Janków	folw.	4	—	73	35	38	68	5	—	—	—	—	73	—	—	—	—
10. Janków	wieś	19	—	141	71	70	141	—	—	—	—	—	141	—	—	—	—
11. Karkosy	kol.	6	—	46	22	24	46	—	—	—	—		46	—	—	—	—
12. Kozikówka	wieś	9	—	64	33	31	64	—	—	—	—	—	64	—	—	—	—
13. Krzepocin	folw.	2	1	73	40	33	73	—	—	—	—	—	73	—	—	—	—
14. Krzepocin	wieś	47	—	325	176	149	325	—	—	—	—	—	325	—	—	—	—
15. Leszcze	kol.	14	—	121	67	54	120	1	—	—	—	—	121	—	—	—	—

Fragment spisu powszechnego z 1921 roku (*Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej*, województwo łódzkie, powiat łęczycki, nakładem GUS, Warszawa 1925)

Miasta, Gminy, Miejscowości	Charakter miejscowości	Budynki: z przezn. mieszkalne	Budynki: inne zamieszkałe	Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym): Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	W tej liczbie było wyznania: rzymsko-katolick.	ewangelickiego	innego chrześc.	mojżeszowego	innego	niewiadomego	Podało narodowość: polską	niemiecką	żydowską	inną	niewiadomą
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
16. Leszcze	wieś	13	—	96	53	43	96	—	—	—	—	—	96	—	—	—	—
17. Leźnica Mała	wieś	54	—	385	181	204	385	—	—	—	—	—	385	—	—	—	—
18. Leźnica Wielka	folw.	11	—	172	81	91	166	6	—	—	—	—	172	—	—	—	—
19. Leźnica Wielka Kościelna	wieś	2	—	16	7	9	16	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—
20. Liszki	wieś	6	—	47	22	25	47	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—
21. Lubień	wieś	53	—	382	190	192	382	—	—	—	—	—	382	—	—	—	—
22. Mniszki	folw.	4	—	78	30	48	78	—	—	—	—	—	78	—	—	—	—
23. Mniszki	wieś	7	—	41	23	18	41	—	—	—	—	—	41	—	—	—	—
24. Mrozowice	wieś	16	1	114	61	53	114	—	—	—	—	—	114	—	—	—	—
25. Obrywka	wieś	10	—	74	35	39	74	—	—	—	—	—	74	—	—	—	—
26. Opole	folw.	4	—	90	49	41	90	—	—	—	—	—	90	—	—	—	—
27. Opole	wieś	8	—	48	26	22	48	—	—	—	—	—	48	—	—	—	—
28. Parądzice	wieś	25	—	153	82	71	153	—	—	—	—	—	153	—	—	—	—
29. Pełczyska	wieś	21	—	160	79	81	160	—	—	—	—	—	160	—	—	—	—
30. Prusinowice	folw.	2	—	47	20	27	47	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—
31. Prusinowice	wieś	15	—	104	54	50	104	—	—	—	—	—	104	—	—	—	—
32. Różyce Grochowe	wieś	18	—	129	66	63	129	—	—	—	—	—	129	—	—	—	—
33. Różyce - Trojany	wieś	26	—	172	91	81	172	—	—	—	—	—	172	—	—	—	—
34. Różyce Żmijowe	folw.	3	2	104	45	59	104	—	—	—	—	—	104	—	—	—	—
35. Różyce Żmijowe	wieś	6	—	32	17	15	32	—	—	—	—	—	32	—	—	—	—
36. Skromnica	wieś	30	—	171	85	86	171	—	—	—	—	—	171	—	—	—	—
37. Solca Mała	folw.	2	—	57	30	27	57	—	—	—	—	—	57	—	—	—	—
38. Solca Mała	wieś	37	1	243	128	115	243	—	—	—	—	—	243	—	—	—	—
39. Solca Wielka	wieś	41	2	282	152	130	282	—	—	—	—	—	282	—	—	—	—
40. Sulimy	wieś	15	—	103	49	54	103	—	—	—	—	—	103	—	—	—	—
41. Tkaczew	folw.	4	—	126	53	73	126	—	—	—	—	—	126	—	—	—	—
42. Tkaczew	osada	1	—	6	5	1	6	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—
43. Topola Kątowa	wieś	47	—	299	141	158	299	—	—	—	—	—	299	—	—	—	—
44. Trojany	wieś	31	—	226	111	115	226	—	—	—	—	—	226	—	—	—	—
45. Trupianka	osada	1	—	8	4	4	8	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—
46. Wąkczew	kol.	18	—	113	62	51	113	—	—	—	—	—	113	—	—	—	—
47. Wąkczew	wieś	15	—	100	55	45	100	—	—	—	—	—	100	—	—	—	—
48. Wichrów	folw.	3	—	41	19	22	41	—	—	—	—	—	41	—	—	—	—
49. Wichrów	wieś	36	—	260	131	129	260	—	—	—	—	—	260	—	—	—	—
50. Wilczkowice	folw.	2	—	92	45	47	85	7	—	—	—	—	92	—	—	—	—
51. Wilczkowice	kol.	42	—	307	169	138	295	12	—	—	—	—	303	4	—	—	—
52. Wilczkowice	osada	2	—	6	3	3	3	3	—	—	—	—	3	3	—	—	—
53. Wilczkowice	wieś	51	2	430	209	221	430	—	—	—	—	—	430	—	—	—	—
54. Wincentów	wieś	7	—	60	30	30	60	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—
55. Władysławów	wieś	5	—	29	13	16	29	—	—	—	—	—	29	—	—	—	—
56. Zduny	folw.	3	—	99	46	53	99	—	—	—	—	—	99	—	—	—	—
57. Zduny	kol.	12	—	58	31	27	58	—	—	—	—	—	58	—	—	—	—
58. Zduny	wieś	17	—	105	51	54	105	—	—	—	—	—	105	—	—	—	—
13. Gm. Topola		**694**	**14**	**6364**	**3188**	**3176**	**6220**	**100**	**3[a]**	**41**	—	—	**6267**	**63**	**33**	**1[c]**	—
1. Błonie	folw.	7	—	167	83	84	167	—	—	—	—	—	167	—	—	—	—
2. Błonie	wieś	74	—	607	314	293	594	—	—	13	—	—	594	—	13	—	—
3. Błonie Poduchowne	kol.	4	—	44	25	19	44	—	—	—	—	—	44	—	—	—	—
4. Chrząstówek	wieś	54	—	361	186	175	347	14	—	—	—	—	357	4	—	—	—
5. Dąbie	wieś	45	—	329	174	155	327	—	2	—	—	—	329	—	—	—	—
6. Dobrogosty	kol.	12	—	88	46	42	88	—	—	—	—	—	88	—	—	—	—
7. Dobrogosty	wieś	24	—	174	92	82	173	1	—	—	—	—	173	1	—	—	—
8. Garbalin	folw.	3	—	82	37	45	80	2	—	—	—	—	82	—	—	—	—
9. Garbalin	wieś	14	—	90	46	44	90	—	—	—	—	—	90	—	—	—	—
10. Gawronki	wieś	22	—	168	90	78	168	—	—	—	—	—	168	—	—	—	—
11. Gawrony	folw.	6	—	206	97	109	206	—	—	—	—	—	206	—	—	—	—
12. Gawrony	wieś	9	—	62	25	37	62	—	—	—	—	—	62	—	—	—	—
13. Gołocice	folw.	4	—	77	28	49	77	—	—	—	—	—	77	—	—	—	—
14. Gołocice	wieś	12	—	72	40	32	72	—	—	—	—	—	72	—	—	—	—
15. Goszczynno	folw.	4	—	88	40	48	88	—	—	—	—	—	88	—	—	—	—
16. Goszczynno	wieś	3	—	20	10	10	20	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—
17. Jabłonna	kol.	13	1	77	39	38	77	—	—	—	—	—	77	—	—	—	—
18. Kozuby - Dąbrogosty	folw.	3	—	87	41	46	86	1	—	—	—	—	87	—	—	—	—
19. Kozuby Średnie	folw.	3	—	47	23	24	47	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—
20. Kozuby Średnie	wieś	19	1	149	73	76	149	—	—	—	—	—	149	—	—	—	—
21. Kozuby-Żarnowizna	kol.	4	—	45	24	21	44	1	—	—	—	—	45	—	—	—	—
22. Łęka	kol.	3	—	34	19	15	34	—	—	—	—	—	34	—	—	—	—
23. Łęka	wieś	60	—	485	248	237	485	—	—	—	—	—	485	—	—	—	—
24. Mikołajew	wieś	33	—	258	130	128	212	46	—	—	—	—	212	46	—	—	—
25. Piekacie	kol.	14	3	117	58	59	117	—	—	—	—	—	117	—	—	—	—
26. Piekacie	wieś	6	—	35	17	18	26	9	—	—	—	—	35	—	—	—	—
27. Prądzew	folw.	7	—	178	82	96	178	—	—	—	—	—	178	—	—	—	—
28. Prądzew	kol.	7	2	52	25	27	52	—	—	—	—	—	52	—	—	—	—

Gm. Topola: a—prawosławnych 3; c—Białorusin 1.

Fragment spisu powszechnego z 1921 roku (*Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej*, województwo łódzkie, powiat łęczycki, nakładem GUS, Warszawa 1925)- gmina Tkaczew c. d.

6. Powiat Łęczyca. 14. Gmina Tum.

Miasta, Gminy, Miejscowości	Charakter miejscowości	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)													
							W tej liczbie było wyznania						Podało narodowość				
		z przezn. mieszkalne	inne zamieszkałe	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	rzymsko-katolick.	ewangelickiego	innego chrześc.	mojżeszowego	innego	niewiadomego	polską	niemiecką	żydowską	inną	niewiadomą
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
29. Pruszki	kol.	6	2	64	35	29	64	—	—	—	—	—	64	—	—	—	—
30. Siedlec	folw.	5	—	193	90	103	192	1	—	—	—	—	193	—	—	—	—
31. Siedlec	wieś	26	1	172	85	87	172	—	—	—	—	—	172	—	—	—	—
32. Siedlec-Bazylja	folw.	1	—	21	11	10	21	—	—	—	—	—	21	—	—	—	—
33. Siedlec-Bazylja	kol.	7	—	48	25	23	42	6	—	—	—	—	42	6	—	—	—
34. Siedlew-Karsy	folw.	2	1	75	31	44	75	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—
35. Siedlew-Karsy	wieś	2	—	10	4	6	10	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—
36. Siemszyce	folw.	4	—	89	38	51	89	—	—	—	—	—	89	—	—	—	—
37. Siemszyce	wieś	10	—	75	41	34	48	13	—	14	—	—	63	6	6	—	—
38. Skrzynki	folw.	2	—	47	24	23	47	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—
39. Skrzynki	wieś	3	—	17	6	11	17	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—
40. Szarowizna	kol.	7	1	66	34	32	60	6	—	—	—	—	66	—	—	—	—
41. Topola Królewska	kol.	13	2	103	49	54	103	—	—	—	—	—	103	—	—	—	—
42 Topola Królewska	wieś	55	—	472	243	229	457	—	1	14	—	—	457	—	14	1	—
43. Topola Szlachecka	kol.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
44. Topola Szlachecka	wieś	28	—	210	117	93	210	—	—	—	—	—	210	—	—	—	—
45 Upale	folw.	5	—	126	57	69	126	—	—	—	—	—	126	—	—	—	—
46. Upale	wieś	13	—	94	49	45	94	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—
47. Zawada	kol.	18	—	139	72	67	139	—	—	—	—	—	139	—	—	—	—
48. Zawada	wieś	18	—	144	65	79	144	—	—	—	—	—	144	—	—	—	—

Fragment spisu powszechnego z 1921 roku (*Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej*, województwo łódzkie, powiat łęczycki, nakładem GUS, Warszawa 1925)- gmina Topola c. d.

W powyższych granicach funkcjonowały gminy wokół Łęczycy.

Lata dwudzieste były dość ciężkie dla samorządów gminnych. Wszyscy dopiero uczyli się demokracji lokalnej po latach zaborów. Dodatkowo dużym problemem w początku lat dwudziestych była szalejąca inflacja. Uchwalony, na przykład, na początku 1923 roku budżet należało co miesiąc nowelizować. Nie sprzyjało to wcale inwestycjom w budowę dróg i szkół. Zdarzało się, że propozycję rządowe dofinansowania inwestycji były odrzucane przez gminy, gdyż kwoty te w ciągu kilku miesięcy stawały się śmiesznie niskie i gmina musiała sama dokończyć zaczętą budowę.

TOPOLA KRÓLEWSKA.

Wieś, siedziba, urz. gm. Topola (z przynal.: Dąbie, Gawrony, Gołocice, Łęka, Piekacie, Siedlec, Upale, Zawada), pow. Łęczyca, sąd pokoju Łęczyca, sąd okr. Łódź, 575 mieszk. (2 km) Łęczyca Topola Król., 2 (Siedlec, Topola).

V-ge, siège de l'office comm. de Topola (y compris, Dąbie, Gawrony, Gołocice, Łęka, Piekacie, Siedlec, Upale, Zawada), distr. de Łęczyca, just. de paix Łęczyca, tr. d'arrond. Łódź, 575 habit. (2 km) Łęczyca Topola Król., 2 (Siedlec, Topola).

Właściciele ziemscy (*propriétaires fonciers*): Boettichera J. Sukc. (Sied. 70) — Bogucki Wit. (Gaw. 435) — Chojnacka Marja (Kozuby Dobrogosty 185) — Komicz Andrzej (Siemszyce 281) — Kurpiński Ant. (Kozuby Średnie 81) — Makowski Józ. (Gol. 196) — **Młodzianowska Zofja (Sied. 480)** — Ruszkowski Stef. (Goszczynno Polatkowe 138) — Stępowski Jan (Prądzew 326) — Tymieniecki Włodz. (U. 280).
Szczurowski J. (Siedlew-Karsy 151) — Szypowski Gabr. (Skrzynki 129).

Akuszerki (*sages-femmes*): Woźniak S.

Cementowe wyroby — fabryki (*fabr. de produits en ciment*): Tymieniecki W.

Kasy pożyczk.-oszczędn. (*caisses d'empr. et d'épargne*): ×Kasa Spółdzielcza, Sp. z o. o. (Dąb.) — ×Kasa Stefczyka.

Kolonjalne artykuły (*épiciers*): Narajski F. — Witczak S.

Kooperatywy (*coopératives*): ×„Topolanin", Stow. Spoż.

Kowale (*forgerons*): Baranowski S. — Kwiatkowski J. (U.) — Lawenda F. (Ł.) — Szabela W. (Dąb.) — Tomaszewski F.

Lasy — eksploatacja (*exploitations forestières*): Komicz Ant.

Maszyny — reparacja (*réparation de machine*): Muszyński P.

Mleczarskie zakłady (*laiteries*): ×„Spółdzielnia Mleczarska", Sp. z o. o.

Młyny (*moulins*): ×Spółdzielnia Zbożowa. (S.).

Nierogacizna — handel (*march. de porcs*): Hirszberg S. — Wybrański S. (U.).

Piekarze (*boulangers*): ×„Spółdzielnia Zbożowa" (Sied.).

Rzeźnicy (*bouchers*): Retkowski (Ł.).

Szewcy (*cordonniers*): Jasiński M. — Masłowski K.

Wiatraki (*moulins à vent*): Borkowski J. (Z.) — Czekalski K. — Ferszt S. (S.) — Graczyk A. (Ł.) — Walowski I. (Dąb.) — Wiśniewski A. (Piek.).

Zajazdy (*auberges*): Majzner B.

TKACZEW.

Osada i gmina (z przynależn.: Bronno, Krzepocin, Leźnica Mała, Leźnica Wielka, Parędzice, Prusinowice, Różyce Grochowe, Solca Mała, Solca Wielka, Wilczkowice), pow. Łęczyca, sąd pok. Łęczyca, sąd okręg. Łódź, 132 mieszkańc. (6km) Łęczyca, 3 (LeźnicaM., Leźnica W., Solca W.).

Colonie et commune (y compris: Bronno, Krzepocin, Leźnica Mała, Leźnica Wielka, Parędzice, Prusinowice, Różyce Grochowe, Solca Mała, Solca Wielka, Wilczkowice), distr. de Łęczyca, just. de paix Łęczyca, trib. d'arr. Łódź, 132 habit. (6 km) Łęczyca, 3 (Leźnica M., Leźnica W., Solca W.).

Właściciele ziemscy (*propriétaires fonciers*): Boettichera J. Sukc. (Zduny 429) — Borzęcki St. (Pr. 325) — Czarnecka Bron. (Pr. 130) — Hewell Konst. (Mniszki 173) — Komorowski Tad. (Różyce Żmijowe 211) — Kulesza J. (W. 115) — Melis Fel. (Janków i Wichrów 175) — Śnieg Franc. (Borszyn 61) — Walewski St. (S. M. 233) — Werner Edm. (L. W. 639) — Zawadzki Zygm. (Krzepocin 239).

Akuszerki (*sages-femmes*): Czerwińska E. (L. M.) — Pałczyńska M. (L. M.).

Cegielnie (*briqueteries*): Górski A. (Janków).

Kolonjalne art. (*épiciers*): Dudziak J. — Wasiak M. (S. M.) — Żuchowicz St.
Szczęsna F.

Kooperatywy (*coopératives*): ×„Piast", Spółdz. Stow. Spoż. (L. W.) — ×„Przebudzenie", (L. M.) — ×„Solczanka", Stow. Spoż. (S. W.) — ×„Wilczkowianin" (W.).

Kowale (*forgerons*): Gośliński J. (R. G.) — Górniak M. — Kubreczyk S. — Kurzowiński J. (R. G.).

Mleczarnie (*laiteries*): Olewski St. (W.).

Młyny (*moulins*): Szendel H. (W.).

Piwiarnie (*brasseries-débit*): Baranowski W. (L. W.) — Mikołajczyk K.

Rzeźnicy (*bouchers*): Brygier J. — Mikołajczyk St. — Sieczewski L. — Sobalski J.

Spożywcze artykuły (*comestibles*): Kłosińska L. (W.) — Milczarek Wł. — Pieczewski L. (L. M.).

Wiatraki (*moulins à vent*): Borkowski L. (W). — Gracyk (K.) — Pietras A. (S. W.) — Pisarkiewicz M. (Par.) — Unkiert (B.).

Fragmenty Księgi Adresowej Polski z 1929 roku – wykaz osób prowadzących działalność gospodarczą w latach dwudziestych XX wieku.

e oraz ludność miast i gmin wiejskich (c. d.)
n des villes et des communes rurales (suite)

Division administrative du 1 avril 1932

Miasta Gminy wiejskie *Villes* *Communes rurales*	Powierzchnia ogólna *Superficie générale*	Powierzchnia użytków rolnych *Superficie des terres en utilisation agricole*		Liczba budynków mieszkalnych *Nombre de bâtiments d'habitation*		Liczba ludności obecnej *Nombre de la population présente*	
		ogółem *total*	w tem gruntów ornych *dont terres arables*	30.IX 1921	9.XII 1931	30.IX 1921	9.XII 1931
	km						
Powiat łęczycki — *Arrondissement de Łęczyca*							
Miasta — *Villes*							
Łęczyca . . .	10,2	.	.	452	583	10 267	10 553
Ozorków . . .	6,4	.	.	728	1 157	12 589	14 979
Gminy wiejskie *Communes rurales*							
Chociszew . .	64,9	36,1	27,3	458	503	3 181	3 059
Dalików . . .	90,9	76,9	65,9	822	884	5 963	5 550
Gostków . . .	94,8	83,5	64,1	887	1 046	6 835	7 340
Grabów . . .	79,2	76,0	62,7	889	1 048	8 013	8 122
Leśmierz . . .	85,2	65,9	55,4	645	791	6 513	6 889
Mazew . . .	83,7	79,9	77,1	655	742	6 076	6 063
Piaskowice .	55,0	49,9	43,4	698	812	5 339	5 521
Piątek	122,2	113,9	86,9	1 206	1 338	11 345	11 506
Poddębice . .	101,8	68,7	53,6	982	1 262	8 574	10 054
Rogoźno . . .	66,7	52,1	40,9	516	614	4 041	4 279
Sobótka . . .	55,0	42,1	39,5	456	530	3 723	3 636
Tkaczew . . .	103,4	88,7	77,0	1 000	1 139	7 748	8 092
Topola . . .	88,2	73,4	60,8	694	769	6 364	6 304
Tum	96,4	84,3	68,4	961	1 051	7 560	7 819
Witonia . . .	112,9	100,2	87,6	878	1 020	8 044	7 968

Fragment spisu powszechnego z 1931 roku. Gmina Topola obejmowała 88,2 km^2 i liczyła 6 304 mieszkańców. W gminie Tkaczew notowano 8092 mieszkańców, a gmina obejmowała 103,4 km^2 powierzchni.[16]

W 1933 roku dokonano wielu zmian w funkcjonowaniu gmin wiejskich w Polsce. Według nowej ustawy gminnej[17] z 23 marca 1933 roku zniesiono Zebranie Gminne, czyli zgromadzenie ogółu gospodarzy z terenu gminy. Uprawnienia zniesionego organu przekazano częściowo Radzie Gminnej. Mimo to według nowych przepisów rada gminy miała mniejsze uprawienia. Wyboru radnych dokonywało kolegium złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad. Istniał cenzus wieku przy prawie wyborczym czynnym 25 lat (wcześniej 21) i w prawie wyborczym biernym wynoszący 30 lat (wcześniej 25).

[16] *Skorowidz gmin Rzeczpospolitej Polskiej*, Warszawa 1933.
[17] Dziennik Ustaw nr 35, z dnia 13 maja 1933 roku, poz. 294.

W gminach do 5000 mieszkańców radnych było 12. Kadencja radnych wynosiła 5 lat. Warto wspomnieć, że w czasach II RP mandat radnego nie wiązał się z żadnym wynagrodzeniem.

Namiastką zniesionego zebrania gminnego było zebranie gromadzkie. Wprowadzono, bowiem nowy formalny podział gmin na gromady wiejskie, które obejmowały jedną lub kilka wsi. Podział na gromady był ogłaszany w Dzienniku Urzędowym Województwa. Zebranie gromadzkie zbierało się pod przewodnictwem sołtysa lub jego zastępcy (podsołtysa). Zebranie gromadzkie podejmowało uchwały dotyczące danej gromady, wybierało sołtysa i jego zastępcę na 3-letnie kadencje. Wybrani musieli mieć ukończone 30 lat. Zebranie gromadzkie wybierało radnych gromadzkich w liczbie od 12 do 30. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca. Gromada wiejska miała od tej pory własny budżet. Wybory zatwierdzał starosta powiatowy. Każdy mieszkaniec wsi w przypadku zgłoszenia go na sołtysa lub podsołtysa miał obowiązek sprawowania obowiązków do końca kadencji. Składali oni przysięgę służbową na ręce starosty. Do sołtysa należało kierowanie sprawami gromady, zarządzanie majątkiem, reprezentowanie gromady na zewnątrz. Przewodniczył zebraniom. Do sołtysa należały też sprawy bezpieczeństwa, porządku publicznego, przestrzegania przepisów, doręczania pism sądowych, wykonywania obowiązków związanych z poborem wojskowym.

W nowym ustroju gminnym utworzono nieznany wcześniej organ – zarząd gminy. Przejął on część uprawień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcim. W skład zarządu wchodziło też dwóch lub trzech ławników. To właśnie zarząd gminy, na co dzień sprawował władzę w gminie. Zarząd gminy przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat. Wójta oraz członków zarządu wybierała Rada Gminy w głosowaniu tajnym.

Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć on odpowiednie kwalifikacje. Mianował go i zwalniał starosta powiatowy. Sekretarz protokołował posiedzenia rady gminy i miał głos doradczy na radzie. Sekretarz był kierownikiem urzędu gminy.

Wójt był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu gminy. Wójt był reprezentantem administracji rządowej w terenie, wykonywał także zadania zlecone przez rząd.

Wójt, jako organ rządowy, działał jednoosobowo i pod osobistą odpowiedzialnością. Nadzór nad jego działalnością sprawował starosta. Starosta miał prawo zwolnić wójta lub rozwiązać radę gminy w przypadkach łamania prawa.

Zgodnie z powyższymi nowymi rozwiązaniami prawnymi należało podzielić gminę na gromady wiejskie (odpowiednik sołectw).

nie może być obecny przy rozważaniu sprawy i w głosowaniu nad nią brać udziału. Postanowienie to stosuje się również, jeżeli interesowani są: małżonek członka organu, jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, osoby, pozostające pod jego opieką, przysposabiający (przysposobiciel), bądź przysposobiony, albo jeżeli chodzi o sprawę, w której pomiędzy członkiem organu a osobą trzecią zachodzi stosunek zastępstwa prawnego.

(3) Uchwały powyższych organów, powzięte w obecności osób, o których mowa w ust. (1) lub (2), może władza nadzorcza unieważnić, ma zaś obowiązek to uczynić na wniosek osoby interesowanej, zgłoszony w ciągu dni 30 po dniu powzięcia danej uchwały.

Rozdział 3.

Gmina wiejska i gromada.

Gmina wiejska.

Art. 10. (1) Do obszaru gminy wiejskiej wchodzi jedna lub więcej miejscowości (osad, miasteczek, wsi, siół, osiedli, przysiółków, kolonij, zaścianków, folwarków i t. p.).

(2) Wielkość obszaru gminy powinna odpowiadać naturalnemu, o ile możności, zasięgowi wspólnego zainteresowania lokalnemi sprawami publicznemi ogółu mieszkańców połączonych miejscowości, jak również zapewnić gminie zdolność wykonywania ciążących na niej zadań.

(3) Każda gmina wiejska jest samorządną jednostką terytorjalną, osobą prawa publicznego i podmiotem praw majątkowych.

Art. 11. (1) Członkami rady gminnej są: wójt, jako przewodniczący, podwójci, ławnicy oraz radni.

(2) Liczba radnych wynosi w gminach wiejskich:

a) do 5.000 mieszkańców — dwunastu;

b) od 5.000 do 10.000 mieszkańców—szesnastu;

c) powyżej 10.000 mieszkańców — dwudziestu.

Art. 12. (1) Zarząd gminny składa się z wójta, podwójciego oraz dwóch, w gminach zaś, liczących ponad 10.000 mieszkańców, trzech ławników.

(2) Wójta i podwójciego wybierają radni w głosowaniu tajnem większością głosów ustawowej ich liczby. Przy zachowaniu tej zasady należy w razie potrzeby zastosować głosowanie ściślejsze.

(3) Ławników wybierają radni w głosowaniu tajnem. Jeżeli na gminę przypada dwóch ławników, wybory ich oparte są na zasadach ograniczonego głosowania imiennego; głosować wolno tylko na jednego z kandydatów uprzednio zgłoszonych, za wybranych zaś uznaje się tych dwóch kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów. Jeżeli na daną gminę przypada trzech ławników, wybierani są oni w głosowaniu stosunkowem. Bliższe zasady w tym zakresie ustalą regulaminy wyborcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(4) Radny, obejmując stanowisko wójta, podwójciego lub ławnika, traci mandat radnego.

Art. 13. (1) Gmina wiejska obowiązana jest utworzyć taką ilość stanowisk służbowych, jaka jest niezbędna do prawidłowego wykonywania jej zadań, a przynajmniej stanowisko sekretarza gminnego.

(2) Na stanowisko sekretarza gminnego mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie, odbyły praktykę i złożyły egzamin z zakresu wymagań fachowych i umiejętności praktycznych. Na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie. Wojewoda po zasięgnięciu opinji wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) władny jest zwolnić kandydata od wymaganego cenzusu wykształcenia, jeżeli złoży on przepisany egzamin zastępczy.

(3) Obowiązek ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. (1)) nie dotyczy gmin, liczących do 5.000 mieszkańców, jeżeli w gminach tych ustanowiony jest urząd wójta zawodowego (art. 49). Władza nadzorcza może również zwolnić z obowiązku ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. (1)) powyższe gminy, jeżeli wójt posiada kwalifikacje na sekretarza gminnego i czynności służbowe są głównem zajęciem wójta.

(4) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania przepisów, normujących sprawę wykształcenia i praktyki, wymaganej od osób, powoływanych na stanowisko sekretarza gminnego, oraz ustalających program egzaminów tudzież skład komisyj egzaminacyjnych. Wykształcenie, wymagane od kandydatów na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej, określa miejscowy statut służbowy, uchwalony przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy (art. 14 ust. (5)).

Art. 14. (1) Sekretarza gminnego powołuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegjalnie, po zatwierdzeniu uchwały przez starostę powiatowego, który zasięga uprzednio opinji wydziału powiatowego. Jeżeli gmina ustanowi stanowisko zastępcy sekretarza gminnego, w powyższy sposób również odbywa się powoływanie i zwalnianie zastępcy.

(2) Pozostałych pracowników gminnych przyjmuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegjalnie.

(3) Przyjmowanie i zwalnianie sekretarza gminnego oraz pozostałych pracowników gminnych następuje z zachowaniem praw nabytych, zastrzeżonych w ustawach specjalnych.

(4) Sekretarz gminny bierze udział w obradach zarządu gminnego i rady gminnej z głosem doradczym i protokółuje uchwały tych organów. Postanowienia art. 9 stosują się również do sekretarza gminnego.

(5) Zakres obowiązków i praw sekretarza gminnego oraz innych pracowników gminnych, jak również przepisy dyscyplinarne ustala w granicach ustaw specjalnych statut służbowy, uchwalony na wniosek zarządu gminnego przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy.

Gromada.

Art. 15. (1) Obszar gminy wiejskiej, jeżeli nie stanowi jednej miejscowości, dzieli się na gromady.

Fragment ustawy o częściowej zmianie ustroju gminnego (Dz. U. rok 1933, nr 35, poz. 294)

W gminie Tkaczew powołano gromady: Borek, Borów, Borszyna, Bronno, Grzymałów, Janków, Krzepocin, Leszcze, Leźnica Mała, Lubień, Parądzice, Różyce, Skromnica, Solca Mała, Solca Wielka, Topola Katowa, Trojanów, Wąkczew, Wichrów, Wilczkowice i Zduny (21 gromad).

W gminie Topola powołano gromady: Błonie, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Gawrony, Gołocice, Kozuby Średnie, Łęka, Mikołajew, Pruszki, Siedlec, Siedlew, Topola Królewska, Topola Szlachecka, Upale i Zawada (16 gromad).[18]

W gminie Leśmierz powołano między innymi gromady: Borki i Dzierzbiętów.[19]

[18] Łódzki Dziennik Urzędowy 1935, nr 28, poz. 385.
[19] Tamże.

Nazwa gromady	Jednostki wchodzące w skład gromady	Urząd pocztowy właściwy dla siedziby sołtysa
3. Kadzidłowa	wieś Kadzidłowa	Grabów
	b. folw. Kadzidłowa	
	kol. Adamów	
	kol. Brzezinka	
	kol. Grabinka	
	kol. Karolewo	
	wieś Borki	
4. Ostrówek „A"	kol. Ostrówek „A"	
	wieś Ostrówek	
	wieś Pokrzywnica	
5. Pieczew	wieś Pieczew	
	wieś Pieczew poduchowny	
	wieś Kobyle	
	wieś Żrebięta	
6. Sobótka wieś	wieś Sobótka Stara	
	wieś Sobótka poduchowna	
	wieś Rochów	
7. Sobótka kol.	kol. Sobótka	
8. Sobótka Nowa	wieś Sobótka Nowa	
9. Smardzew	wieś Smardzew	
	os. Smardzew	
	wieś Jamy	
	wieś Połamy	
	wieś Osiny	
10. Srebrna	wieś Srebrna	
	folw. Srebrna	
	wieś Olszewa	
	wieś Aleksandrówek	
11. Wygorzele	wieś Wygorzale	
	wieś Rochówek	

12. Gmina Tkaczew.

Nazwa gromady	Jednostki wchodzące w skład gromady	Urząd pocztowy właściwy dla siedziby sołtysa
1. Borek	kol. Borek	Łęczyca
2. Borów	kol. Borów AB.	
	kol. Borów C	
	wieś Borów	
	wieś Prusinowice	
	folw. Prusinowice	
3. Borszyn	wieś Borszyn	Ozorków
	kol. Borszyn Leźnicki	„
	kol. Borszyn Tkaczewski	„
	folw. Borszynek	„
	parc. Borszyn	„
4. Bronno	wieś Bronno	Łęczyca
	kol. Bronno	
	wieś Liszki	
	kol. Prusinowice	
	kol. Mokradła	
5. Grzymałów	wieś Grzymałów	
	folw. Leźnica Wielka	
	os. kość. Leźnica Wielka	
	wieś Leźnica Wielka poduch.	
	wieś Leźnica Wielka	
	parc. Opole	
	folw. Opole	
6. Janków	wieś Janków	
	kol. Karkosy	
	kol. Karkosy A	
	wieś Mniszki	
	parc. Mniszki	
	folw. Mniszki	
	kol. Janków-Wichrów	
	kol. Janków	
7. Krzepocin	wieś Krzepocin	
	folw. Krzepocin	
	parc. Krzepocin	
	os. Krzepocin Skarb.	
8. Leszcze	kol. Leszcze	
	wieś Leszcze	
9. Leźnica Mała	wieś Leźnica Mała	Łęczyca
	wieś Leźnica Mała poduch.	
	kol. Leźnica Mała	
10. Lubień	wieś Lubień	
	parc. Lubień	
	kol. Lubień	
	os. Lubień	
11. Parądzice	wieś Parądzice	
	wieś Różyce Żmijowe	
	parc. Różyce Żmijowe	
	folw. Różyce Żmijowe	
	kol. Różyce Żmijowe poduch.	
	parc. Leźnica Wielka	
	wieś Kozikówka	
	wieś Opole	
12. Różyce	kol. Różyce Grochowe	
	kol. Różyce Tryowe	
	kol. Różyce Nowe	
	wieś Różyce Grochowe tab.	
	wieś Chrząstówek	
	wieś Władysławów	
13. Skromnica	wieś Skromnica	
	folw. Tkaczew	
	os. Tkaczew	
14. Solca Mała	wieś Solca Mała	Ozorków
	folw. Solca Mała	
	os. Solca Mała	
15. Solca Wielka	wieś Solca Wielka	
	kol. Solca Wielka	
	wieś Pełczyska	
16. Topola Katowa	kol. Topola Katowa	Łęczyca
	kol. Topola Katowa A	„
	kol. Topola Katowa B	„
	kol. Topola Katowa C	„
	wieś Wincentów	„
17. Trojanów	kol. Trojany I	Parzęczew
	kol. Trojany II	
	kol. Trojany III	
	kol. Trojany IV	
	wieś Trojany B	
	wieś Sulimy A	
	wieś Mrożewice	
18. Wąkczew	kol. Wąkczew cz. I	Łęczyca
	kol. Wąkczew-Helenów cz. II	
	kol. Wakczew-Helenów cz. III	
	folw. Wąkczew	
	wieś Wąkczew	
	kol. Wichrów	
19. Wichrów	wieś Wichrów	
20. Wilczkowice	wieś Wilczkowice	
	kol. Wilczkowice	
	os. Wilczkowice	
	folw. Wilczkowice	
21. Zduny	wieś Zduny	
	folw. Zduny	
	kol. cz. Dóbr Zduny	
	kol. Zduny	
	kol. Zduny Nr. 1	

13. Gmina Topola.

Nazwa gromady	Jednostki wchodzące w skład gromady	Urząd pocztowy właściwy dla siedziby sołtysa
1. Błonie	wieś Błonie	Łęczyca
	folw. Błonie	
	kol. Błonie poduchowne	
1. Chrząstówek	wieś Chrząstówek	
3. Dąbie	wieś Dąbie	
	kol. Dąbie A	
	kol. Dąbie B	
	folw. Garbalin	
	wieś Garbalin	

Fragment Łódzkiego Dziennika Urzędowego z 1935 roku – podział gmin na gromady
Łódzki Dziennik Urzędowy 1935, nr 28, poz. 385.

Nazwa gromady	Jednostki wchodzące w skład gromady	Urząd pocztowy właściwy dla siedziby sołtysa
4. Dobrogosty	wieś Dobrogosty kol. Dobrogosty folw. Prądzew wieś Prądzew	Łęczyca
5. Gawrony	kol. Gawrony folw. Gawrony wieś Gawronki wieś Gawrony	
6. Gołocice	kol. Jabłonna folw. Gołocice kol. Gołocice wieś Gołocice	
7. Kozuby Średnie	wieś Kozuby Średnie kol. Kozuby Średnie folw. Kozuby Średnie folw. Kozuby od Dobrogost kol. Kozuby-Żarnowizna	
8. Łęka	wieś Łęka	
9. Mikołajew	wieś Mikołajew folw. Siemszyce wieś Siemszyce	
10. Pruszki	kol. Pruszki I kol. Pruszki II kol. Szarowizna kol. Piekacie wieś Piekacie	
11. Siedlec	folw. Siedlec wieś Siedlec kol. Siedlec Bazyl	
12. Siedlew	wieś Skrzynki folw. Skrzynki wieś Siedlew folw. Siedlew wieś Goszczynno folw. Goszczynno	
13. Topola Królewska	wieś Topola Królewska kol. Topola poduchowna Sejmikowy Zakład Dośw. Błonie	
14. Topola Szlachecka	kol. Topola Szlachecka wieś Topola Szlachecka kol. Topola Królewska	
15. Upale	wieś Upale kol. Upale folw. Upale	
16. Zawada	wieś Zawada kol. Łęka kol. Zawada ABC kol. Zawada DEFG	

Łęczyca

Fragment Łódzkiego Dziennika Urzędowego z 1935 roku – podział gmin na gromady (Łódzki Dziennik Urzędowy 1935, nr 28, poz. 385)- gmina Topola c.d.

Fragment przedwojennej mapy sztabowej Wojska Polskiego

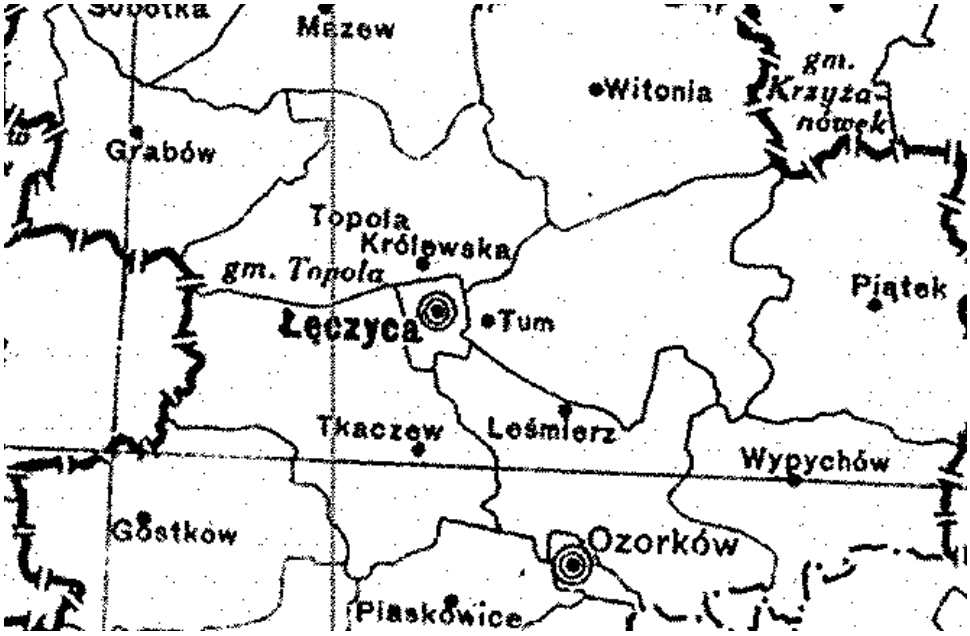

Fragment mapy administracyjnej z 1938 roku

Lata trzydzieste były dużo lepszym okresem rozwoju samorządu gminnego, mimo że w wielu gminach władze państwowe (sanacyjne) narzucały swoich wójtów i ograniczały czasem demokrację. Stabilizacja gospodarcza i rozwój ekonomiczny wpłynął na możliwość większych inwestycji. Budowano brukowane drogi (głównie szarwarkiem), sadzono drzewa, z tego okresu pochodzi wiele murowanych szkół. Był to także czas zorganizowania się licznych ochotniczych straży pożarnych, kółek rolniczych i organizacji społeczno-politycznych typu „Strzelec", kół Przysposobienia Wojskowego, Wychowania Fizycznego i wielu innych. W każdej gminie świętowano rocznice narodowe, budowano pomniki. Efektem tego było wpojenie ducha patriotyzmu i odpowiedzialności, który tak bardzo przydał się w czasie nadchodzącej wojny.

II WOJNA ŚWIATOWA

1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. W pierwszych dniach września obszar gminy został opanowany przez Niemców. Początkowo Niemcy nie wiedzieli, co robić z regionem łódzkim. W dniu 9 listopada 1939 rok uroczyście włączono Łódź (zmieniając w rok później nazwę miasta) do III Rzeszy. Wzorem reszty Niemiec podbite ziemie podzielono na prowincje, te na rejencje, w skład których wchodziły powiaty. Niżej były gminy wiejskie.

Łódź wraz z zachodnią częścią województwa łódzkiego z powiatem sieradzkim oraz tureckim (z dawnego województwa poznańskiego) włączono do prowincji Kraj Warty. Prowincja podzielona była na rejencje: kaliską, poznańską i inowrocławską.[20]

Gminy Topola, Tkaczew i Leśmierz, wraz z powiatem łęczyckim weszła w skład III Rzeszy i rejencji kaliskiej.[21]

Do zadań samorządowych gmin wiejskich utworzono w powiatach tak zwane związki gmin. Miały one spełniać zadania nie zastrzeżone dla innych urzędów. Do zadań związku samorządowego należały: przebudowa i rozbudowa, utrzymanie i naprawa dróg powiatowych.

Urząd gminy bywał celem ataków partyzanckich. Niszczono akta kontyngentowe oraz zwykłe akta gminne.

W czasie wojny rozbudowano urząd gminy, aby zapewnić sprawny pobór podatków i kontyngentów. Co tydzień każdy sołtys musiał stawić się w urzędzie gminy i wysłuchać kilkunastu zarządzeń w sprawie kontyngentów, podwód, podatków, bezpieczeństwa i wielu innych spraw. Rozbudowano system kontyngentów.

Obok oficjalnych struktur władz gminnych wyznaczanych i kontrolowanych przez Niemców istniały też struktury polskiego państwa podziemnego. Każda gmina w ówczesnej Polsce miała podziemnego, konspiracyjnego wójta.

[20] Bandurka M, *Zmiany*…, s. 106.
[21] Tamże.

GMINNE RADY NARODOWE TOPOLA i TKACZEW 1945-1954

W styczniu 1945 roku obszar Mazowsza i Ziemi Łódzkiej został zajęty przez Armię Czerwoną. Niemiecka administracja szybko opuściła te teren.

Początkowo władzę przejmowali przedstawiciele delegatury Rządu na Kraj, bowiem legalnym rządem był Rząd Londyński, który w każdej gminie miał swojego przedstawiciela. Tymczasem w Lublinie powstał Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego działający pod osłoną ZSRR. To właśnie przedstawiciele tego komitetu, przy pomocy wojsk radzieckich, przejmowali faktyczną władzę w terenie. W każdej gminie, opanowanej przez Sowietów, ustanowiono komendanta wojennego, który bardzo szybko odsunął od władzy prawowitych przedstawicieli. Sprzyjało temu skoncentrowanie dużych grup wojsk radzieckich. Po kilku tygodniach od wejścia Rosjan tworzono na nowo urząd gminy na czele z wójtem. Byli to z reguły ludzie z autorytetem tolerowani przez wojska radzieckie. Wraz z wejściem Sowietów ustalono obowiązkowe kontyngenty na rzecz Armii Czerwonej i wojsk polskich. Miały one podobny wymiar jak te z czasów wojny, zwano je „świadczeniami rzeczowymi". Z czasem je obniżano aż do zniesienia w 1947 roku.

W pierwszym okresie po wyzwoleniu opierano się na przedwojennych rozwiązaniach ustrojowych. Ustanowiony przez Sowietów PKWN w Lublinie wydawał dekrety w sprawach organizacja obszaru kraju wyzwolonego z pod okupacji niemieckiej. Dnia 21 sierpnia 1944 roku dekret PKWN przywrócił przedwojenne podziały na województwa, gminy i gromady. [22]

Gminy Topola, Tkaczew i Leśmierz powróciły do powiatu łęczyckiego w województwie łódzkim.

[22] Tamże, s. 159.

22

USTAWA

z dnia 11 września 1944 r.

o organizacji i zakresie działania rad narodowych.

Z ofiarnej walki ludu polskiego,
z krwi patriotów, przelanej ku chwale Ojczyzny,
z bohaterskiego znoju żołnierzy Wolności,
z ducha braterskiej więzi Słowian w walce
z dziczą germańską,

powstaje znów do życia Wolna i Niepodległa Polska.

My, członkowie Krajowej Rady Narodowej, zgromadzeni na uwolnionej Ziemi Polskiej, pomni obowiązku wobec Narodu, z którego woli zjednoczyliśmy się do czynu i walki, wierni zasadom Manifestu Lipcowego, postanawiamy:

Rozdział I.

Powołanie rad narodowych.

Art. 1. Do czasu powołania stałej politycznej reprezentacji narodu w myśl zasad konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., jako tymczasowe organy ustawodawcze i samorządowe na oswobodzonych od okupanta terenach Rzeczypospolitej Polskiej, działają rady narodowe.

Art. 2. 1. Struktura hierarchiczna rad narodowych jest następująca:

a) Krajowa Rada Narodowa,
b) wojewódzkie rady narodowe,
c) powiatowe rady narodowe,
d) miejskie rady narodowe,
e) gminne rady narodowe.

2. Zakres działalności terytorialnej rad narodowych wskazanych w § 1 punkty b—e, opiera się na podziale administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej z tym, że Rady Narodowe miast Warszawy i Łodzi posiadają uprawnienia wojewódzkich rad narodowych, miejskie rady narodowe miast wydzielonych posiadają uprawnienia powiatowych rad narodowych, zaś miejskie rady narodowe miast nie wydzielonych — uprawnienia gminnych rad narodowych.

Rozdział II.

Skład rad narodowych.

Art. 3. Udział w tworzeniu rad narodowych biorą wszystkie organizacje i zrzeszenia

Fragment dekretu o radach narodowych z 11 września 1944 roku (Dz. U. 1944, nr 5, poz. 22)

Władze PKWN-u wprowadziły nowe rozwiązania ustrojowe. Wprowadzono wzorem ZSRR rady narodowe. W dniu 11 września 1944 roku wydano dekret o organizacji i zakresie działań Rad Narodowych. [23]

Miały działać tymczasowo, ale pozostały aż do 1990 roku. Rady narodowe stanowiły „uspołecznioną formę sprawowania administracji". Była to instytucja nieznana w społeczeństwie i podchodzono do niej na wsi z nieufnością. Rady narodowe zostały włączone w skład systemu samorządowego. Ostateczny kształt organizacji samorządu lokalnego został określony na mocy dekretu z 23 listopada 1944 roku. Zagwarantowano istnienie wspólnot samorządowych gminnych, powiatowych i wojewódzkich z własnym majątkiem i osobowością prawną. Wspólnota samorządowa posiadała swoje organy wykonawcze – zarządy oraz uchwałodawcze – rady narodowe (zamiast poprzednio rad gminnych). Zakres działań organów regulowały przepisy przedwojenne (z 1933 roku). Jednocześnie rady narodowe na mocy innych przepisów stanowiły organy władzy

[23] Dz.U. 1944 nr 5 poz. 22

państwowej o szczególnych kompetencjach kontrolnych. Organem rad narodowych były prezydia rad narodowych złożone z przewodniczącego, zastępcy i kilku członków. To właśnie prezydia rad narodowych z czasem zaczęły przejmować funkcje zarządów gmin. Organ ten działał kolegialnie zbierając się na sesjach.

Gminne rady narodowe składały się z nie mniej niż 16 i nie więcej niż 36 radnych, „reprezentujących w miarę możliwości ludność poszczególnych wsi". W skład gminnej rady narodowej wchodzili odtąd członkowie rady gminnej powołani przed uchwaleniem dekretu o radach narodowych, przedstawiciele organizacji politycznych, zrzeszeń społecznych, organizacji młodzieżowych, przedstawiciele wojskowości, nauki i pracy społecznej.

W praktyce członkowie rad byli delegatami partii politycznych i organizacji społecznych kontrolowanych przez nowe władze. Początkowo zasiadały w nich także osoby z przedwojennego samorządu, autorytety miejscowe, nawet księża. Te osoby wyrzucano przy częstych „reorganizacjach" rad zarządzanych przez rady wyższego szczebla. Wola ludności poszczególnych wsi nie miała najmniejszego znaczenia. Niewygodnych radnych usuwano, a w ich miejsce powoływano nowych na mocy uchwały gminnej rady. Preferowano ludzi związanych z PPR (potem PZPR) i o niskim statusie majątkowym. Największa „akcja wymiany" radnych miała miejsce w 1948 roku.

Gminne rady narodowe w głosowaniu tajnym większością głosów wybierał zarząd gminny, jako organ wykonawczy. Zarząd składał się z wójta, podwójciego i trzech członków. Wybór wójta i podwójciego podlegał zatwierdzeniu przez starostę. Kompetencje zarządu były takie same jak przed wojną, jednak z czasem zaczęto pomniejszać ich rolę. Ich funkcje przejmowały prezydia rad narodowych spychając wójta do mało znaczącej w gminie roli wykonawcy poleceń prezydium GRN.

Zarząd gminy miał do pomocy urząd gminy z sekretarzem na czele. W urzędach zatrudniono więcej urzędników – referentów. Byli to referenci ds. administracyjnych, wojskowych, kontyngentów, podatkowych itp. Zatrudniano także woźnego. Wiązało się to ze wzrostem biurokracji. Po wojnie płace w administracji lokalnej były bardzo małe i z tego powodu wielu wykwalifikowanych urzędników przedwojennych odeszło z pracy. Z czasem zastąpili ich nowi – ukształtowani według zupełnie nowych wzorców.

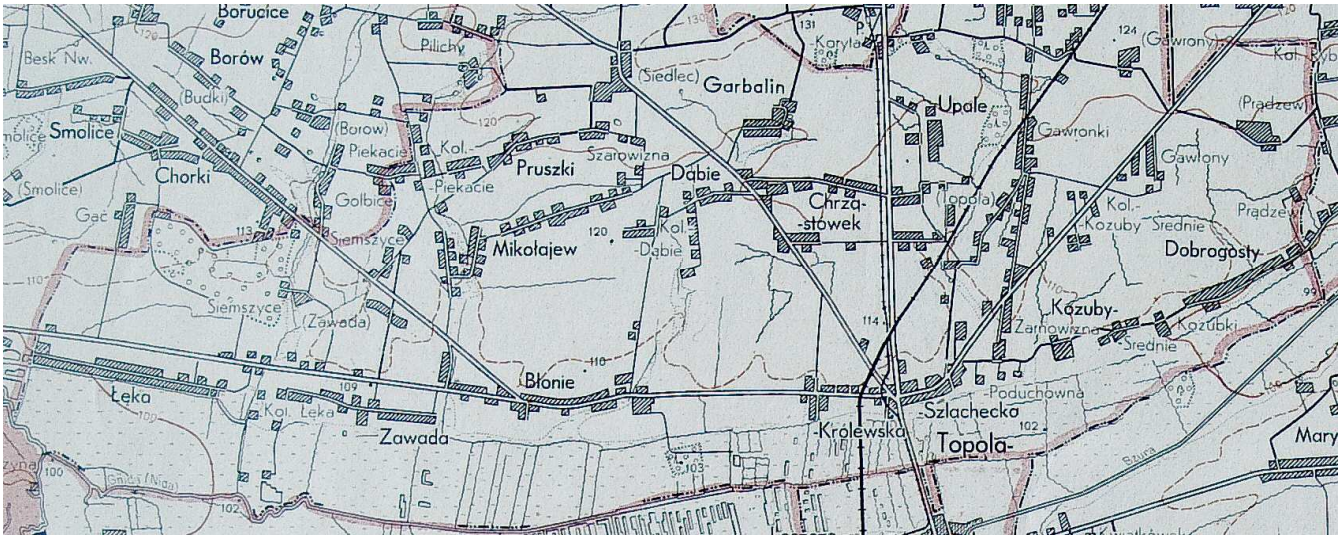

Fragment mapy gminy Topola – południowe, zachodnie i wschodnie granice gminy na mapie z 1952 roku

Podział na gminy na mapie z 1952 roku

miny wiejskie (c. d.).

Miasta Gminy wiejskie	Ludność					
				w wieku lat		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	poniżej 18	18-59	60 i więcej
Pow. Łask — *County Łask*						
Miasta						
Łask	3819	1735	2084	1297	2185	337
Pabianice	37140	16042	21098	10313	22490	4337
Gminy wiejskie						
Bałucz	4630	2202	2428	1600	2594	436
Buczek	7133	3408	3725	2694	3782	657
Chociw	4892	2364	2528	1875	2608	409
Dąbrowa Rusiecka	8715	4216	4499	3408	4566	741
Dłutów	5442	2584	2858	1953	2981	508
Dobroń	5517	2544	2973	1913	3048	556
Górka Pabianicka	4811	2272	2539	1647	2738	426
Lutomiersk	4476	2133	2343	1618	2414	444
Łask	7234	3396	3838	2845	3830	559
Pruszków	4141	1999	2142	1567	2237	337
Sędziejowice	6349	3117	3232	2329	3454	566
Szczerców	7404	3552	3852	2864	3887	653
Widawa	6417	3080	3337	2385	3440	592
Widzew	5691	2572	3119	1978	3205	508
Wodzierady	4317	2004	2313	1550	2330	437
Wygiełzów	4794	2345	2449	1837	2569	388
Zapolice	5685	2673	3012	2190	2948	547
Zelów	6191	2842	3349	2341	3352	498
Pow. Łęczyca — *County Łęczyca*						
Miasta						
Łęczyca	6755	2934	3821	2219	3984	552
Ozorków	11296	5046	6250	3495	6756	1045
Poddębice	2937	1329	1608	1048	1599	290
Gminy wiejskie						
Chociszew	2953	1364	1589	1116	1530	307
Dalików	5450	2551	2899	2053	2866	531
Gostków	7014	3358	3656	2872	3553	589
Grabów	7204	3419	3785	2810	3811	583
Leśmierz	6727	3177	3550	2578	3584	565
Mazew	5576	2608	2968	2190	2954	432
Piaskowice	3940	1834	2106	1520	2051	369
Piątek	9348	4327	5021	3634	4827	887
Poddębice	5816	2792	3024	2211	3086	519
Rogoźno	4084	1971	2113	1646	2073	365
Sobótka	3657	1696	1961	1437	1843	377
Tkaczew	8245	3890	4355	3355	4209	681
Topola	6064	2928	3136	2215	3292	557
Tum	7515	3455	4060	2973	3914	628
Witonia	7566	3626	3940	2884	4009	673

Dane ze spisu powszechnego z 1946 roku – gmina Topola liczyła 6064 mieszkańców, natomiast gmina Tkaczew 8245 mieszkańców. (*Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 lutego 1946 roku*, Warszawa 1947, s. 28)

Tuż po wojnie praca urzędników gminnych była bardzo trudna. Wszystko za sprawą podziemia niepodległościowego, które walczyło z władzą komunistyczną. Nowa władza nie cieszyła się poparciem ogółu ludności. Powszechnie odbierano ją jako narzuconą przy pomocy Armii Czerwonej. Świadczyły o tym prawdziwe wyniki referendum z 1946 roku (słynne hasło 3 razy „tak") oraz wyborów ze stycznia 1947 roku. Masowe fałszerstwa spowodowały przejęcie pełni władzy przez komunistów.

Typowe dla tego pierwszego okresu powojennego była słaba frekwencja na sesjach gminnych rad narodowych. Zapewne nie wszyscy chcieli uczestniczyć we władzach ustanowionych przez komunistów, dodatkowo w tym czasie uczestniczenie we władzach gminnych mogło spowodować pobicie przez siły niepodległościowe. Wymierzanie publicznie kar cielesnych, było standardową karą dla zwolenników nowej władzy. Często zdarzało się, że niektórzy członkowie władz gminnych wyjeżdżali na Ziemie Zachodnie porzucając często ważne funkcje we władzach lokalnych.

Ówczesny samorząd gminny zajmował się instytucjami oświatowymi, kulturalnymi, ochrony zdrowia, dróg lokalnych, gospodarki komunalnej, transportu.

Dochody samorządu pochodziły z różnego rodzaju opłat administracyjnych, targowych, za korzystanie z urządzeń komunalnych, pożyczek, dotacji Skarbu Państwa oraz dodatków do podatków państwowych (głównie podatek gruntowy).

Gromady wiejskie w okresie powojennym działały w oparciu o dawne rozwiązania prawne. Nadal istniało zebranie gromadzkie na czele z sołtysem i radą gromadzką. Wspólnoty gromadzkie organizowały życie zbiorowe swojej gromady. Jednak ich rola zaczęła być ograniczana. Formalnie rozporządzały majątkiem gromadzkim, jednak niewiele go pozostało, ponieważ został upaństwowiony. Władze komunistyczne wprowadziły, bowiem podział majątku na państwowy, spółdzielczy i prywatny. Grunty gromadzkie i majątek gromadzki w tym podziale przeszły na własność państwa.

Do 1950 roku formalnie nadal działał samorząd gminny, jednak gminne rady narodowe uzyskały niewiele uprawnień do samodzielnego działania. (...) W systemie rad narodowych dominująca rola została powierzona organom wykonawczym i aparatowi urzędniczemu. Następowała biurokratyzacja życia publicznego. Szybko niszczał dawny majątek samorządowy, bo jego nowy właściciel – Skarb Państwa – nie potrafił temu skutecznie przeciwdziałać.[24]

Samorząd gminny nie miał prawa istnieć w socjalistycznym państwie. Na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej* [25]zniesiono samorząd terytorialny (pozostał nadal okręg zwany gminą). Jego cały majątek przejęło państwo. Rozwiązano organy wykonawcze gmin (wójt i zarząd gminy), rady gromadzkie. Ich kompetencje przejęły rady narodowe. Wprowadzono wtedy jednolity system władz i administracji terenowej oparty na wzorach radzieckich. Rady narodowe *były organami władzy państwowej w jednostkach podziału terytorialnego i na ich obszarze kierowały działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną. Na czele rad stały prezydia,*

[24] Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 36.
[25] Dziennik Ustaw, 1950, nr 14, poz. 130.

które w praktyce przejęły funkcję rad narodowych[26]. Rady narodowe wybierano w wyborach powszechnych przez miejscową ludność[27]. Pierwsze wybory przeprowadzono jednak dopiero w 1954 roku.

W ten sposób pełnię władzy w gminie przejęły rady narodowe oraz prezydia – organ kolegialny. Już wcześniej obniżano rolę wójta i zarządu, teraz zlikwidowano te pozostałości *sanacyjnej Polski*. Prezydia zbierały się na sesjach podobnie jak wcześniej zarządy gminy. Pozostały nadal urzędy gminy pracujące pod kierunkiem sekretarzy gmin. Sekretarze wchodzili odtąd w skład prezydium.

Sołtysi do tej pory podlegali wójtom i starostom, od czasu wejścia przepisów z 1950 roku podlegali przewodniczącym gminnych rad narodowych.

Po wojnie utrzymywał się podział na gromady wiejskie z sołtysami na czele. Nie miały one jednak żadnych uprawnień samorządowych. gminy Według danych z 1952 roku w skład gromady Tkaczew wchodziło 21 gromad: Borek, Borów, Borszyn, Bronno, Grzymałów, Janków, Krzepocin, Leszcze, Leźnica Mała, Lubień, Parądzice, Różyce, Skromnica, Solca Mała, Solca Wielka, Topola Kątowa, Trojany, Wąkczew, Wichrów, Wilczkowice i Zduny. [28]

W skład gminy Topola wchodziły gromady: Błonie, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Gawrony, Gołocice, Kozuby Średnie, Łęka, Mikołajew, Pruszki, Siedlec, Siedlew, Upale, Topola Królewska, Topola Szlachecka i Zawada.[29]

W gminie Leśmierz nadal funkcjonowały gromady: Borki i Dzierzbiętów.

W latach 1953-1954 roku rozpoczęto kampanię propagandową informującą o potrzebie zmian w administracji. Władza ludowa miała znaleźć się *bliżej ludu*, a nie tylko w często odległej siedzibie gminy. „Sanacyjny" przeżytek w postaci gmin miał zostać zlikwidowany. Z końcem 1954 roku gminy zakończyły działalność.

[26] Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001, s. 396.
[27] Tamże.
[28] Wykaz gromad PRL według stanu z 1 lipca 1952 roku, Warszawa 1952, s. 92.
[29] S. 93.

GROMADZKIE RADY NARODOWE

Już w 1953 roku rozpoczęto przygotowania do zmian w podziale administracyjnym kraju najniższego szczebla. Dawne granice gmin miały się zmienić. Gminy miały zastąpić mniejsze jednostki – gromady. Celem reformy miało być *włączenie coraz szerszych rzesz pracujących do udziału w rządzeniu państwem, rozwijaniu ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi*.

Zlikwidowano już samorząd gminny, teraz likwidacji miały ulec także gminy. Kraj miał ulec zupełnej przebudowie. Gromady miały stać się zalążkiem dużych, kolektywnych gospodarstw rolnych, coś na kształt radzieckich kołchozów.

25 września 1954 roku weszła w życie ustawa o reformie podziału administracyjnego.[30] W miejsce dotychczasowych gmin powstały nowe gromady położone na terenie jednej lub sąsiadujących ze sobą dawnych gmin. Nowe gromady miały mieć powiązania komunikacyjne, wspólne *urządzenia gospodarcze, kulturalne, zdrowotne*. Liczba mieszkańców miała się wahać od tysiąca do trzech tysięcy, powierzchnia od 15 do 50 kilometrów kwadratowych. Na czele całości stała Gromadzka Rada Narodowa z Prezydium (przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i dwóch, trzech członków).

Początkowo Gromadzkie Rady Narodowe (GRN) miały bardzo wąskie kompetencje. Według ustawy gromadzkie rady: *kierują w swoim zakresie na terenie gromady działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną* (art. 10). W praktyce zostały głównie sprowadzone do wykonywania zarządzeń władz powiatowych. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej sprawowało szczegółową kontrolę nad działalnością władz gromadzkich.

Gromada uchwalała budżet (z czego połowa szła na kilkuosobową administrację), zarządzała mieniem gromadzkim, prowadziła sprawy meldunkowe i rejestrację rowerów. Budżety gromadzkie powiązane były z budżetem powiatowym. Bez wsparcia władz powiatowych żadne inwestycje nie mogły być prowadzone, gdyż przekraczało to możliwości niewielkiej gromady. W tych czasach w niewielkim zakresie remontowano drogi sposobem szarwarkowym. Głównym zadaniem gromad okazało się organizowanie rolnictwa w celu powiększenia zbiorów i maksymalne zrealizowanie narzuconych planów skupu i podatków.

Gromady obejmowały kilka wsi, często nie mając na swoim terenie prawie żadnych instytucji użyteczności publicznej z wyjątkiem szkół. Często Gminne Spółdzielnie, ośrodki zdrowia, komendy MO itp. pozostawały poza granicami gromady skazując gromady na niesamodzielny byt.

Sołtysi w historii miewali lepsze i gorsze okresy, ale byli zawsze. Obowiązki sołtysów przejęli pełnomocnicy gromadzkich rad narodowych, powoływani przez gromadzką radę narodową. *Pełnomocnik działał w oparciu o wytyczne GRN i był łącznikiem między gromadą a wsią*. Do jego zadań należało organizowanie czynów społecznych, zwoływał zebrania wiejskie, *wpływał na polityczno-społeczne postawy wsi, informował GRN o skargach i postulatach ludności*. Wystawiał świadectwa pochodzenia zwierząt. Co tydzień uczestniczył w odprawach w biurze gromadzkim. Instytucja pełnomocników nie sprawdziła się i nigdy nie

[30] Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191.

została przez wieś zaakceptowana. Pełnomocnik nie był przez nich wybierany i nie reprezentował wsi. Był po prostu przedstawicielem władzy egzekwującym wykonywanie przez obywateli obowiązków wobec państwa. W latach 1954–1958 zebrania wiejskie nie mogły uchwalać żadnych uchwał, mogły jedynie zgłaszać postulaty[31].

191

USTAWA

z dnia 25 września 1954 r.

o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych.

W celu:
— włączenia coraz szerszych rzesz pracujących chłopów do udziału w rządzeniu Państwem, rozwijania ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi,
— sprawniejszego zaspokajania potrzeb materialnych i kulturalnych ludności,
— dalszego zbliżenia organów władzy państwowej do najszerszych mas pracujących wsi — stanowi się, co następuje:

Rozdział 1.

Utworzenie gromad.

Art 1.

W miejsce dotychczasowych gmin i gromad tworzy się nowe gromady, jako jednostki podziału administracyjnego wsi.

Art. 2.

W skład gromady powinny wchodzić wsie, położone na terenie jednej gminy lub sąsiadujących ze sobą gmin, powiązane komunikacyjnie oraz posiadające wspólne urządzenia gospodarcze, kulturalne lub zdrowotne.

Fragment ustawy o podziale administracyjnym wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191)

Gromady miały się stać zalążkiem przyszłych dużych kolektywnych gospodarstw rolnych. Powoli wprowadzano kolektywne formy gospodarowania. Na przykład w wykonywaniu siewów poszczególne wsie miały współzawodniczyć i dodatkowo cała gromada współzawodniczyła z inną gromadą. Formalnie każde gospodarstwo rolne było prywatne i oddzielne, lecz plany siewów, omłotów itd. układano wspólnie i każdy rolnik, który za wcześnie lub za późno zasiał zboże mógł mieć kłopoty. Według planu akcja żniwna w 1955 roku miała się skończyć 15 sierpnia i do 1 września każda wieś miała odstawić 100% swoich zobowiązań w zbożu. Większość plonów należało oddać za symboliczne pieniądze na rzecz państwa, dopiero nadwyżki można było sprzedać. Za niewykonanie planów groziły kary. Do najłagodniejszych należało wywieszenie nazwiska „opornego chłopa” na specjalnej tablicy przed biurem gromadzkim.

W październiku 1956 roku dawny system stalinowski upadł. Władzę przejął Władysław Gomułka. Na razie wycofano się z projektu powszechnej kolektywizacji. System podziału na małe gromady nie odpowiadał tym planom.

[31] Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 37.

Od lutego 1958 roku weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych dająca im większe uprawnienia.[32] Rozpoczęto także proces komasacji gromad w większe jednostki, bowiem większość z nich była kompletnie nieefektywna. Przy tworzeniu gromad propaganda tłumaczyła, że władza będzie bliżej ludzi. Gdy rozpoczęto scalanie gromad nie było żadnej akcji propagandowej więc ludzie odbierali to z nieufnością.

Według ustawy o radach narodowych z 1958 roku precyzyjniej sformułowano zakres działania rad narodowych i ich kompetencje. Rada uchwalała na posiedzeniach lub rozpatrywała akty o zasadniczym znaczeniu dla podległego terytorium, jak budżet, plan społeczno-gospodarczy, sprawozdania z jego wykonania. Do zadań gromadzkich rad należało w szczególności: *współdziałanie z kółkami rolniczymi, spółdzielniami produkcyjnymi, dbanie o prawidłową gospodarkę w lasach, współdziałanie ze spółdzielniami w zakresie zaopatrzenia i usług, zarząd mieniem gromadzkim, drobnymi zakładami produkcyjnymi, usługowymi, zabezpieczenie pomieszczeń i obsługa szkół podstawowych, przysposobienia rolniczego, izb porodowych, bibliotek*. Aparatem wykonawczym i zarządzającym rady było prezydium, opiniodawczym i kontrolnym komisje rady. Organami pomocniczymi gromadzkich rad byli sołtysi i zebrania wiejskie. Prezydium (przewodniczący i 4-5 członków) jako organ wykonawczo-zarządzający rady, reprezentowało radę na zewnątrz i organizowało pracę rady narodowej. Przewodniczący prezydium wybrany przez radę musiał być zatwierdzony przez Powiatową Radę Narodową. Komisje rady opiniowały i inicjowały sprawy mające być przedmiotem sesji, kontrolowały działalność aparatu prezydium i całej rady. Szefowie komisji gromadzkich nie wchodzili w skład prezydium.

Sekretarz gromadzki nie wchodził odtąd w skład prezydium, stojąc na czele biura gromadzkiego złożonego z kilku urzędników (referentów). W biurze gromadzkim pracował też przewodniczący jako etatowy pracownik.

Pierwsze wybory do rad gromadzkich przeprowadzono 5 grudnia 1954 roku. Tym wyborom towarzyszyła wielka akcja propagandowa. Kolejne wybory również przeprowadzano w podobny sposób. Frekwencja zawsze zbliżała się do 100%, tyle samo głosowało na jedyną listę wyborczą – Front Jedności Narodu. Mimo, że wyniki były z góry znane władze przywiązywały, wzorem ZSRR, dużą wagę do wyborów. Pierwsze dwie kadencje rad narodowych były trzyletnie (1955-1958, 1958-1961). Od 1961 roku kadencje rad narodowych były czteroletnie. Wybory miały miejsce w latach 1961, 1965 i 1969.[33]

Przed każdymi wyborami na wsiach przeprowadzano kampanię wyborczą, co oznaczało zebranie na którym mieszkańcy mieli wysuwać swoje postulaty (np. budowy drogi czy szkoły). Realne postulaty stawały się programem wyborczym. Z ich wypełnieniem bywało różnie.

Jednym z problemów ówczesnej administracji było rozdrobnienie. W dawnej gminie utworzono po kilka gromadzkich rad narodowych z osobnymi biurami gromadzkimi. W każdej z tych gromad należało zapewnić lokal, sprzęt biurowy i kadry. Często był z tym duży problem. Pensje były niskie i trudno było znaleźć kompetentne osoby do pracy.

Według ustawy o radach narodowych z 1958 roku na wsiach na nowo powołano

[32] Dz.U. z 1958 nr 5 poz. 16 (teks ujednolicony Dz.. U. z 1975 nr 26 poz. 139

[33] Daty wyborów: 5 grudnia 1954, 2 lutego 1958, 16 kwietnia 1961, 30 maja 1965, 1 czerwca 1969.

sołtysów i zwoływano okresowo zebrania wiejskie. Artykuł 72, punkt 1 i 2 głosił: *Celem rozpatrywania spraw dotyczących poszczególnych wsi, wchodzących w skład gromady zwołuje się zebranie mieszkańców tych wsi (zebranie wiejskie). Dla zapewnienia stałej łączności między poszczególnymi wsiami a gromadzką radą narodową i jej prezydium mieszkańcy wsi wybierają sołtysa.* Powrócono do zebrań wiejskich. Sołtys uczestniczył w sesjach GRN z głosem doradczym.

Dla wsi polskiej okres po 1956 roku jest często nawet dobrze oceniany przez świadków. Po latach represji wiele się zmieniło. Władze przestały na siłę tworzyć spółdzielnie produkcyjne i PGR-y, co dało szybki efekt wzrostu produkcji rolnej. Zmniejszono wymiary obowiązkowych dostaw oraz podatków. Podniesiono ceny skupu. Polepszyło się zaopatrzenie sklepów, w tym także w materiały budowlane tak potrzebne na wsi. Władze państwowe położyły duży nacisk na spółdzielczość mleczarską, ogrodniczą i kredytową (Spółdzielnie Oszczędnościowo-Kredytowe). Utworzono Państwowe Ośrodki Maszynowe (POM), które świadczyły usługi maszynowe dla rolników. Władze postawiły na szkolenia rolnicze (organizowane w sezonie jesienno-zimowym). Wieś „zasypano" nawozami sztucznymi, które należało obowiązkowo wykupić[34]. Propagowano uprawę warzyw i owoców. Przy biurze gromadzkim rozpoczęła działalność gromadzka służba rolna złożona z agronoma i zootechnika gromadzkiego. Rozpoczęto weryfikacje gospodarstw rolnych pod względem rentowności. Duży nacisk kładziono na powstawanie kółek rolniczych mogących po preferencyjnych cenach kupować maszyny rolnicze. Kółka prawie siłą zakładano w każdej wsi. Z czasem tworzono Międzykółkowe Bazy Maszynowe mające na celu stworzenie lepszych usług dla rolników. Jednak władze nie zrezygnowały całkiem z zamierzeń kolektywizacji rolnictwa. Podtrzymywano nierentowne Państwowe Gospodarstwa Rolne oraz spółdzielnie produkcyjne, które się nie rozwiązały. W PGR-ach nadal panował bałagan i marnotrawstwo. Wiele jeszcze było marnotrawstwa w Gminnych Spółdzielniach mających monopol na handel, skup i usługi na wsiach. Kółka rolnicze i MBM-y wyróżniały się brakiem dbałości o sprzęt rolniczy[35].

[34] Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II...*,s. 270.
[35] Tamże, s. 271.

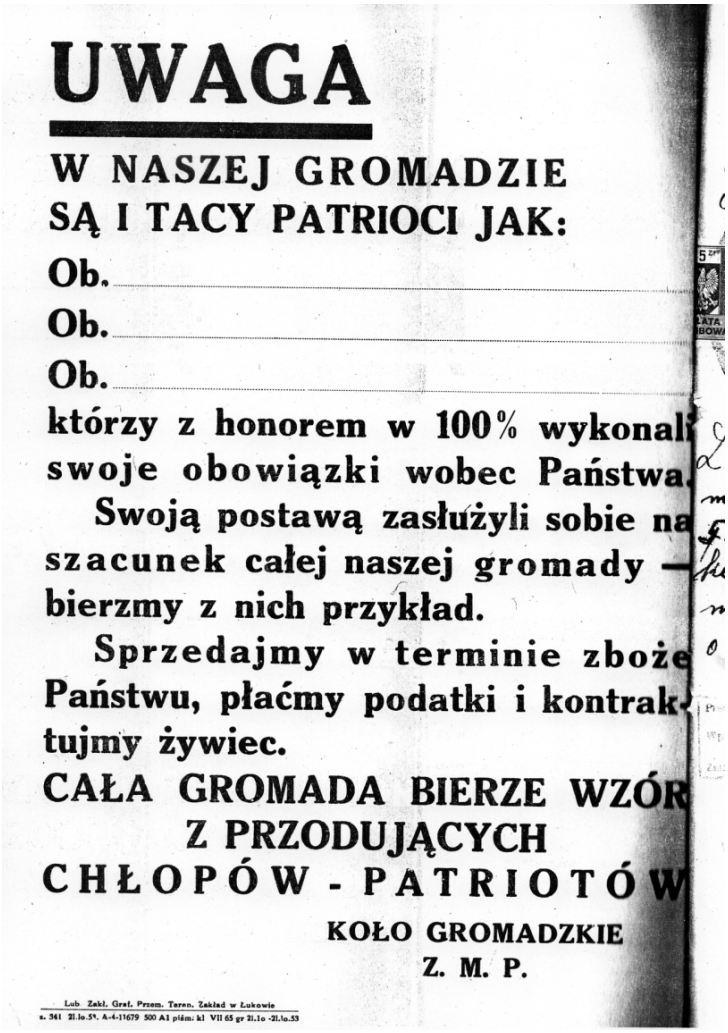

UWAGA

W NASZEJ GROMADZIE
SĄ I TACY PATRIOCI JAK:
Ob. .....
Ob. .....
Ob. .....
którzy z honorem w 100% wykonali
swoje obowiązki wobec Państwa.
Swoją postawą zasłużyli sobie na
szacunek całej naszej gromady —
bierzmy z nich przykład.
Sprzedajmy w terminie zboże
Państwu, płaćmy podatki i kontrak-
tujmy żywiec.
CAŁA GROMADA BIERZE WZÓR
Z PRZODUJĄCYCH
CHŁOPÓW - PATRIOTÓW
KOŁO GROMADZKIE
Z. M. P.

Lub. Zakł. Graf. Przem. Teren. Zakład w Łukowie
z. 341 21.Io.54. A-4-11679 500 A1 pism: kl VII 65 gr 21.Io -21.Io.53

PRZYKŁAD PLAKATU Z EPOKI GROMADZKICH RAD NARODOWYCH

Dużo sił i środków poświęcono słusznej akcji podniesienia poziomu oświaty, czytelnictwa i zwalczania analfabetyzmu. Na tym polu działały biblioteki gromadzkie. Borykały się one często z licznym problemami.

Jedynymi tolerowanymi partiami politycznymi na wsi było Zjednoczone Stronnictwo Ludowe cieszące się dość dużym poparciem oraz Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Ta druga cieszyła się małą popularnością. Nowych członków trudno było pozyskać.

W latach sześćdziesiątych nakłaniano do tworzenia kół gospodyń wiejskich dla kobiet na wsiach. Nazywano je *samorządem wiejskim kobiet.* Te organizacje były często jedynymi organizacjami propagującymi kulturę na wsi i położyły wielkie zasługi w zachowaniu tradycji i kultury ludowej. Integrowały także społeczność wiejską. Podnosiły poziom gospodarstw domowych. Władze państwowe położyły duży nacisk na podniesienie kultury rolnej. Na wsiach odbywały się wykłady wykształconych agronomów i zootechników. Na takie wykłady przybywały nieraz tłumy chętnych. W gromadach w końcu lat sześćdziesiątych powstały gromadzkie służby rolne złożone z agronomów i zootechników często z wyższym wykształceniem.

Dużą wagę przykładano do ochrony przeciwpożarowej. Każde gospodarstwo rolne musiało posiadać przygotowane na wypadek pożaru: wiadra, bosaki itp. Sprawdzały to regularnie specjalne komisje.

Zachęcano do czynów społecznych, dzięki którym wiele wsi zyskało utwardzone drogi. Wiele szkół, remiz i innych obiektów powstało właśnie w ten sposób. Był to również czas ogólnopolskiej akcji „Tysiąc Szkół na Tysiąclecie”[36]. Szkoły budowano przy pomocy środków pozyskanych z obowiązkowego Społecznego Funduszu Budowy Szkół.

Nowością było utworzenie Funduszu Gromadzkiego – obowiązkowe składki ludności liczone od przychodowości gospodarstwa. Fundusz nie wchodził w skład budżetu, wykorzystywano go do budowy i remontu dróg gromadzkich. W ten sposób zlikwidowano obowiązki szarwarkowe istniejące od średniowiecza. Jednak z drugiej strony propagowano czyny społeczne. Wiele wsi uczestniczyło w nich rzeczywiście z dużym zapałem, gdyż była to często jedyna metoda na budowę w danej miejscowości drogi, sklepu czy remizy.

Dzięki temu udało się zbudować wiele nowych dróg.

Mimo reform gromady nadal były zbyt małymi jednostkami terytorialnymi. Wiele gromad zależało od siebie nawzajem. Na przykład w jednej z nich była siedziba Gminnej Spółdzielni, która obsługiwała sąsiednie gromady. Podobnie było z lecznicami weterynaryjnymi, POM[37]- ami i innymi. Dodatkowo panowały zbyt słabe warunki gospodarcze. Gromady zmieniły się w jednostki o charakterze administracyjnym. Zajmowały się one wydawaniem zaświadczeń i rozdziałem materiałów budowlanych. Gromady miały niski autorytet wśród ludności. Przewodniczący nie posiadali w większości nawet średniego wykształcenia.

Mimo wszystko lata sześćdziesiąte były okresem stabilizacji na polskiej wsi. Przy braku większości materiałów budowlanych powstało wiele nowych murowanych domów, powoli wkraczała mechanizacja rolnictwa (poprzez rozwój kółek rolniczych), zbudowano wiele szkół oraz budynków użyteczności publicznej, a także dróg. Większość wsi została zelektryfikowana.

Od jesieni 1954 roku w poszczególnych powiatach województwa łódzkiego i powiatu łęczyckiego powoływano gromady wiejskie. Podział nastąpił w oparciu o „stare gromady” (funkcjonujące od 1933 roku).

[36] 1000 lat państwa polskiego.
[37] Państwowy Ośrodek Maszynowy.

GROMADA BŁONIE 1954-1972

W skład gromady weszły dotychczasowe gromady: Błonie, Łęka, Mikołajew[38] i Zawada z gminy Topola.[39]

Z początkiem 1969 roku w skład gromady Błonie włączono wieś i kolonię Borów, wieś i kolonię Chorki wieś i parcelę Gać oraz wieś i kolonię Golbice ze zlikwidowanej gromady Chorki.[40]

W powyższym kształcie terytorialnym gromada funkcjonowała do końca 1972 roku.

GROMADA GAWRONY 1954-1961

W skład gromady Gawrony weszły dotychczasowe gromady: Gawrony i Upale oraz część obszaru dotychczasowej gromady Gołocice stanowiąca wieś Gołocice, parcelę Gołocice i kolonię Gołocice oraz część obszaru dotychczasowej gromady Dobrogosty stanowiąca wieś Prądzew i parcele Prądzew z gminy Topola.[41]

Gromada Gawrony zakończyła działalność z końcem 1961 roku. Cały jej obszar włączono do gromady Topola Królewska.[42]

GROMADA LEŹNICA MAŁA

W skład gromady Leźnica Mała z siedzibą władz gromadzkich w Leźnicy Małej weszły obszary gromad: Bronno, Borów, Borek, Leźnica Mała i Zduny oraz część obszaru dotychczasowej gromady Janków stanowiąca: wieś Janków, wieś Mniszki, folwark Mniszki, kolonia Janków i kolonia Janków-Wichrów i część obszaru dotychczasowej gromady Wąkczew stanowiąca: kolonię Wąkczew część I, kolonia Wąkczew-Helenów część II, kolonia Wąkczew-Helenów część III, parcele Wąkczew i wieś Wąkczew z gminy Tkaczew.[43]

Z początkiem 1959 roku w skład gromady Leźnica Mała włączono obszar zlikwidowanej gromady Wola Niedźwiada.[44]

Z początkiem 1960 roku w skład gromady Leźnica Mała włączono obszar zlikwidowanej gromady Wilczkowice (Leszcze, Wilczkowice, Wichrów, Wąkczew).[45]

---

[38] Wraz z Siemszycami.
[39] Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39.
[40] Dz. Urz. WRN Łódź, 1968, nr 8, poz. 90.
[41] Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39.
[42] Dz. Urz. WRN Łódź, 1961, nr 11, poz. 61.
[43] Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39.
[44] Dz. Urz. WRN Łódź, 1958, nr 9, poz. 34.
[45] Dz. Urz. WRN Łódź, 1959, nr 8, poz. 31.

W skład gromady Wilczkowice weszły dotychczasowe gromady: Leszcze, Wilczkowice i Wichrów oraz część dotychczasowej gromady Wąkczew stanowiąca kolonię Wichrów z gminy Tkaczew. Gromada Wilczkowice została zniesiona z końcem 1959 roku. Cały jej obszar włączono w skład gromady Leźnica Mała.[46]

GROMADA SIEDLEC[47] 1954-1972

W skład gromady Siedlec weszły dotychczasowe gromady: Dąbie, Pruszki, Siedlec i Siedlew z gminy Topola, część obszaru dotychczasowej gromady Krężelewice stanowiąca wieś Koryta z gminy Mazew oraz część obszaru dotychczasowej gromady Sławęcin stanowiąca wieś Jacków i parcelę Jacków i część obszaru dotychczasowej gromady Borucice stanowiąca wieś Pilichy i parcelę Pilichy z gminy Grabów.[48]

Gromada Siedlec powiększyła swój obszar z początkiem 1969 roku. W jej skład włączono kolonię Borucice oraz wieś i kolonię Szłapy.[49]

Gromada Siedlec funkcjonowała do końca 1972 roku.

GROMADA SIERPÓW 1954-1959

W skład gromady Sierpów weszły obszary dotychczasowych gromad: Sierpów, Dzierzbiętów i Konary oraz Borki z wyłączeniem osady Borki i enklawy łąkowej Borki z gminy Leśmierz. Gromada Sierpów została zlikwidowana z końcem 1959 roku. Jej obszar włączono w skład Leśmierz.[50]

GROMADA TOPOLA KATOWA 1954-1972

Na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi utworzono gromadę Topola Katowa. W skład gromady weszły dotychczasowe gromady: Krzepocin, Lubień, Skromnica i Topola Katowa z gminy Tkaczew.[51]

Gromada nie zmieniła kształtu przez cały okres działalności do 1972 roku.

---

[46] Dz. Urz. WRN Łódź, 1959, nr 8, poz. 31.
[47] Często pisane jako Siedlce.
[48] Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39.
[49] Dz. Urz. WRN Łódź, 1968, nr 8, poz. 89.
[50] Dz. Urz. WRN Łódź, 1959, nr 8, poz. 31.
[51]

GROMADA TOPOLA KRÓLEWSKA 1954-1972

W skład gromady Topola Królewska weszły dotychczasowe gromady: Chrząstówek, Kozuby Średnie, Topola Królewska i Topola Szlachecka oraz część obszaru dotychczasowej gromady Dobrogosty stanowiąca wieś Dobrogosty i kolonię Dobrogosty z gminy Topola.

Gromada Topola Królewska powiększyła swój obszar z początkiem 1962 roku. W jej skład włączono miejscowości ze zlikwidowanej gromady Gawrony (Gawrony, Upale, Gołocice, Prądzew).[52]

GROMADA WILCZKOWICE 1954-1959

W skład gromady Wilczkowice weszły dotychczasowe gromady: Leszcze, Wilczkowice i Wichrów oraz część dotychczasowej gromady Wąkczew stanowiąca kolonię Wichrów z gminy Tkaczew. Gromada Wilczkowice została zniesiona z końcem 1959 roku. Cały jej obszar włączono w skład gromady Leźnica Mała.[53]

[52] Dz. Urz. WRN Łódź, 1961, nr 11, poz. 61.
[53] Dz. Urz. WRN Łódź, 1959, nr 8, poz. 31.

Podział na gromady w 1956 roku

Podział na gromady wiejskie w 1963 roku

50. gromadę ZELÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zelowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Zelów kol. — z gminy Zelów oraz część obszaru dotychczasowej gromady Wola Bachorska stanowiąca: wieś Herbertów, parc. Herbertów, os. Herbertów i os. Herbertów Nr 1 — z gminy Buczek;

51. gromadę ZOFIÓWKA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zofiówce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Czyżemin i Zofiówka — z gminy Dłutów w powiecie łaskim, dotychczasowa gromada Rydzynki z wyłączeniem wsi Antoniówka — z gminy Rzgów oraz dotychczasowa gromada Wola Kozubowa i część obszaru dotychczasowej gromady Dylew stanowiąca wieś Bądzyń i os. mł. Bądzyń — z gminy Kruszów w powiecie łódzkim;

52. gromadę OSIECZNO z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Osiecznie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Brzyków, Kocina, Osieczno, Siemiechów, Wrońsko i Zabłocie — z gminy Widawa w powiecie łaskim oraz część obszaru dotychczasowej gromady Jarocice stanowiąca parc. Jarocice-Łęg — z gminy Burzenin w powiecie sieradzkim;

53. gromadę KODRAŃ z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kodraniu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Andrzejów-Pawłów, Broszencin, Broszencin kol., Kodrań, Leśniaki i Augustów z wyłączeniem przysiółka Krzyżówki — z gminy Szczerców w powiecie łaskim oraz dotychczasowa gromada Marcelin — z gminy Rząśnia w powiecie radomszczańskim.

L. RACHWALSKA — Sekretarz Sesji

R. KACZMAREK — Przewodniczący Sesji

UCHWAŁA Nr 32/54

Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi

z dnia 4 października 1954 r.

w sprawie podziału na nowe gromady powiatu łęczyckiego.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43, poz. 191) — Wojewódzka Rada Narodowa w Łodzi uchwala, co następuje:

W powiecie łęczyckim, województwie łódzkim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę GOSTKÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gostkowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Wartkowice, Kłudna wieś, Kłudna kol., Spędoszyn wieś, Spędoszyn kol., Ner i Gostków — z gminy Gostków;

2. gromadę SOKOLNIKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sokolnikach: w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Celestynów, Helenów, Maszkowice, Modlna, Sokolniki, Czerchów i Miasto-Ogród—Sokolniki — z gminy Leśmierz;

3. gromadę BALKÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Balkowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Balków, Janowice i Goślub— z gminy Piątek;

4. gromadę ŚLADKÓW GÓRNY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Śladkowie Górnym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Śladków Górny, Śladków Rozlazły, Śladków Podleśny, Małachowice wieś i Małachowice kol. — z gminy Rogóźno;

5. gromadę WYPYCHÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wypychowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Astachowice, Brachowice, Gieczno, Rogóźno, Sypin i Wypychów — z gminy Rogóźno;

6. gromadę KADZIDŁOWA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kadzidłowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Kadzidłowa, Jastrzębia, Ostrówek i Smardzew — z gminy Sobótka;

7. gromadę TOPOLA KATOWA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Topoli Katowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Krzepocin, Lubień, Skromnica i Topola Katowa — z gminy Tkaczew;

8. gromadę BŁONICE z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Błoniu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Błonie, Łęka, Mikołajew i Zawada — z gminy Topola;

9. gromadę ZAGAJ z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zagaju: w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Orszewice, Rogulice, Sługi i Zagaj — z gminy Tum;

10. gromadę BYSZEW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Byszewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Byszew, Leszno, Szamów i Wargowa Stara — z gminy Witonia;

11. gromadę STRZEGOCIN z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Strzegocinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Ktery, Kuchary II i Strzegocin — z gminy Witonia;

12. gromadę SOBIEŃ z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sobieniu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Sobień, Chrośno, Prawęcice i Kłasnodęby — z gminy Chociszew;

13. gromadę WILCZYCA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wilczycy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Fułki, Wilczyca, Wilków i Zdrzychów — z gminy Dalików oraz gromada Kałów — z gminy Poddębice;

14. gromadę CZERNIKÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Czernikowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Czerników, Boguszyce, Mysłówka, Łubnica i Górki Łubnickie — z gminy Piątek oraz gromada Mchowice — z gminy Tum;

15. gromadę TUR z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Turze; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Golice i Sworawa — z gminy Poddębice oraz gromady: Nowa Wieś, Truskawiec i Tur — z gminy Gostków;

16. gromadę GROTNIKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Grotnikach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Grotniki — z gminy Chociszew w powiecie łęczyckim oraz gromady: Jedlicze, Kontrewers i Ustronie — z gminy Brużyca Wielka w powiecie łódzkim;

17. gromadę DALIKÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dalikowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Dalików, Dalików A, Złotniki, Krzemieniew, Dąbrówka Woźnicka, Gajówka, Stefanów z wyłączeniem wsi Stefanów oraz część obszaru dotychczasowej gromady Brudnów stanowiąca kol. Brudnów IV — z gminy Dalików;

18. gromadę DOMANIEW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Domaniewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Domaniew, Krasnołany, Tobolice i Brudnów z wyłączeniem kol. Brudnów IV — z gminy Dalików oraz gromady: Domaniewek, Ujazd i Plewnik II — z gminy Gostków;

19. gromadę DRWALEW z siedzib gromadzkiej rady narodowej w Drwalewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Biała Góra, Starzyny, Drwalew, Sucha-Dolna, Łążki, Powodów I, Powodów III, część obszaru dotychczasowej gromady Wierzbowa-Derszlej stanowiąca wieś Wierzbowa Woźnicka i kol. Wierzbowa-Derszlej oraz część obszaru dotychczasowej gromady Idzikowice stanowiąca kol. Idzikowice—Nasale i kol. Idzikowice—Pielgrzymy — z gminy Gostków;

20. gromadę CHORKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chorkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Borów, Chorki i Smolice oraz część obszaru dotychczasowej gromady Borucice stanowiąca: kol. Borucice, kol. Szłapy i wieś Szłapy i część obszaru dotychczasowej gromady Besk Stary stanowiąca Besk Nowy wieś — z gminy Grabów;

21. gromadę BYSZEW GRABOWSKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Byszewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: By-

Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie łęczyckim (Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39).

Nr 11 DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ w ŁODZI Str. 80

szew, Leszno i Piaski, część obszaru dotychczasowej gromady Goszczędza stanowiąca wieś Goszczędza i parc. Goszczędza oraz część obszaru dotychczasowej gromady Nagórki stanowiąca wieś Nagórki — z gminy Grabów;

22. gromadę SIERPÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sierpowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Sierpów, Dzierzbiętów i Konary oraz Borki z wyłączeniem os. Borki i enklawy łąkowej Borki — z gminy Leśmierz;

23. gromadę MAZEW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Mazewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Gąsiorów, Rzędków, Jarochówek, Łubno, Mazew kol., Mazew wieś oraz część obszaru dotychczasowej gromady Odechów stanowiąca parc. Zabokrzeki i część obszaru dotychczasowej gromady Sławoszew stanowiąca parc. i wieś Miroszewice — z gminy Mazew;

24. gromadę PARZĘCZEW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Parzęczewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Bibianów, Chrząstów Wielki, Parzęczew, Wielka Wieś, Wytrzyszczki i Śliwniki Nowe z wyłączeniem wsi Śliwniki i wsi Biedaszków oraz część obszaru dotychczasowej gromady Ignacew stanowiąca kol. Ignacew Parzęczewski i część obszaru dotychczasowej gromady Ignacew Rozlazły stanowiąca: wieś Ignacew Rozlazły, wieś Ignacew Górny i kol. Swoboda — z gminy Parzęczew;

25. gromadę JANKÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Jankowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Janków, Pęcławice, Rogaszyn oraz część obszaru dotychczasowej gromady Piekary—Michałówka stanowiąca: wieś Michałówka, kol. Piekary i kol. Piekary—Łąki — z gminy Piątek;

26. gromadę PIĄTEK z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Piątku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Piątek, Krzyszkowice, Krzyszkowice—Pokrzywnica, Łęka—Bielice oraz część dotychczasowej gromady Sułkowice stanowiąca: wieś Sułkowice cz. I i parc. Sułkowice, część obszaru dotychczasowej gromady Orenice stanowiąca kol. Orenice i część obszaru dotychczasowej gromady Piekary—Michałówka stanowiąca: wieś Piekary i parc. Piekary — z gminy Piątek;

27. gromadę WITÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Witowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Witów i Jasionna; część obszaru dotychczasowej gromady Konarzew stanowiąca: wieś Konarzew, wieś Błonie i kol. Konarzew—Podgórzyce, część obszaru dotychczasowej gromady Piaski—Leżajna stanowiąca wieś Piaski—Leżajna i część obszaru dotychczasowej gromady Sułkowice stanowiąca: wieś Sułkowice II i kol. Niedziałki — z gminy Piątek;

28. gromadę PRZEKORA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Przekorze; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Adamów, Panaszew, Tarnawa i Tumosin oraz część obszaru dotychczasowej gromady Zagórzyce stanowiąca kol. Wydzierki — z gminy Poddębice;

29. gromadę LEŻNICA MAŁA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Leżnicy Małej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Bronno, Borów, Borek, Leżnica Mała i Zduny oraz część obszaru dotychczasowej gromady Janków stanowiąca: wieś Janków, wieś Mniszki, parc. Mniszki, folw. Mniszki, kol. Janków i kol. Janków—Wichrów i część obszaru dotychczasowej gromady Wąkczew stanowiąca: kol. Wąkczew cz. I, kol. Wąkczew—Helenów cz. II, kol. Wąkczew—Helenów cz. III, parc. Wąkczew i wieś Wąkczew — z gminy Tkaczew;

30. gromadę RÓŻYCE ŻMIJOWE z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Różycach Żmijowych; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Parądzice, Grzymałów, Trojany i Różyce Żmijowe z wyłączeniem wsi Władysławów — z gminy Tkaczew;

31. gromadę WILCZKOWICE z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wilczkowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Leszcze, Wilczkowice i Wichrów oraz część obszaru dotychczasowej gromady Wąkczew stanowiąca kol. Wichrów — z gminy Tkaczew;

32. gromadę GAWRONY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gawronach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Gawrony i Upale oraz część obszaru dotychczasowej gromady Gołocice stanowiąca wieś Gołocice, parc. Gołocice i kol. Gołocice oraz część obszaru dotychczasowej gromady Dobrogosty stanowiąca wieś Prądzew i parc. Prądzew — z gminy Topola;

33. gromadę TOPOLA KRÓLEWSKA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Topoli Królewskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Chrząstówek, Kozuby Średnie, Topola Królewska i Topola Szlachecka oraz część obszaru dotychczasowej gromady Dobrogosty stanowiąca: wieś Dobrogosty i kol. Dobrogosty — z gminy Topola;

34. gromadę GAJ z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gaju; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Gaj Nowy, Moraków i Stawy oraz część obszaru dotychczasowej gromady Bryski stanowiąca: kol. Bryski I, kol. Bryski II, parc. Bryski i wieś Bryski—Majdany — z gminy Tum;

35. gromadę MARYNKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Marynkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Marynki i Witaszewiczki oraz część obszaru dotychczasowej gromady Tum stanowiąca: wieś Tum, wieś Tum Poduchowny, kol. Tum Poduchowny, parc. Tum A, kol. Kwiatkówek i os. Kruszyna — z gminy Tum;

36. gromadę WITONIA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Witoni; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Anusin, Gledzianów, Oraczew, Romartów i Witonia oraz część obszaru dotychczasowej gromady Nędzerzew stanowiąca wieś Józefów — z gminy Witonia;

37. gromadę WĘGLEWICE z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Węglewicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Węglewice i Nędzerzew z wyłączeniem wsi Józefów — z gminy Witonia;

38. gromadę BUDZYNEK z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Budzynku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Budzynek, Psary, Skórka, Śniatowa, Woźniki i część obszaru dotychczasowej gromady Stefanów stanowiąca wieś Stefanów — z gminy Dalików; dotychczasowa gromada Idzikowice z wyłączeniem kol. Idzikowice—Nasale i kol. Idzikowice Pielgrzymy — z gminy Gostków oraz część obszaru dotychczasowej gromady Różyce stanowiąca wieś Władysławów — z gminy Tkaczew;

39. gromadę WOLA NIEDZWIEDZIA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Woli Niedźwiedziej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Pełczyska, Wólka Bezdziadowa, Chodów, Krzepocinek i część obszaru dotychczasowej gromady Wierzbowa—Derszlej stanowiąca kol. Wola Bankowa i kol. Dąbrowa — z gminy Gostków oraz część obszaru dotychczasowej gromady Janków stanowiąca kol. Karkosy, kol. Karkosy A i kol. Janków — z gminy Tkaczew;

40. gromadę BESIEKIERY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Besiekierach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Besiekiery i Biała Góra — z gminy Grabów oraz dotychczasowa gromada Pieczew i część obszaru dotychczasowej gromady Srebrna stanowiąca parc. Srebrna — z gminy Sobótka;

41. gromadę GRABÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Grabowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Jaworów — z gminy Mazew oraz gromady: Bowentów, Brudzeń, Grabów—Parcela, Grabów—Osada, Żaczki, Kurzjama, część obszaru dotychczasowej gromady Besk Stary stanowiąca: wieś Besk Stary i kol. Besk Stary; część obszaru dotychczasowej gromady Goszczędza stanowiąca wieś Celinów, część obszaru dotychczasowej gromady Nagórki stanowiąca kolonie Nagórki oraz część obszaru dotychczasowej gromady Sławęcin stanowiąca wieś Sławęcin, parc. Sławęcin i wieś Kliny — z gminy Grabów;

42. gromadę LEŚMIERZ z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Leśmierzu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Leśmierz, Boczki, Tymienica, Ostrów, Parzyce i Skotniki — z gminy Leśmierz oraz część obszaru dotychczasowej gromady Mętlew stanowiąca

Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie łęczyckim (Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39).

wieś Metlew, parc. Metlew, wieś Mierczyn, os. Mierczyn i parc. Mierczyn — z gminy Tum;

43. gromadę DASZYNA z siedzibą gromadzkiej rady rady narodowej w Daszynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Daszyna, Jarochów, Osędowice, Żelazna Nowa i Żelazna Stara, część obszaru dotychczasowej gromady Krężelewice stanowiąca kol. Krężelewice i P.G.R. Koryta i gromada Sławoszew z wyłączeniem wsi i parc. Miroszewice — z gminy Mazew oraz część obszaru dotychczasowej gromady Gołocice stanowiąca kol. Jabłonna — z gminy Topola;

44. gromadę FLORENTYNÓW z siedzibą gromadzkiej kiej rady narodowej we Florentynowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Bardzynin i Huta Bardzyńska — z gminy Dalików oraz gromada Nowe Młyny, Florentynów, część obszaru dotychczasowej gromady Ignacew stanowiąca kol. Ignacew Folwarczny i kol. Gołaszyny, część obszaru dotychczasowej gromady Ignacew Rozlazły stanowiąca kol. Ignacew Podleśny oraz część obszaru dotychczasowej gromady Mikołajew stanowiąca wieś Nowa Jerozolima — z gminy Parzęczew;

45. gromadę SOBÓTKA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sobótce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Ksawerów, Sobótka Nowa, Sobótka wieś, Sobótka kol., Wygorzele i część obszaru dotychczasowej gromady Srebrna stanowiąca: wieś Olszewa, wieś Srebrna i wieś Aleksandrówek — z gminy Sobótka oraz gromada Kotków i część obszaru dotychczasowej gromady Odechów stanowiąca kol. Odechów, wieś Odechów i parc. Filipów — z gminy Mazew;

46. gromadę SOLCA WIELKA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Solcy Wielkiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Borszyn, Solca Wielka i Solca Mała — z gminy Tkaczew, Cedrowice i Gębice — z gminy Leśmierz oraz część obszaru dotychczasowej gromady Śliwniki Nowe stanowiąca wieś Śliwniki i wieś Biedaszków — z gminy Parzęczew;

47. gromadę SIEDLCE z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Siedlcu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Dąbie, Pruszki, Siedlec i Siedlew — z gminy Topola, część obszaru dotychczasowej gromady Krężelewice stanowiąca wieś Koryta — z gminy Mazew oraz część obszaru dotychczasowej gromady Sławęcin stanowiąca wieś Jacków i parc. Jacków i część obszaru dotychczasowej gromady Borucice stanowiąca wieś Pilichy i parc. Pilichy — z gminy Grabów;

48. gromadę GÓRA MAŁGORZATY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Górze Małgorzaty; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Ambrożew, Góra Małgorzaty, Kosin, Podgórzyce, część obszaru dotychczasowej gromady Bryski stanowiąca wieś Bryski i osadę pokarczemną Bryski i część obszaru dotychczasowej gromady Mętlew stanowiąca wieś Kosiorów — z gminy Tum oraz gromada Karsznice — z gminy Leśmierz;

49. gromadę CHOCISZEW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chociszewie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Chociszew, Orła, Kowalewice i Tkaczewska Góra — z gminy Chociszew oraz część obszaru dotychczasowej gromady Mikołajew stanowiąca wieś Mikołajów i wieś Rafałów — z gminy Parzęczew;

50. gromadę PRAGA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Pradze; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Praga, Chropy; część obszaru dotychczasowej gromady Zagórzyce stanowiąca parc. Byczyna i część obszaru dotychczasowej gromady Bałdrzychów stanowiąca obszar lasów państwowych o powierzchni 487.15 ha — z gminy Poddębice, enklawa miasta Poddębic położona na terenie dotychczasowej gromady Praga — z miasta Poddębic oraz dotychczasowe gromady Porczyny i Wyłazłów — z gminy Wierzchy w powiecie sieradzkim;

51. gromadę BAŁDRZYCHÓW z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bałdrzychowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Bałdrzychów z wyłączeniem lasów państwowych, Zagórzyce z wyłączeniem kol. Wydzierki, parc. Byczyna, wsi Byczyna i wsi Rąkczew — z gminy Poddębice w powiecie łęczyckim oraz dotychczasowych gromad Lipki i Pudłów Nowy z wyłączeniem enklaw — z gminy Wierzchy w powiecie sieradzkim;

52. gromadę GÓRA BAŁDRZYCHOWSKA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Górze Bałdrzychowskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Góra Bałdrzychowska wieś, Góra Bałdrzychowska i kol. Wólka oraz z dotychczasowej gromady Zagórzyce wieś Byczyna i wieś Rąkczew — z gminy Poddębice w powiecie łęczyckim oraz dotychczasowa gromada Feliksów — z gminy Krokocice w powiecie sieradzkim;

53. gromadę LORENKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lorenkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Lorenki, Kwilno, Władysławów i Wola Rogozińska — z gminy Rogóźno, część obszaru dotychczasowej gromady Konarzew stanowiąca kol. Zdzisławów — z gminy Piątek w powiecie łęczyckim oraz dotychczasowa gromada Besiekierz Nawojowy z wyłączeniem os. Budy z gminy Biała w powiecie brzezińskim.

L. RACHWALSKA
Sekretarz Sesji

R. KACZMAREK
Przewodniczący Sesji

UCHWAŁA Nr 33/54

Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi

z dnia 4 października 1954 r.

w sprawie podziału na nowe gromady powiatu łowickiego.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43, poz. 191) — Wojewódzka Rada Narodowa w Łodzi uchwala, co następuje:

W powiecie łowickim, województwie łódzkim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę BIELAWY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bielawach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Bielawy, Bielawska wieś, Brzozów, Janinów, Marywil, Rulice, Gaj i Zgoda — z gminy Bielawy;

2. gromadę ZDUNY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zdunach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Zduny, Zduny Nowe, Strugienice, Maurzyce, Szymanowice, Jackowice, Pólka, Wierznowice i Dąbrowa — z gminy Zduny;

3. gromadę BĄKÓW GÓRNY z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bąkowie Górnym; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Bąków Górny, Bąków Dolny, Bąków Poduchowny, Bogoria Dolna, Bogoria Górna, Bogoria Pofolwarczna i Rząśno — z gminy Zduny;

4. gromadę ŁAŹNIKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Łaźnikach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Łaźniki, Wiśkienica i Zalesie — z gminy Zduny;

5. gromadę NIEDZIELISKA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Niedzieliskach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Niedzieliska, Zamiary, Tydówka i Paulinka — z gminy Kiernozia;

6. gromadę MASTKI z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Mastkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Karsznice Duże, Karsznice Małe, Niespusza Nowa, Niespusza wieś, Mastki, Przemysłów i Wyborów — z gminy Chąśno;

7. gromadę CHĄŚNO z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chąśnie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Błędów, Chąśno Nowe, Chąśno II, Karnków, Skowroda i Sierżniki — z gminy Chąśno;

8. gromadę KOMPINA z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kompinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzą obszary dotychczasowych gromad: Kompina, Patoki, Sromów, Gągolin Południowy, Ostrowiec i Zabostów Duży — z gminy Kompina;

Akt powołania gromadzkich rad narodowych w powiecie łęczyckim (Dz. Urz. WRN Łódź, 1954, nr 11, poz. 39).

Okres gromadzkich rad narodowych trwał w latach 1954-1972. Cechował się częstymi zmianami administracyjnym, szczególnie w pierwszych latach. Jednostki te były zbyt małe, a gromadzkie rady narodowe zbyt słabe finansowo i miały bardzo wąskie kompetencje, mimo stopniowego rozszerzania ich funkcji i tworzenia coraz to większych gromad. Gromady zarządzane były przez miejscowych działaczy społecznych.

Niewielu z nich miało większe niż podstawowe wykształcenie. Gromady powstały w okresie stalinowskim i zupełnie nie przystawały do rzeczywistości lat siedemdziesiątych.

GMINNA RADA NARODOWA ŁĘCZYCA 1973-1990

Od 1954 roku istniał podział kraju na gromady. Gromady nie sprawdziły się. Podjęto więc zasadnicze środki zmierzające do zmian. Te sprawy omawiał VI Zjazd PZPR w 1971 roku oraz VI Plenum PZPR w 1972 roku. 29 listopada 1972 roku Sejm uchwalił ustawę *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*[54].

Na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi powołano gminę Łęczyca. W jej skład weszły sołectwa: Błonie, Borek, Borki, Borów, Bronno, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Dzierzbiętów Duży, Dzierzbiętów Mały, Garbalin, Gawrony, Janków, Kozuby, Krzepocin Drugi, Krzepocin Pierwszy, Leszcze, Leźnica Mała, Lubień, Łęka, Mikołajew, Prądzew, Pruszki, Siedlec, Topola Katowa, Topola Królewska, Topola Szlachecka, Wąkczew, Wichrów, Wilczkowice, Zawada i Zduny.[55]

[54] Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312.
[55] Dz. Urz. WRN Łódź, 1972, nr 14, poz. 185

312

USTAWA

z dnia 29 listopada 1972 r.

o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych.

W celu stworzenia korzystniejszych warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego wsi, intensyfikacji rolnictwa i poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz w celu pogłębienia demokracji socjalistycznej, dalszego wzmocnienia roli i autorytetu rad narodowych i ich organów na terenach wiejskich, a także dla usprawnienia ich działalności stanowi się, co następuje:

Rozdział 1.

Gminy.

Art. 1. 1. Tworzy się gminy jako podstawowe jednostki podziału administracyjno-gospodarczego na terenach wiejskich, stwarzające ze względu na swoje rozmiary, potencjał gospodarczy i urządzenia odpowiednie warunki dla kierowania rozwojem gospodarczym i społeczno-kulturalnym oraz dla zaspokajania potrzeb mieszkańców.

2. Znosi się dotychczasowy podział terenów wiejskich na gromady.

3. Znosi się osiedla jako odrębne jednostki podziału administracyjnego.

Art. 2. W ustawie z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (Dz. U. z 1963 r. Nr 29, poz. 172), zwanej w dalszych przepisach ustawą, wprowadza się po rozdziale 7 nowy rozdział 7a w brzmieniu:

„Rozdział 7a

Przepisy szczególne dotyczące gminnych rad narodowych.

Art. 65a. 1. Gminna rada narodowa jest organem władzy państwowej i podstawowym organem samorządu społecznego na terenie gminy.

2. Liczbę członków gminnej rady narodowej ustala powiatowa rada narodowa w granicach od 20 do 50.

3. Organem administracji państwowej w gminie oraz organem wykonawczym i zarządzającym gminnej rady narodowej jest naczelnik gminy.

Art. 65b. 1. Do gminnych rad narodowych, ich organów i radnych stosuje się odpowiednio przepisy innych rozdziałów ustawy, jeżeli nie są sprzeczne z przepisami niniejszego rozdziału.

2. Przepisów innych rozdziałów ustawy oraz przepisów szczególnych, dotyczących prezydiów rad narodowych, nie stosuje się do prezydiów gminnych rad narodowych.

Art. 65c. 1. Gminna rada narodowa zapewnia wykonanie na terenie gminy zadań państwowych, wzrost i unowocześnienie produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji rolnej, rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny gminy, zaspokajanie potrzeb bytowych ludności oraz umocnianie dyscypliny społecznej.

2. Gminna rada narodowa w szczególności:

1) zapewnia wykonanie zadań gospodarczych i społecznych wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju,

2) ustala zasadnicze kierunki rozwoju gminy i środki zapewniające realizację związanych z tym zadań,

3) organizuje działalność społeczną dla wykonywania zadań gminnej rady narodowej,

4) wpływa na rozwijanie zespołowych form gospodarowania na wsi i organizowanie współpracy między uspołecznionymi i indywidualnymi formami gospodarki, na rozwijanie specjalizacji i kooperacji indywidualnych gospodarstw oraz na przyspieszanie postępu agro- i zootechnicznego w produkcji rolnej,

5) zapewnia rozwój zakładów, instytucji i urządzeń służących zaspokajaniu potrzeb gospodarczych i socjalno-kulturalnych ludności,

6) koordynuje na terenie gminy działalność jednostek państwowych i spółdzielczych oraz organizacji społecznych w zakresie realizacji zadań wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju oraz zadań istotnych dla rozwoju gminy i dla poprawy warunków życiowych jej mieszkańców, a także ochrony środowiska,

7) sprawuje kontrolę nad jednostkami państwowymi i spółdzielczymi oraz organizacjami społecznymi działającymi na terenie gminy, zwłaszcza pod względem ich gospodarności i właściwego podejścia do potrzeb obywateli, a także w zakresie przestrzegania dyscypliny, ładu i porządku.

Art. 65d. 1. W wypadkach uzasadnionych charakterem lub rozmiarami podejmowanych zadań gminne rady narodowe współdziałają z sąsiednimi radami narodowymi i w związku z tym mogą w szczególności:

1) podejmować wspólne uchwały,

2) zawierać porozumienia co do realizacji określonego zadania i jego finansowania oraz powoływać, w miarę potrzeby, jednostki organizacyjne dla jego realizacji,

3) ustalać zasady wspólnego korzystania z określonych obiektów i urządzeń,

4) tworzyć wspólne fundusze celowe,

5) organizować wykonanie określonych zadań w czynie społecznym,

6) podejmować wspólne akcje o charakterze społecznym, kulturalnym lub zdrowotnym.

2. Podejmując wspólne przedsięwzięcia rady narodowe organizują wspólną kontrolę ich wykonania.

Art. 65e. Na sesjach gminna rada narodowa w szczególności

1) uchwala:

a) wieloletnie i roczne plany społeczno-gospodarczego rozwoju gminy,

b) plany finansowania zadań objętych wieloletnimi planami oraz roczne budżety,

c) zadania przewidziane do wykonania w czynie społecznym oraz wysokość stawek świadczeń na fundusz gminny i sposób jego wykorzystania,

Fragment ustawy o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312).

11) gminę STRZELCE z siedzibą gminnej rady narodowej w Strzelcach; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Aleksandrów, Bociany, Dąbkowice, Długołęka, Karolew, Klonowiec, Kozia Góra, Marianów, Muchnice-Rejmontów, Muchnów, Niedrzaków, Niedrzew Drugi, Niedrzew Pierwszy, Nowe Muchnice, Przyzórz, Raciborów, Siemianów, Sójki, Wieszczyce i Wola Raciborowska;

§ 4.

W powiecie łaskim, województwie łódzkim tworzy się następujące gminy:

1) gminę BUCZEK z siedzibą gminnej rady narodowej w Buczku; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Bachorzyn, Brodnia Dolna, Brodnia Górna, Buczek, Czestków A, Czestków B, Czestków F, Grzeszyn, Gucin, Józefatów, Kowalew, Luciejów, Łęki, Malenia, Sowińce, Sycanów, Wola Bachorska i Wola Buczkowska;

2) gminę DŁUTÓW z siedzibą gminnej rady narodowej w Dłutowie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Budy Dłutowskie, Czyżemin, Dąbrowa, Dłutów, Dłutówek, Drzewociny, Huta Dłutowska, Lesieniec, Leszczyny Duże, Leszczyny Małe, Łaziska, Mierzączka Duża, Orzk, Piętków, Redociny, Stoczki-Porąbki, Ślądkowice i Tążewy;

3) gminę DOBROŃ z siedzibą gminnej rady narodowej w Dobroniu; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Barycz, Chechło Drugie, Chechło Pierwsze, Dobroń Duży, Dobroń Mały, Dobroń Poduchowny, Ldzań, Markówka, Mogilno Duże, Mogilno Małe, Morgi, Orpelów, Poleszyn, Róża, Wincentów, Wymysłów Francuski i Wymysłów-Piaski;

4) gminę ŁASK z siedzibą gminnej rady narodowej w Łasku; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Aleksandrówek, Anielin, Bałucz, Borszewice, Budy Stryjewskie, Gorczyn, Karszew, Kopyść, Krzucz, Łopatki, Mauryca, Okup Mały, Okup Wielki, Orchów, Ostrów, Rembów, Remiszew, Rokitnica, Sięganów, Stryje Księże, Stryje Paskowe, Teodory, Wiewiórczyn, Wola Bałucka, Wola Łaska, Wola Stryjewska, Wronowice, Wrzeszczewice, Wrzeszczewice-Skrajnia, Wydrzyn i Zielęcice;

5) gminę PABIANICE z siedzibą gminnej rady narodowej w Pabianicach; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Bychlew, Gorzew, Górka Pabianicka, Hermanów, Jadwinin, Janowice, Klimkowizna, Konin, Kudrowice, Pawlikowice, Petrykozy, Piątkowisko, Rydzyny, Szynkielew, Świątniki, Wola Żytowska, Wysieradz i Żytowice;

6) gminę SĘDZIEJOWICE z siedzibą gminnej rady narodowej w Sędziejowicach; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Bilew, Brzeski, Dobra, Grabia, Grabia Trzecia, Grabica, Kamostek, Korczyska, Kozuby, Kustrzyce, Lichawa, Marzenin, Niecenia, Osiny, Podule, Pruszków, Przymiłów, Rososza, Sędziejowice, Sędziejowice-Kolonia, Siedlce, Sobiepany, Wrzesiny, Zamość i Żagliny;

7) gminę WIDAWA z siedzibą gminnej rady narodowej w Widawie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Brzyków, Chociw, Chrusty, Chrząstawa, Dąbrowa Widawska, Dębina, Goryń, Górki Grabińskie, Grabówie, Izydorów, Józefów, Kąty, Kocina, Korzeń, Klęcz, Ligota, Łazów, Ochle, Osieczno, Patoki, Podgórze, Restarzew Cmentarny, Restarzew Środkowy, Rogóźno, Ruda, Sarnów, Siemiechów, Świerczów, Widawa, Wielka Wieś A, Wielka Wieś B, Wincentów, Witoldów, Wola Kleszczowa, Zabłocie, Zawady, Zawady-Kolonia i Zborów;

8) gminę WODZIERADY z siedzibą gminnej rady narodowej w Wodzieradach; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Apolonia, Chorzeszów, Czarnysz, Dobków, Dobruchów, Hipolitów, Jesionna, Józefów, Kiki, Kwiatkowice, Leśnica, Ludowinka, Magdalenów, Magnusy, Nowe Wrzeszczewice, Piorunów, Przyrownica, Wandzin, Włodzimierz, Wodzierady, Wola Czarnyska i Wrząsawa;

9) gminę ZAPOLICE z siedzibą gminnej rady narodowej w Zapolicach; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Beleń, Branica, Branica-Kolonia, Holendry, Jelno, Jeziorko, Kalinowa, Marcelów, Marżynek, Młodawin Dolny, Młodawin Górny, Nowe Miasto, Paprotnia, Pstrokonie, Ptaszkowice, Rembieszów, Rojków, Stronisko, Swędzieniejewice, Swędzieniejewice-Kolonia, Świerzyny, Woźniki, Wygiełzów i Zapolice;

10) gminę ZELÓW z siedzibą gminnej rady narodowej w mieście Zelowie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Bocianicha, Bujny Księże, Bujny Szlacheckie, Chajczyny, Dąbrowa, Faustynów, Grabostów, Grębociny, Ignaców, Jamborek, Janów, Jawor, Karczmy, Kociszew, Kociszew-Kolonia, Kurówek, Łęki, Łobudzice, Łobudzice-Kolonia, Mauryców, Pawłowa, Podlesie, Pożdżenice, Pożdżenice-Kolonia, Przecznia, Pszczółki, Pukawica, Sobki, Sromutka, Walewice, Wola Pszczółecka, Wygiełzów, Wypychów, Zabłoty, Zagłówki, Zalesie i Zelówek;

§ 5.

W powiecie łęczyckim, województwie łódzkim tworzy się następujące gminy:

1) gminę DASZYNA z siedzibą gminnej rady narodowej w Daszynie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Daszyna, Drzykozy, Gąsiorów, Jabłonna, Jarochów, Jarochówek, Koryta, Krężelewice, Łubno, Mazew, Mazew-Kolonia, Nowa Żelazna, Osędowice, Rzędków, Siedlew, Sławoszew, Stara Żelazna i Upale;

2) gminę GÓRA ŚWIĘTEJ MAŁGORZATY z siedzibą gminnej rady narodowej w Górze Świętej Małgorzaty; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Ambrożew, Bogdańczew, Bryski z dotychczasowej gromady Góra Małgorzaty, Bryski z dotychczasowej gromady Nowy Gaj, Czarnopole, Góra Świętej Małgorzaty, Karsznice, Kosin, Marynki, Mętlew, Moraków, Nowy Gaj, Orszewice, Podgórzyce, Rogulice, Sługi, Stary Zagaj, Stawy, Tum i Witaszewice;

3) gminę GRABÓW z siedzibą gminnej rady narodowej w Grabowie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Besiekiery, Biała Góra, Borów, Borucice, Bowętów, Brudzeń, Budki, Byszew Grabowski, Chorki, Gać, Golbice, Goszczędza, Grabów, Grabów-Kolonia, Jastrzębia, Jaworów, Kadzidłowa, Kotków, Ksawerów, Kurzjama, Leszno, Nagórki, Nowa Sobótka, Nowa Sobótka-Kolonia, Nowy Besk, Odechów, Ostrówek, Piaski, Pieczew, Piotrkówek, Radzyń, Sławęcin, Smardzew, Smolice, Srebrna, Stara Sobótka, Stary Besk, Wygorzele, Żrebięta i Żaczki;

4) gminę ŁĘCZYCA z siedzibą gminnej rady narodowej w Łęczycy; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Błonie, Borek, Borki, Borów, Bronno, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Dzierzbiętów Duży, Dzierzbiętów Mały, Garbalin, Gawrony, Janków, Kozuby, Krzepocin Drugi, Krzepocin Pierwszy, Leszcze, Leźnica Mała, Lubień, Łęka, Mikołajew, Prądzew, Pruszki, Siedlec, Topola Katowa, Topola Królewska, Topola Szlachecka, Wąkczew, Wichrów, Wilczkowice, Zawada i Zduny;

5) gminę OZORKÓW z siedzibą gminnej rady narodowej w Ozorkowie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Boczki, Borszyn, Cedrowice, Cedrowice-Parcela, Celestynów, Czerchów, Gębice, Helenów, Konary, Krzeszew, Leśmierz, Małachowice, Małachowice-Kolonia, Maszkowice, Modlna, Muchówka, Ostrów, Parzyce, Sierpów, Skotniki, Skromnica, Sokolniki, Sokolniki-Las, Sokolniki-Parcela, Solca Mała, Solca Wielka, Śliwniki, Tymienica i Wróblew;

6) gminę PARZĘCZEW z siedzibą gminnej rady narodowej w Parzęczewie; w skład nowo tworzonej gminy wchodzą obszary sołectw: Bibianów, Chociszew, Chrząstów Wielki, Chrząstówek, Florentynów, Ignacew Dolny, Ignacew Parzęczewski, Ignacew Rozlazły, Kowalewice, Mariampol, Mikołajew, Mrożewice, Nowomłyny, Opole, Orła, Parzęczew, Pustkowa Góra, Różyce, Różyce Żmijowe, Skórka, Śliwniki, Śniatowa, Tkaczewska Góra, Trojany, Wielka Wieś i Wytrzyszczki;

Akt powołania gminy Łęczyca (Dz. Urz. WRN Łódź, 1972, nr 14, poz. 185)

W nowym ustroju gminnym oddzielono funkcje stanowiące od wykonawczych. Organem uchwałodawczym była gminna rada narodowa. Rada spośród swego grona wybierała prezydium i komisje. Przewodniczącym rady zostawał zwyczajowo pierwszy sekretarz gminnego komitetu PZPR. Przewodniczący GRN, jego zastępcy i szefowie komisji tworzyli prezydium gminnej rady narodowej. Na sesjach prezydium omawiano kwestie organizacyjne GRN ale też podejmowano uchwały na przykład o zatwierdzeniu sołtysów.

Obsługą administracyjną i kancelaryjną gminnej rady narodowej i jej organów zajmował się inspektor d/s rady narodowej i biuro rady. Inspektor służbowo podlegał przewodniczącemu, a zatrudniony i finansowany był przez Naczelnika.

Do zadań rady narodowej gminy należało uchwalanie rocznych i wieloletnich planów społeczno-gospodarczych rozwoju gminy oraz koordynowanie i kontrolowanie ich wykonania, uchwalanie budżetu na rok przyszły i kontrola jego wykonania, dysponowanie środkami funduszów celowych niezwiązanych bezpośrednio z budżetem, uchwalanie planu zagospodarowania przestrzennego terenu gminy.

Rada narodowa funkcjonowała w oparciu o uchwalony przez siebie regulamin. Obradowała na sesjach, na których podejmowała uchwały, które jako organ wykonawczy realizował naczelnik gminy.

Organami rady były: prezydium, komisje, a także Gminny Komitet Kontroli Społecznej, powołany na mocy ustawy z dnia 26 maja 1978 roku o zmianie ustawy o radach narodowych. Na czele prezydium (w skład, którego wchodzili: przewodniczący, zastępcy oraz szefowie komisji gminnych) stał przewodniczący. Od 1974 roku przewodniczący obligatoryjnie był I-szy sekretarz miejscowego komitetu PZPR. W niektórych gminach nawet nie przeprowadzano głosowania na forum rady tylko przez aklamację zatwierdzano przewodniczącego po zmianach personalnych w miejscowym komitecie PZPR. Trzeba dodać, że sekretarze partyjni często byli przenoszeni z gminy do gminy, co wiązało się ze zmianami w prezydium.

Powołano urząd gminy, jako terenowy organ administracji państwowej do wykonywania zadań naczelnika gminy. Naczelnik gminy był powoływany i odwoływany przez wojewodę. Gminna rada narodowa mogła tylko wyrażać niewiążącą opinię o kandydaturze. Naczelnicy rzadko pochodzili z terenu gminy, chociaż często bywali związani z władzami powiatowymi. Byli to w większości ludzie z wyższym wykształceniem mający często doświadczenie z administracją. W urzędach gmin zatrudniano osoby mające przynajmniej średnie wykształcenie lub będące w trakcie uzupełniania wykształcenia. Była to zupełna nowość w administracji lokalnej, sprzyjająca profesjonalizacji administracji.

Ustanowienie gmin w 1973 roku było przyznaniem się do porażki funkcjonowania gromadzkich rad narodowych Powstały gminy, często prawie w dawnych granicach. Ustanowiono jednoosobowy organ wykonawczy przypominający dawnego wójta.

Urząd Gminy Łęczyca rozpoczął pracę 1 stycznia 1973 roku na mocy ustawy z 29 listopada 1972 roku *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*[56]. Urząd funkcjonował w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1972 r.

[56] Dz.U. 1972, Nr 49, poz. 315.

„w sprawie zakresu działania naczelnika gminy, organizacji i zadań urzędu gminy oraz niektórych spraw pracowniczych”[57].

Urząd gminy zasadniczo dzielił się na trzy części: Biuro Urzędu, Gminną Służbę Rolną i Urząd Stanu Cywilnego. Urząd gminy podzielony był na referaty kierowane przez sekretarza Biura Urzędu Gminy. Ważną pozycję zajmował główny księgowy urzędu gminy.

Gminna Służba Rolna (GSR) kierowana była przez kierownika. GSR tworzył zespół kilku ludzi sprawujący nadzór nad rolnictwem w gminie i organizujący jego sprawy. W latach osiemdziesiątych GSR zostały przekształcone w referaty rolnictwa.

W ramach Urzędu Gminy funkcjonował Urząd Stanu Cywilnego na czele z kierownikiem.

Gminnej Radzie Narodowej podlegały wszelkie instytucje gospodarcze i państwowe na terenie gminy (np. GS SCh i posterunki MO). Miały one obowiązek składania sprawozdań. Gminy stały się z zamierzenia okręgiem samowystarczalnym dla wsi. Na jego terenie działała Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska, zbiorcza szkoła gminna, biblioteka gminna, gminny ośrodek zdrowia, spółdzielnia kółek rolniczych itp.

Ważne funkcje w środowisku wiejskim pełniły gminne spółdzielnie. *Gminne Spółdzielnie Samopomoc Chłopska są dominującą formą obrotu towarowego na wsi. Prowadzą one skup wszelkich artykułów rolniczych i zaopatrują wieś w artykuły potrzebne do produkcji rolnej oraz do konsumpcji. GS spełniają w imieniu państwa i zgodnie z ogólnospołecznym interesem funkcje organizatora rynku wiejskiego*[58]. Gminne spółdzielnie spełniały zatem wiele funkcji. Zaopatrywały wieś we wszelkie potrzebne towary (od żywności po węgiel i materiały budowlane) i skupowały płody rolne od rolników. GS-y świadczyły też usługi np. transportowe, prowadziły działalność wytwórczą (wytwórnie wód gazowych, masarnie, piekarnie). Zajmowały się także działalnością kulturalną prowadząc Kluby Rolnika. Na czele GS-u stał prezes, zarząd oraz Walne Zgromadzenie członków spółdzielni.

Nadal funkcjonowały kółka rolnicze. W połowie lat siedemdziesiątych nastąpiła komasacja kółek i tworzono Spółdzielnie Kółek Rolniczych – SKR-y. Według ówczesnej definicji: *Celem działalności kółek rolniczych jest niesienie gospodarstwom chłopskim różnorakiej pomocy produkcyjnej, remontowanie maszyn, świadczenie usług budowlanych, rozwijanie wiedzy rolniczej, a także prowadzenie wielostronnej działalności społeczno-kulturalnej. Ponadto gminne SKR mają obowiązek prowadzenia własnej produkcji rolnej na obszarach przejmowanych od chłopów, którzy przechodząc na rentę lub emeryturę nie mają w rodzinie nikogo, komu mogliby przekazać gospodarstwo*[59].

Władze stawiały na rozwój kół gospodyń wiejskich. *Działalność kół gospodyń wiejskich dotyczy przede wszystkim spraw związanych z racjonalnym prowadzeniem gospodarstwa domowego, żywieniem rodziny, zdrowia i higieny, urządzenia mieszkań, wychowania dzieci i opieki nad nimi, uczestnictwa ludności wiejskiej w życiu kulturalnym itp*[60].

---

[57] Dz.U. 1972 nr 49, poz.315.
[58] Dyzma Gałaj, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978, s. 25.
[59] Tamże, s. 24.
[60] Tamże, s. 25.

Powołanie gmin w tamtym okresie było całkiem dobrym posunięciem na miarę ustroju. Powstały większe jednostki terytorialne, które w ramach swego okręgu spełniały większość funkcji administracyjnych, gospodarczych i socjalnych ludności.

Z początkiem czerwca 1975 roku weszła w życie reforma administracji ustanawiająca dwustopniowy podział (zamiast trzystopniowego). Zlikwidowano powiaty, tworząc jednocześnie nowe, mniejsze województwa (zamiast 17 województw – 49).

Gmina Łęczyca weszła w skład województwa płockiego.[61]

Wybory do gminnych rad narodowych przeprowadzono po raz pierwszy w dniu 9 grudnia 1973 roku (Przez kilka miesięcy, od stycznia do listopada 1973, w gminnych radach zasiadali radni wybrani jeszcze w 1969 roku.) Kolejne wybory organizowano w dniu 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 i 19 czerwca 1988 roku. Wybory także przeprowadzano w atmosferze powszechnej mobilizacji, a wyniki i frekwencja zawsze zbliżały się do 100%. (w wyjątkiem ostatnich wyborów).

Lata siedemdziesiąte był to okres entuzjazmu i zmian. Polska wieś odczuła to poprzez zniesienie przez władze uciążliwych obowiązkowych dostaw. Rolników objęto bezpłatnymi ubezpieczeniami społecznymi. Sklepy były nieco lepiej zaopatrzone (chociaż jak w jednej z gmin w województwie kieleckim pisano „z zaopatrzeniem naszych sklepów nie jest źle ale nie jest też dobrze”). Władze sprzyjały młodym prężnym rolnikom, którzy mogli nawet kupić maszyny rolnicze takie jak traktor. Powstało wiele nowych murowanych domów i budynków gospodarczych.

Mimo to już w połowie lat siedemdziesiątych zaczęły się pojawiać symptomy kryzysu gospodarczego.

W latach 1979-1980 kryzys państwa pogłębiał się. Do tego dochodziły klęski żywiołowe (ostra zima 1978/1979, mokre lato 1980). Sposobem na przezwyciężenie kryzysu było powołanie Komisji Kontroli Społecznych w każdej gminie w sierpniu 1978 roku. Tropiły one nieprawidłowości w dystrybucji dóbr.

Latem 1980 roku wiele zakładów pracy rozpoczęło strajki. Doprowadziło to do zalegalizowania ruchu „Solidarności”. Był to ciekawy okres w dziejach polskiej wsi. W sklepach nie wiele można było kupić ale wiele się zmieniało w kwestiach politycznych. Na przełomie 1980 i 1981 roku masowo podawali się do dymisji przewodniczący gminnych rad narodowych, którzy zajmowali też wysokie funkcje partyjne. Nowymi przewodniczącymi zostawali działacze społeczni cieszący się duży zaufaniem społeczności wiejskiej.

W dniu 19 marca 1981 roku Rada Państwa podjęła uchwałę w sprawie umacniania roli samorządu mieszkańców wsi w ramach istniejących przepisów o radach narodowych. Zebrania wiejskie od tej pory mogły uchwalać projekty uchwał, którymi musiała się zająć gminna rada narodowa. Zebrania zyskały inicjatywę uchwałodawczą. Zebrania wiejskie mogły wybierać rady sołeckie. Funkcja sołtysa została wzmocniona poprzez prawo do uczestniczenia w sesjach GRN z głosem doradczym. Sołtys mógł zawierać umowy w imieniu zebrania wiejskiego, co do udostępnienia obiektów sołectwa[62].

---

[61] Dz. U. 1975 nr 17 poz. 92.

[62] Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 55.

Jesienią 1981 roku w gminach pojawiło się wojsko – terenowe grupy operacyjne. Oficjalnie miały one „udzielać pomocy terenowym organom administracji państwowej w realizacji zadań społecznych, gospodarczych i obronnych, a także współdziałanie z różnymi rodzajami samorządów i organizacji społecznych działających w środowisku wiejskim[63]. Przygotowywały grunt pod wprowadzenie stanu wojennego. Wojskowi tropili nieprawidłowości w gminach. Sporo ich wykryli ale najpierw należałoby zmienić cały ustrój, aby poprawić zaopatrzenie.

13 grudnia 1981 roku do urzędów wkroczyło wojsko. Gminne rady narodowe i zebrania wiejskie miały zakaz zgromadzeń. W urzędach gmin urzędowanie rozpoczęli komendanci terenowych grup operacyjnych. Naczelnicy musieli respektować decyzje komendantów.

Władzę odzyskała partia. W ciężkiej sytuacji pozostawali przewodniczący gminnych rad narodowych wybrani na przełomie 1980 i 1981 roku. Cieszyli się oni pewnym autorytetem i nie zawsze chcieli się podporządkować władzom wojskowym i partyjnym.

Jesienią 1982 roku władze zainicjowały powstawanie Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego (PRON).

W 1982 roku powinny były się odbyć wybory do rad narodowych, lecz z uwagi na stan wojenny wybory przełożono na rok 1984.

W początkach lat osiemdziesiątych władze postanowiły zreorganizować administrację wiejską. Ustawa z 20 lipca 1983 roku o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego na nowo powołała samorząd terytorialny. Nie był to samorząd w pełni tego słowa znaczeniu. Przepisy były dość mętne i różnie je interpretowano. Był to jednak pierwszy tak odważny krok władz państwowych. Samorząd wiejski otrzymał prawo do dysponowania własnymi funduszami, ale nie uzyskał osobowości prawnej. Zebrania wiejskie mogły decydować o sprawach lokalnych. Powoływały sołtysa i radę sołecką, jako organy wykonawcze. Na czele rady mógł stanąć przewodniczący rady sołeckiej. Mógł nią także kierować sołtys. Główną osobą reprezentującą samorząd wiejski stawał się przewodniczący rady sołeckiej. Prawo zwoływania zebrań wiejskich przysługiwało radzie sołeckiej na wniosek 1/5 pełnoletnich mieszkańców sołectwa. Sołectwo mogło uchwalić swój statut i powoływać komisje. Nadzór na samorządem wiejskim sprawowała rada narodowa i naczelnik. Nowe przepisy zobligowały naczelnika gminy i GRN do respektowania uchwał zebrań wiejskich. Sprawy dotyczące danej społeczności musiały być z nią uzgadniane. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, kolejne w 1988 roku.

[63] Tamże, s. 48.

185

USTAWA

z dnia 20 lipca 1983 r.

o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego.

W celu utrwalania socjalistycznego ludowładztwa i umacniania terenowych organów władzy i administracji państwowej oraz zapewnienia powszechnego udziału mieszkańców miast i wsi we współrządzeniu i współodpowiedzialności za sprawy kraju, mając na uwadze, że system rad narodowych i samorządu terytorialnego stanowi szczególnie ważną płaszczyznę wszechstronnego współdziałania przewodniej siły politycznej w budowie socjalizmu — Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym, oraz działanie zespolonych w Patriotycznym Ruchu Odrodzenia Narodowego wszystkich sił społecznych i obywateli kierujących się konstytucyjnymi zasadami ustrojowymi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

Art. 1. Rady narodowe jako przedstawicielskie organy władzy państwowej i podstawowe organy samorządu społecznego są zarazem organami samorządu terytorialnego ludności w gminach, miastach, dzielnicach miast i województwach; urzeczywistniają władzę ludu pracującego miast i wsi, umacniają i rozwijają jego zdobycze, uczestniczą w postępowej przebudowie społeczeństwa; strzegą podstaw socjalistycznego państwa oraz praworządności ludowej.

Art. 2. 1. Rady narodowe wybierane są w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym na okres lat czterech licząc od dnia wyborów. Zasady i tryb przeprowadzania wyborów określa odrębna ustawa.

2. Wybory do rad narodowych zarządza Rada Państwa.

Art. 3. 1. Rady narodowe uczestniczą w kształtowaniu i realizacji polityki państwa; kierują całokształtem społeczno-gospodarczego i kulturalnego rozwoju na swoim terenie, wpływają na działalność wszystkich jednostek administracji i gospodarki oraz sprawują nad nimi kontrolę stosownie do przepisów niniejszej ustawy; działają na rzecz zaspokajania potrzeb ludności, ochrony i wykorzystania zasobów gospodarczych i wartości kulturalnych terenu; urzeczywistniają zadania samorządu terytorialnego w jednostkach podziału terytorialnego państwa.

2. W jednostkach osiedleńczych, wyodrębnionych w ramach podstawowych jednostek terytorialnych, zadania samorządu terytorialnego realizowane są przez samorząd mieszkańców miast i wsi i jego organy.

3. Rady narodowe wraz z samorządem mieszkańców miast i wsi tworzą system samorządu terytorialnego.

4. Organy samorządu terytorialnego są właściwe do podejmowania wszelkich działań organizatorskich i gospodarczych zgodnie z zasadami uregulowanymi w niniejszej ustawie.

5. Samodzielność działania organów samorządu terytorialnego w zakresie określonym niniejszą ustawą pozostaje pod pieczą Sejmu oraz chroniona jest przez nadzór Rady Państwa.

Art. 4. Rady narodowe prowadzą samodzielnie — na zasadach określanych ustawami — działalność na rzecz zaspokajania potrzeb ludności oraz rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego terenu, w szczególności poprzez:

1) planowanie społeczno-gospodarcze i przestrzenne na danym terenie w formie rzeczowej i finansowej oraz organizowanie wykonania planów w tym zakresie,
2) powoływanie przedsiębiorstw i zakładów dla wykonania zadań służących potrzebom ludności,
3) wytyczanie kierunków i kontrolowanie pracy terenowych organów administracji państwowej,
4) pobudzanie aktywności obywatelskiej służącej wszechstronnemu rozwojowi terenu oraz wykorzystaniu miejscowych zasobów i rezerw,
5) inicjowanie i koordynowanie działań związanych z rozwojem terenu i zaspokajaniem potrzeb ludności.

Art. 5. 1. Rady narodowe wykonują swoje zadania i kompetencje na sesjach oraz za pośrednictwem swoich organów.

2. Organami rad narodowych są ich prezydia i komisje.

Fragment ustawy o radach narodowych i samorządzie terytorialnym z 20 lipca 1983 roku (Dz. U. 1983, nr 41, poz. 185).

Nowa ustawa o radach narodowych i samorządzie wiejskim zwiększyła uprawnienia rad narodowych wobec naczelników. Od tej pory to gminna rada narodowa w porozumieniu z wojewodą wybierała swojego naczelnika.

Mimo pozorowanych i prawdziwych prób naprawienia sytuacji gospodarczej kraju kryzys się pogłębiał. Władza traciła autorytet. W dniu 19 czerwca 1988 roku przeprowadzono ostatnie wybory do rad narodowych w Polsce. Ogłoszono po raz pierwszy prawdziwe wyniki o frekwencji, które były bardzo niskie.

Zmiany zapoczątkowane w 1989 roku doprowadziły do uchwalenia nowej ustawy o samorządzie gminnym, który nadał samorządność dotychczas istniejącym gminom. Z końcem kwietnia 1990 roku zakończyła się przed terminem kadencja rad narodowych. Rozpoczął się nowy etap w historii gminy Łęczyca.

WSPÓŁCZESNA GMINA ŁĘCZYCA

W dniu 27 maja 1990 roku weszła w życie nowa ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku.[64] Tego dnia przeprowadzono pierwsze wybory do rad gminnych.

Ustawa nadała samorząd i osobowość prawną gminom. Funkcję uchwałodawcze stanowi rada gminy wybierana w wyborach powszechnych. Organem wykonawczym był początkowo zarząd gminy na czele z wójtem wybierany przez radę gminy. Od 2002 roku organem wykonawczym w gminie jest jednoosobowo wójt wybierany przez mieszkańców gminy w bezpośrednich wyborach.

Pierwsza kadencja rad gminnych (1990-1994) była zazwyczaj dość burzliwa. Wszyscy uczyli się demokracji lokalnej.

Kolejne kadencje zazwyczaj bywały okresem stabilizacji i sukcesów gmin. Wybory do rad gminnych przeprowadzano 19 czerwca 1994 roku (kadencja 1994-1998), 11 października 1998 (kadencja 1998-2002), 27 października 2002 (kadencja 2002-2006, tego dnia po raz pierwszy wybierano bezpośrednio wójtów gmin), 12 listopada 2006 (kadencja 2006-2010) oraz 21 listopada 2010 roku (obecna kadencja 2010-2014).

Do końca 1998 gmina Łęczyca należała do województwa płockiego. W 1999 roku w związku z reformą administracji państwa została włączona do województwa łódzkiego i powiatu łęczyckiego.

Obecnie w skład gminy Łęczyca wchodzą sołectwa: Błonie, Borek, Borów, Bronno, Chrząstówek, Dąbie, Dobrogosty, Dzierzbiętów Mały, Dzierzbiętów Duży, Garbalin, Gawrony, Janków, Kozuby, Krzepocin Pierwszy, Krzepocin Drugi, Leszcze, Leźnica Mała, Lubień, Łęka, Kolonia Łęka, Mikołajew, Piekacie, Prądzew, Pruszki, Siedlec, Siedlec Kolonia, Siemszyce, Topola Katowa, Topola Królewska, Topola Szlachecka, Wąkczew, Wichrów, Wilczkowice, Zawada i Zduny. Granice gminy przez ostatnie 40 lat nie uległy zmianie. W skład gminy wchodzą te same sołectwo, co w chwili tworzenia gminy. W ciągu tych lat utworzono nowe sołectwa: Kolonia Łęka, Piekacice, Siedlec Kolonia i Siemszyce.

Gmina ma obszar 15 080 ha. Mieszka na jej terenie ponad 8 800 osób (stan z 2007 roku).

[64] Dziennik Ustaw z 1990 roku, nr 16, poz. 95.

95

USTAWA

z dnia 8 marca 1990 r.

o samorządzie terytorialnym.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Ilekroć w niniejszej ustawie jest mowa o gminie, należy przez to rozumieć wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium.

Art. 2. 1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

2. Gmina posiada osobowość prawną.

3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

Art. 3. 1. O ustroju gminy stanowi jej statut.

2. Projekt statutu gminy powyżej 300.000 mieszkańców podlega uzgodnieniu z Prezesem Rady Ministrów.

3. W sprawach spornych rozstrzyga Rada Ministrów.

Art. 4. 1. Tworzenie, łączenie i znoszenie gmin, ustalanie ich granic i nazw oraz siedzib władz następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami.

2. Przy tworzeniu, łączeniu, znoszeniu gmin i ustalaniu ich granic należy dążyć do tego, aby gmina obejmowała obszar możliwie jednorodny ze względu na układ osadniczy i przestrzenny oraz więzi społeczne i gospodarcze zapewniające zdolność wykonywania zadań publicznych.

3. Nadanie gminie statusu miasta następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów.

Art. 5. 1. W gminie mogą być tworzone jednostki pomocnicze: sołectwa oraz dzielnice miejskie i osiedla.

2. Sołectwo lub dzielnicę (osiedle) tworzy rada gminy w drodze uchwały po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami lub z ich inicjatywy.

3. Zasady tworzenia jednostek pomocniczych określa statut gminy.

4. W miastach, w których istniały w dniu 1 stycznia 1990 r. wyodrębnione administracyjnie dzielnice, mogą one uzyskać status gminy. Decyzję w tej kwestii podejmuje Prezes Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii zainteresowanych środowisk. Dzielnice stanowiące gminy tworzą obligatoryjny związek gmin.

Rozdział 2

Zakres działania i zadania gminy

Art. 6. 1. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.

2. Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzyganie w sprawach, o których mowa w ust. 1, należy do gminy.

Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

1) ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska,
2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i cieplną,
4) lokalnego transportu zbiorowego,
5) ochrony zdrowia,
6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
7) komunalnego budownictwa mieszkaniowego,
8) oświaty, w tym szkół podstawowych, przedszkoli i innych placówek oświatowo-wychowawczych,
9) kultury, w tym bibliotek komunalnych i innych placówek upowszechniania kultury,
10) kultury fizycznej, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
11) targowisk i hal targowych,
12) zieleni komunalnej i zadrzewień,
13) cmentarzy komunalnych,
14) porządku publicznego i ochrony przeciwpożarowej,
15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych.

2. Ustawy określają, które zadania własne gminy mają charakter obowiązkowy.

Art. 8. 1. Ustawy mogą nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej.

2. Zadania z zakresu administracji rządowej gmina może wykonywać również na podstawie porozumienia z organami tej administracji.

3. Zadania, o których mowa w ust. 1 i 2, są wykonywane po zapewnieniu środków finansowych przez administrację rządową.

Art. 9. 1. W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, w tym przedsiębiorstwa, i zawierać umowy z innymi podmiotami.

2. Gmina oraz inna komunalna osoba prawna może prowadzić działalność gospodarczą wykraczającą poza zadania o charakterze użyteczności publicznej, jeżeli wymagają tego potrzeby społeczne.

Art. 10. Wykonywanie zadań publicznych przekraczających możliwości gminy następuje w drodze współdziałania międzykomunalnego.

Strona tytułowa ustawy o samorządzie gminny z 8 marca 1990 rok

ANEKS

Miejscowość	**Przynależność administracyjna**
Błonie	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Błonie, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Borek	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Borów	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Bronno	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Chrząstówek	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Dąbie	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Siedlce, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Dobrogosty	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Dzierzbiętów Mały	W latach 1867-1954 do gminy Leśmierz, w latach 1954-1959 do gromady Sierpów, w latach 1960-1972 do gromady Leśmierz, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Dzierzbiętów Duży	W latach 1867-1954 do gminy Leśmierz, w latach 1954-1959 do gromady Sierpów, w latach 1960-1972 do gromady Leśmierz, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Garbalin	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Siedlce, od 1973 roku do gminy Łęczyca
Gawrony	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1961 do gromady Gawrony, w latach 1962-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca
Janków	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Kozuby	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Krzepocin Pierwszy	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Topola Katowa, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Krzepocin Drugi	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Topola Katowa, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Leszcze	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1959 do gromady Wilczkowice, w latach 1960-1972 do gromady Leżnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Leźnica Mała	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Lubień	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Topola Katowa, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Łęka	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Błonie, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Łęka Kolonia	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Błonie, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Mikołajew	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Błonie, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Piekacie	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Siedlce, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Prądzew	W latach 1867-1954 do gmin Topola, w latach 1954-1961 do

	gromady Gawrony, w latach 1962-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca
Pruszki	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Siedlce, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Siedlec	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Siedlce, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Siedlec Kolonia	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Siedlce, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Siemszyce	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Błonie, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Topola Katowa	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Topola Katowa, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Topola Królewska	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Topola Szlachecka	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Topola Królewska, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Wąkczew	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Wichrów	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1959 do gromady Wilczkowice, w latach 1960-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Wilczkowice	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1959 do gromady Wilczkowice, w latach 1960-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Zawada	W latach 1867-1954 do gminy Topola, w latach 1954-1972 do gromady Błonie, od 1973 roku do gminy Łęczyca.
Zduny	W latach 1867-1954 do gminy Tkaczew, w latach 1954-1972 do gromady Leźnica Mała, od 1973 roku do gminy Łęczyca.

BIBLIOGRAFIA

Bandurka M, *Zmiany administracyjne i terytorialne ziem województwa łódzkiego w XIX i XX wieku*, Łódź 1995.

Brodowska H, Ruch chłopski po uwłaszczeniu, Warszawa 1967.

Ćwik W. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977.

Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1864 i 1866.

Dzienniku Urzędowe Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łodzi, 1954-1972.

Dzienniki Ustaw, 1918-1983.

Gałaj Dyzma, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978

Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990.

Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001.

Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II i PRL*, Warszawa 1995.

Mencel T., *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem*, [w:] *Gmina wiejska i jej samorząd*, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989.

Powszechny sumaryczny spis ludności z dnia 14 lutego 1946 roku, Warszawa 1947. .

Skorowidz miejscowości Rzeczpospolitej Polskiej, nakładem GUS, Warszawa 1925.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902.

Szumski J., *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, *Studia Łomżyńskie*, tom IV.

Wykaz gromad PRL według stanu z 1 lipca 1952 roku, Warszawa 1952.

Spis treści

WSTĘP 2

GMINY TOPOLA i TKACZEW W LATACH 1864-1918 3

I WOJNA ŚWIATOWA 18

GMINY TOPOLA I TKACZEW W II RZECZPOSPOLITEJ 19

II WOJNA ŚWIATOWA 37

GMINNE RADY NARODOWE TOPOLA i TKACZEW 1945-1954 38

GROMADZKIE RADY NARODOWE 46

GROMADA BŁONIE 1954-1972 52

GROMADA GAWRONY 1954-1961 52

GROMADA LEŹNICA MAŁA 52

GROMADA SIEDLEC 1954-1972 53

GROMADA SIERPÓW 1954-1959 53

GROMADA TOPOLA KATOWA 1954-1972 53

GROMADA TOPOLA KRÓLEWSKA 1954-1972 54

GROMADA WILCZKOWICE 1954-1959 54

GMINNA RADA NARODOWA ŁĘCZYCA 1973-1990 60

WSPÓŁCZESNA GMINA ŁĘCZYCA 69

ANEKS 71

BIBLIOGRAFIA 73